

VASILE – SORIN CURPĂN

VASILE CURPĂN

Cu participarea:

EMILIA MITROFAN

COSMIN – ȘTEFAN BURLEANU

TRATAT DE DIPLOMAȚIE

VOL. III

IASI
- 2013 -

Editura StudIS

adicenter@yahoo.com

Iasi, Sos. Stefan cel Mare, nr.5

Tel./fax: 0232 – 217.754

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CURPĂN, VASILE-SORIN

Tratat de diplomație / Vasile-Sorin Curpăn. - Iași : StudIS, 2013-
vol.

ISBN 978-606-624-371-1

Vol. 3 / Vasile-Sorin Curpăn, Vasile Curpăn, Emilia Mitrofan,
Cosmin-Ștefan Burleanu. - Bibliogr. - ISBN 978-606-624-385-8

I. Curpăn, Vasile

II. Mitrofan, Emilia

III. Burleanu, Cosmin-Ștefan

341.7

Pre-press, tipar digital și finisare:

S.C. ADI CENTER SRL

Șos. Ștefan ce Mare, nr. 5

Tel.: 217 754

Copyright © 2013. Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate autorilor.

Responsabil editorial: Bârsan Ovidiu

Director editorial: Morosanu Grigore Paul

Lucrări publicate de VASILE – SORIN CURPĂN:

1. **Răspunderea comitenților pentru faptele prepușilor**, Bacău, 1999;
2. **Complicitatea – formă a participației penale**, Iași - Bacău, 2000;
3. **Momente în dezvoltarea politico - juridică a României**, Bacău, 2006;
4. **Statul - instituție social-politică și juridică fundamentală**, Bacău, 2006;
5. **Drept Civil. Drepturi Reale. Obligații. Contracte speciale. Succesiuni. Sinteze**, Bacău, Ed. I - 2006;
6. **Drept Civil. Drepturi Reale. Obligații. Contracte speciale. Succesiuni. Sinteze**, Bacău, Ed. a II-a - 2007;
7. **Drept Constituțional. Stat și Cetățean**, Bacău, 2007;
8. **Procedura Penală. Participanții și acțiunile în procesul penal român**, Bacău, 2007;
9. **Independența judecătorilor și garanțiile ei juridice**, Bacău, 2007;
10. **Studii juridice**, Bacău, 2008;
11. **Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor**, Bacău, Ed. I - 2008;
12. **Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor**, Bacău, Ed. a II-a - 2008;
13. **Drept Penal - partea generală**, Bacău, 2008;
14. **Fenomene juridice și politico - etatice**, Iași, 2008;
15. **Tratat de științe Juridice**, Bacău, 2008;
16. **Enciclopedie Juridică. Tratat**, Bacău, 2008;

17. **Analiză doctrinară a Constituției Republicii Moldova** Bacău, 2010;
18. **Politică și drept în istoria românilor**, Bacău, 2010;
19. **Fenomene juridice și politico - etatice**, Bacău, 2010;
20. **Drept constituțional. Stat și cetățean**, Bacău, 2010;
21. **Procedură penală. Participanții și acțiunile în procesul penal român**, Bacău, 2010;
22. **Independența judecătorilor și garanțiile ei juridice**, Bacău, 2011;
23. **Drept civil. Teoria generală a obligațiilor**, Bacău, 2011;
24. **Sinteze de drept civil**, Bacău, 2011.
25. **Statul instituție social - politică și juridical fundamentală**, Bacău, 2011.
26. **Tratat de drept constituțional român**, Bacău, 2011;
27. **Tratat de Științe Juridice**, Bacău, 2011;
28. **Drept Constituțional al României și al Republicii Moldova – Tratat**, Iași, 2012;
29. **Enciclopedie Juridică – Tratat**, Iași, 2012;
30. **Prolegomene de Științe Juridice Române**, Iași, 2012;
31. **Științe Politice și Doctrină Politice Internaționale**, Iași, 2012;
32. **Doctrină generală statal-juridică**, Iași, 2012;
33. **Politică, Istorie și Drept în Moldova de Est**, Iași, 2012;
34. **Drept Politico-Statal**, Iași, 2012;
35. **Drept Penal. Partea Generală. Conform Legii Numărul 301/2004**, Iași, 2012;
36. **Enciclopedie Politico - Juridică**, Iași, 2012;

37. **România la cumpăna Istoriei. Tratat de Istorie, Politică și Drept**, Iași, 2012;
38. **Dezvoltarea constituțională a României**, Iași, 2013;
39. **Meditații filosofice**, Iași, 2013;
40. **Tratat politico – juridic**, Iași, 2013;
41. **Tratat de Diplomatie – Volumele I, II, III**, Iași, 2013;
42. **Politică Internațională. Istorie și Teorie**, Iași, 2013.

Lucrări publicate de VASILE CURPĂN:

1. **Prolegomene de Științe Juridice Române**, Iași, 2012;
2. **Științe Politice și Doctrine Politice Internaționale**, Iași, 2012;
3. **Doctrină generală statal-juridică**, Iași, 2012;
4. **Politică, Istorie și Drept în Moldova de Est**, Iași, 2012;
5. **Drept Politico-Statal**, Iași, 2012.
6. **Drept Penal. Partea Generală. Conform Legii Numărul 301/2004**, Iași, 2012;
7. **România la cumpăna Istoriei. Tratat de Istorie, Politică și Drept**, Iași, 2012;
8. **Dezvoltarea constituțională a României**, Iași, 2013;
9. **Tratat de Diplomatie – Volumul III**, Iași, 2013.

Lucrări publicate de EMILIA MITROFAN:

1. **Enciclopedie Politico - Juridică**, Iași, 2012;
2. **România la cumpăna Istoriei. Tratat de Istorie, Politică și Drept**, Iași, 2012;
3. **Dezvoltarea constituțională a României**, Iași, 2013;
4. **Meditații filosofice**, Iași, 2013;
5. **Tratat de Diplomatie – Volumul III**, Iași, 2013.

Lucrări publicate de COSMIN – ȘTEFAN BURLEANU:

1. **Drept Constituțional al României și al Republicii Moldova – Tratat**, Iași, 2012;
2. **Enciclopedie Juridică – Tratat**, Iași, 2012;
3. **Prolegomene de Științe Juridice Române**, Iași, 2012;
4. **Științe Politice și Doctrină Politică Internațională**, Iași, 2012;
5. **Doctrină generală statal-juridică**, Iași, 2012;
6. **Politică, Istorie și Drept în Moldova de Est**, Iași, 2012;
7. **Drept Politico-Statal**, Iași, 2012;
8. **Drept Penal. Partea Generală. Conform Legii Numărul 301/2004**, Iași, 2012;
9. **Enciclopedie Politico - Juridică**, Iași, 2012;
10. **România la cumpăna Istoriei. Tratat de Istorie, Politică și Drept**, Iași, 2012;
11. **Tratat de Diplomatie – Volumul III**, Iași, 2013.

CUPRINS

Volumul I

Introducere	9
I. Stat și istorie	10
1.Doctrina generală a statului.....	10
2.Dezvoltarea constituțională a României.....	90
3.Independența judecătorilor și garanțiile ei juridice – corolar al principiului separației puterilor etatice.....	304
II. Drept Constituțional. Sistemul politic și constituțional al României postrevoluționare în perioada 1990 – 2004	521

Volumul II

III. Drept Constituțional. Sistemul politic și constituțional al României de Est	694
IV. Politică și relații internaționale	945

Volumul III

V. Istoria Politicii Internaționale	1314
VI. Prolegomene la Teoria Politicii Internaționale	1370

TRATAT DE DIPLOMAȚIE

VOL. III

Introducere

Volumul al III-lea al Tratatului de Diplomație abordează chestiunile referitoare la Istoria Politicii Internaționale și respectiv principalele aspecte al Teoriei Politicii Internaționale.

Astfel, în partea a V-a consacrată Istoriei Politicii Internaționale sunt analizate principalele etape de dezvoltare a Relațiilor Internaționale pe mapamond, urmărindu-se în mod activ următoarele chestiuni: sistemele politice preinternaționale sau preistorice; sisteme politice internaționale în Antichitate; sistemul politic internațional global în istoria medievală, modernă și contemporană a lumii și câteva aspecte referitoare la corelația dintre Istoria Politicii Internaționale și Istoria Diplomației.

În partea a VI-a ne-am preocupat de Teoria Politicii Internaționale, punctând următoarele chestiuni: imperialismul; puterea națiunilor; Suveranitatea de Stat și Dreptul Internațional Public; balanța de putere și sistemele politice internaționale.

Este de remarcant faptul că acest volum din Tratatul de Diplomație constituie „inima” Relațiilor

Politice Internaționale, tocmai datorită faptului că în cuprinsul său au fost tratate problematicile relative la dezvoltarea diacronică, istorică a Relațiilor Internaționale și, totodată, cele relative la aspectele perene care asigură și conservă Teoria Politicii Internaționale.

Desigur, ambele părți ale volumului de față recurg la noțiuni fundamentale de Istorie Universală a lumii, disciplină fundamentală atât pentru înțelegerea Istoriei Politicii Internaționale, dar și pentru punctarea principalelor chestiuni tratate în cadrul Teoriei Politicii Internaționale.

17.04.2013

Autorii

PARTEA V: ISTORIA POLITICII INTERNATIONALE

* *Ce reprezintă “Istoria Relațiilor Internaționale”?*

„*Istoria Relațiilor Internaționale*” constituie o ramură a științei „*Relații Internaționale*”, dar și un *subdomeniu al „Științelor Istorice”*, care studiază raporturile de putere dintre diferiți “actori internaționali”, de la formarea sistemului politic internațional și până în contemporaneitate.

„*Istoria Relațiilor Internaționale*” alături de „*Teoria Relațiilor Internaționale*” formează fundamentul, baza *Politicii Internaționale*. În domeniul Relațiilor Internaționale sunt cuprinse, desigur, și alte ramuri, respectiv: Drept Internațional Public; Studii de Securitate, Economie Politică Internațională etc.

În cuprinsul acestui prim capitol, al prezentului titlu, vom încerca succint o analiză a “Istoriei Relațiilor Internaționale”, în scopul surprinderii *evoluției sistemului politic internațional* de-a lungul istoriei politice a omenirii.

Câteva chestiuni relative la ramura “Istoriei relațiilor internaționale” nu sunt în opinia noastră, lipsite de interes. Astfel, această ramură a științei Politicii

Internaționale studiază sub aspect diacronic, cronologic, cele mai importante evenimente din Istoria politică universală și, totodată, studiază cauzele care au generat evenimentele și efectele provocate de acestea.

Modul de soluționare, cauzele, mijloacele de rezolvare a tuturor chestiunilor, problemelor internaționale, deosebite este studiat de “Istoria relațiilor internaționale”.

Modalitatea principală de realizare a politicii internaționale – deci, a relațiilor internaționale – o constituie **diplomația**. Aceasta reprezintă o activitate desfășurată de un stat în vederea atingerii obiectivelor politicii sale externe.

Doctrinarii din domeniul “Istoriei relațiilor internaționale” au determinat ciclurile din evoluția sistemului politic internațional, corespunzătoare marilor puteri care și-au impus dominația politică de-a lungul timpului. Această “ciclicitate” demonstrează caracterul istoric, temporar al puterii unui stat precum și faptul că după “consumarea” puterii, a energiei politice a unei mari puteri, locul său este preluat de un alt stat, care devine putere hegemonică.

Sunt consacrate mai multe astfel de “cicluri” de dominație în politica internațională: ***ciclul portughez (1497-1586); ciclul olandez (1580-1713); ciclul britanic subdivizat în: ciclul britanic I (1713-1775); ciclul britanic II (1815-1918); ciclul american (1918-până în prezent)***. Noi apreciem că pentru perioada 1945-1991,

inclusiv, se poate vorbi de un ciclu comun celor două superputeri ale planetei, respectiv un *ciclu americano-sovietic(1945-1991)* și, în aceste condiții, ciclul american s-ar subdivide în: *ciclul american I (1918-1945)*; *ciclul american II (1992-până în prezent)*, iar între ele, acel ciclu specific duopolului, bipolarității, *ciclul americano-sovietic(1945-1991)*.

*

*

*

* Evoluția sistemului politic internațional. Cele mai importante MOMENTE în dezvoltarea istorică a Politicii Internaționale.

1. Sistemele politice preinternaționale – origine și dezvoltare;

2. Sistemele politice internaționale în Antichitate (orânduirea sclavagistă);

3. Sistemul politic internațional global în istoria medievală, modernă și contemporană a lumii (orânduirea feudală, orânduirile capitalistă/socialistă);

4. Corelația dintre „Istoria Politicii Internaționale” și „Istoria Diplomatiei”

1.Sistemele politice preinternaționale – origine și dezvoltare.

Sistemele politice internaționale cunoscute în istoria umanității au fost precedate de anumite sisteme, considerate atipice, așa-zis „preinternaționale”, apărute cu mult înaintea apariției puterii politice etatice, adică a statului.

Practic, din momentul „umanizării”, a socializării speciei umane, trecând prin organizarea cetelor de vânători-culegători, apoi triburile sedentarizate, organizările sociale ierarhizate (șeferiile) se poate vorbi despre „sistemul politic preinternațional” sau despre „sistemele politice preinternaționale”.

Doctrinarii relațiilor internaționale, inclusiv istoricii politicii internaționale, au negat o perioadă îndelungată existența „sistemelor politice preinternaționale”, considerând că despre „sistem internațional” sau despre „sisteme internaționale” se poate vorbi doar după fondarea statelor și după stabilirea raporturilor de dominație/de putere dintre acestea.

Totuși, nu se poate nega existența acestor „sisteme politice preinternaționale” avându-se în vedere următoarele aspecte:

- structurarea ierarhică evolutivă a comunităților umane, pornind de la egalitarismul practicat de cetele de vânători-

culegători și până la triburile sedentare și așa-numitele structuri organizaționale ierarhizate-*șeferiile*;

- faptul că structurile organizaționale sociale ierarhice au fost premergătoare apariției sistemelor internaționale propriu-zise;
- sedentarizarea însoțită de ierarhizarea socială a determinat diversitatea lingvistică dar și *o rivalitate mai pronunțată* între comunitățile umane;
- rivalitatea comunităților a generat stările conflictuale și războaiele.

Fără „sistemele politice preinternaționale” nu ar fi existat, ulterior, „sistemele politice internaționale”.

Desigur, „sistemele politice preinternaționale”, denumite în Teoria Relațiilor Internaționale și „minisisteme”, probează, în mod indubitabil, existența anterior apariției instituției etice, a relațiilor dintre comunități, relații sociale fundamentate pe norme de conduită morale (etice) sau religioase și, am spune noi, chiar și pe norme juridice embrionare.

„Istoria Relațiilor Internaționale” începe cu cetele de vânători-culegători, nediferențiate sub aspect ierarhic, în privința membrilor lor și nesedentare adică mobile.

Fiecare ceată de vânători-culegători pentru a putea supraviețui trebuia să își dezvolte capacitatea de a comunica cu alte cete. Unitatea lingvistică, numărul relativ sporit de cete aflat în apropiere asigurau

securitatea cetei respective, eliberarea ei de dependența strictă în raport cu mediul natural și reducerea considerabilă a riscului de conflict inter-cete (între comunitățile umane).

Ceata de vânători-culegători era alcătuită din multiple familii legate prin diverse interese, cuprinzând aproximativ 50 de persoane fizice.

Lipsa ierarhiei sociale în cadrul cetei, consacarea principiilor egalitariste au impus, în mod obiectiv, în **calitate de lideri** doar oameni cu reale calități, recunoscute de întregul grup sau, cel puțin, de marea majoritate a membrilor cetei. Nu exista constrângere instituționalizată deoarece nu exista aparatul de stat, **dar liderii liber consimțiți** erau „ascultați” tocmai datorită calităților lor deosebite. Diviziunea socială a muncii nu exista în interiorul acestor cete. Cementarea legăturilor dintre cetele de vânători-culegători se realiza prin intermediul **instituției căsătoriei**, în acest mod stabilindu-se legături, relații durabile între aceste comunități umane. Schimburile de obiecte materiale, mai ales cele oferite în dar, asigurau de asemenea stabilitatea raporturilor sociale de cete.

În unități imense de timp - sute de mii de ani – au apărut transformări în cadrul comunităților umane, cetele unindu-se în cadrul triburilor iar acestea din urmă sedentarizându-se. Totodată, au apărut și primele nuclee de ierarhizare socială în cadrul comunităților umane. Sedentarizarea a apărut datorită abundenței hranei în

locațiile alese (Mesopotamia, Nordul Africii sau Sud-Estul Asiei).

Sedentarismul tribal s-a obiectivat în *sate*, oamenii devenind din vânători-culegători, *agricultori*.

Dimensiunea tot mai ridicată a populației satelor fondate de triburile sedentare a determinat, în mod obiectiv, înlocuirea *egalitarismului social* cu *ierarhizarea, stratificarea socială*.

Lărgirea cantitativă a grupului social generează întotdeauna *stratificare socială* care se convertește, în final, în *putere politică*, obiectivată în *forța materială de constrângere*.

Triburile cu ierarhie socială – denumite *șeferii* – spre deosebire de triburile propriu-zise, egalitare – *constituiau veritabile sisteme politice*.

Organizarea triburilor propriu-zise, egalitare, și a triburilor cu ierarhie socială – șeferiile.

La triburile egalitare, propriu-zise se constată caracterul sedentar materializat în așezări rurale (sate) cu caracter defensiv. Aceste triburi se află într-un permanent război în raport cu celelalte triburi, nu cunosc ierarhizarea socială iar conducătorilor militari nu li se acordă și roluri politice.

Cum egalitarismul este organic legat de numărul populației tribului sedentar (a satului), când acest număr

crește în mod alarmant, satul se divizează tocmai în scopul evitării ierarhizării sociale.

La aceste triburi războiul nu este desfășurat în scop de cucerire și de anexare teritorială; el are doar scop de jaf și de ucidere a potențialilor inamici.

În cazul triburilor sedentare ierarhizate social – șeferiile - conducătorii pot organiza războaie ofensive în scopul cuceririi satelor învecinate. Are loc o ierarhizare a satelor în sensul protejării satului dominant, de unde provine căpetenia politică. Acesta era îngrădit, înconjurat cu șanțuri fiind puternic apărat sub aspect defensiv deoarece constituia ținta principală a unui potențial atac extern.

Sub aspect economic, agricultura a generat bogăție, ceea ce a condus la mărirea și prosperitatea satelor. Plusprodusul (plusvaloarea) era valorificată prin intermediul comerțului. Ca efect al acumulării bogățiilor au fost întemeiate orașele, unde treptat s-au concentrat majoritatea îndeletnicirilor meșteșugărești.

În cadrul triburilor cu ierarhie socială întotdeauna conducătorii au avut grijă permanentă de a prezerva puterea politică, de a para drumul spre putere al rivalilor și a grupurilor adverse.

Totodată, șeful de trib (de sat dominant și implicit al satelor dependente) realizând repartizarea resurselor de hrană oferea desigur mai mult satului dominant, familiei și rudelor sale și le distribuia în zilele

de celebrare a sărbătorilor către subordonații din ierarhie.

El asigura contactul cu exteriorul, adică „*relațiile externe*”. În mod obiectiv șefii satelor au simțit nevoia distanțării de ceilalți membri ai comunității, deveniți “supuși”.

Statutul căpeteniilor era confirmat și susținut de accesul la bunurile prețioase și rare și, probabil, tot de la ei comunitatea aștepta răspunsuri la interogațiile cruciale. Monopolul „*politicii externe*” constituind un apanaj al șefului, s-a format o adevărată “societate a căpeteniilor”, ceea ce a determinat adâncirea legăturilor externe dar, totodată, și accentuarea ierarhizării în interiorul comunității.

Inducerea unei stări de frică membrilor comunității s-a realizat de către conducători prin intermediul ritualurilor religioase. Se observă că șefiile – triburile sedentare cu ierarhie socială - prezintă *toate trăsăturile caracteristice unui viitor stat* (desigur, acestea sunt prezente dar în mod embrionar).

Practic, lupta dintre triburile sau uniunile de triburi sedentare organizate ierarhic, sub aspect social, a determinat preeminența unui trib în raport cu celelalte, *generând apariția statelor*.

Dacă cetele de vânători-culegători au “creat” un fel de *mondializare societară*, triburile sedentare cu ierarhie social-politică au configurat – în mod incipient, desigur – o „*societate internațională*” a conducătorilor,

a elitelor și, totodată, au pus bazele „contactelor diplomatice”, fundamentând „*relațiile externe*”.

2.Sistemele politice internaționale în Antichitate (orânduirea sclavagistă)

Actorii sistemelor politice internaționale din Epoca Antică au fost : *orașele-state; imperiile organizate de statele hegemon și imperiile organizate de triburile nomade.*

„Revoluțiile” în organizarea socială a umanității

Această așa-zisă „revoluție” s-a produs odată cu pierderea preeminenței relațiilor de rudenie ca urmare a apariției orașelor în istoria civilizației umane.

Organizarea ierarhică socială și cu forme „politice” incipiente a fost înlocuită cu un nou tip de organizare social-politică centralizată, corespunzătoare instituției etatice.

Apropierea dintre oameni manifestată, în mod deosebit, în mediul urbanizat a generat conștientizarea apartenenței la comunitatea orășenească, comunitate spațială, geografică, alături de apartenența la familie (rudenia).

Fondarea orașelor, dintre care unele s-au detașat ca mari comunități urbane, a favorizat apariția *orașelor-state* și a fost, de asemenea, elementul determinant indirect și mediat al apariției *imperiiilor organizate de statele hegemon*. Efecte ale apariției orașelor, și, în mod deosebit, a marilor orașe, *orașele-state* și *imperiiile*

organizate de statele hegemon au realizat, pentru prima dată în istoria politică a umanității, *sisteme politice internaționale (sisteme politice statale)*.

Primele orașe-state din istorie au apărut în Sumer iar unele dintre acestea au generat imperii.

Orașele-state, structuri social-politice fundamentale ale sistemelor politice internaționale

În Sumer au apărut orașele-state ca un mod original de organizare social-politică. Ele erau alcătuite din orașul propriu-zis și un teritoriu adiacent, de regulă circular, variind ca dimensiune.

Orașele-state erau apte să se autoguverneze și intenția lor era de expansiune în dauna altor unități politico-etatice.

Alte orașe-state au fost consemnate în: Grecia, Italia, orașe-state întemeiate de fenicieni sau de greci, fie pe țărmurile Mării Mediterane (Cartagina), fie pe țărmurile Mării Negre (Histria, Tomis, Callatis etc.).

Unele orașe-state deosebit de puternice au fondat imperii, încorporând sau preluând controlul politic asupra altor orașe-state: Atena sau Roma.

Faptul că orașele-state au reprezentat structurile social-politice fundamentale este demonstrat de dispariția/destrămarea imperiilor. Astfel, când un imperiu se destructura orașele-state își reluau funcțiile politice originare.

Destructurarea puterii imperiale transfera atributele etatice în mod necondiționat, obiectiv și legitim, către orașele-state.

Întrucât au constituit structurile social-politice originare, fundamentale, orașele-state au supraviețuit tuturor *imperiiilor*, o lungă perioadă de timp, secole întregi, coexistând alături sau „încorporate” în diferitele imperii.

Strălucirea celor mai multe orașe-state a fost curmată de pierderea independenței lor politice în raport cu imperiile lumii antice.

**Imperiile organizate de statele hegemon, structuri
social-politice derivate ale sistemelor politice
internationale**

Imperiile organizate de statele hegemon au reprezentat, în definitiv, o sumă de raporturi politice instituite între statul hegemon, dominant (Roma, spre exemplu) și statele supuse, dominate. În raport de gradul de dependență politică între „metropolă” și statul dependent, adică o provincie determinată a imperiului, suveranitatea statului supus era alienată în mod absolut, total (provinciile imperiale sau senatoriale din Imperiul Roman) sau dimpotrivă, statul dominat beneficia de o suveranitate diminuată, concretizată în autonomie (regatele clientelare în raport cu Imperiul Roman).

Oricum, autonomia unei provincii se referea doar la latura internă a suveranității, adică la *supremație*, în timp ce latura externă a suveranității, *independența*, era total abolită.

De fapt, apartenența la un imperiu se releva prin pierderea dreptului de a întreține relații externe, în favoarea puterii centrale imperiale.

De regula, un oraș-stat puternic a devenit hegemon și a fondat un imperiu.

Imperiile s-au manifestat diferit în raport cu diversele provincii anexate. Cele apropiate de metropolă, adică de orașul-stat hegemon, fondator al imperiului, formau partea centrală fiind puternic controlate politic și militar iar populația fiind puternic asimilată. Dimpotrivă, provinciile mărginașe ale unui imperiu, erau administrate de „centrul imperial” într-un mod mai relaxat, acestea beneficiind, practic, de autonomie accentuată. Când frontierele imperiale erau amenințate, unele provincii de graniță se aflau sub ocupație militară imperială efectivă.

În calitatea lor de structuri social-politice derivate ale sistemelor politice internaționale, imperiile organizate de statele hegemon, adică de structurile statale puternice și dominante, au înglobat diferite culturi și zone de civilizație deosebite, ceea ce a determinat în mod obiectiv un sincretism cultural sau o tentativă a puterii centrale imperiale de a omogeniza cultural, lingvistic și civilizațional populațiile cuprinse între hotarele acestor imperii. Se știe că, după căderea

imperiiilor, populațiile provinciilor au revenit la situația anterioară ocupației imperiale, ceea ce demonstrează că așa-zisa „omogenizare” era doar o propagandă politică a puterii centrale, cu efecte foarte reduse în provincii.

De-a lungul istoriei politice a umanității au fost perfecționate mijloacele și metodele de administrare a imperiilor. Semnificativ în această privință este modul de administrare în Imperiul Persan sau în Imperiul Roman. Cu toate acestea, tendințele separatiste s-au manifestat la diferitele imperii făcându-le, uneori, extrem de vulnerabile.

Exemple de imperii în Antichitate: Imperiul Accadian; Imperiul Asirian; Imperiul Egiptean; Imperiul Chinez; Imperiul Persan; Imperiul Roman; Imperiul Incaș etc.

Toate acestea sunt imperii formate de civilizații sedentare, reprezentate de statele hegemon, dominante în jurul cărora imperiile s-au constituit.

**Imperiile nomade – chestiunea considerării acestora
drept structuri social-politice derivate ale sistemelor
politice internaționale**

În istoria antică au existat și imperii nomade, fondate de triburi sau de uniuni de triburi nomade. Exemplificativ în acest scop este cazul Asiei Centrale, unde migrația uniunilor de triburi sau a triburilor se întindea, practic, pe zone imense din nordul Chinei și

până în Europa. Uneori au fost constituite imperii pornind de la o uniune de triburi hegemonică (echivalentul unui stat hegemon). Cum triburile erau migratoare înclinăm spre ideea unirii lor sub un suzeran comun, în condiții de largă autonomie, decât să ne închipuim o suzeranitate rigidă, strictă și apăsătoare. Etnicitatea comună a unor triburi a ajutat mult la constituirea imperiilor migratoare.

Imperiile migratoare, nomade: scit, sarmat sau, mai târziu, got au întreținut raporturi comerciale, politice și uneori conflicte militare cu populațiile și cu imperiile fondate de statele hegemon.

Pentru zona amintită cel mai relevant exemplu îl constituie Imperiul Mongol care, deși era un imperiu migrator, nomad, avea o capitală stabilă, concretizată într-un oraș *Karakorum*.

Constituiau imperiile migratoare, nomade, structuri ale sistemelor politice internaționale sau constituiau elemente ale sistemelor politice preinternaționale??

Adică erau niște reminiscențe din epoca sistemelor politice preinternaționale, prestatale? Erau aceste imperii nomade integrate în sistemele politice internaționale ale Antichității?

Nu avem noi competența de a ne pronunța acestor delicate întrebări. Totuși, deși aceste imperii alcătuite din triburi migratoare, s-au manifestat pe parcursul Epocii Antice credem că ele ***nu pot fi***

încadrate în cadrul sistemelor politice internaționale antice. Imperiile migratoare sunt doar reminiscențe, în perioada antică, a sistemelor politice preinternaționale. De ce am dat un astfel de răspuns??

Deoarece imperiile migratoare nu aveau o teritorialitate stric determinată. Ori în lipsa teritoriului privit ca element constitutiv al statului, nu poate exista o structura etatica viabilă.

Ca atare, imperiile nomade nu pot aparține sistemelor politice internaționale antice, care sunt sisteme interstatale, deoarece acest tip de imperii nu se fundamentau pe un stat și nu formau un stat. Ele – imperiile nomade – aparțin, desigur, sistemelor politice preinternaționale, preistorice și prestatale deși se manifestă pe scena istoriei în perioada Antichității clasice și chiar în zorii Evului Mediu, decăzând în miezul temporal al orânduirii feudale.

De ce „sisteme politice internaționale” în Antichitate și nu un unic „sistem politic internațional” în orânduirea sclavagistă??

Elementul structural original și fundamental în Antichitate, sub aspect social-politic și al sistemelor politice internaționale, interstatale, a fost *orașul-stat*.

Imperiile organizate de statele hegemon au constituit doar elemente structurale derivate ale sistemelor politice internaționale antice, în timp ce

imperiile nomade organizate de uniunile de triburi migratoare nu reprezintă elemente componente ale sistemelor politice internaționale sclavagiste.

Vorbim întotdeauna, raportându-ne la Epoca Antică, de „sisteme politice internaționale”. Aceasta întrucât orașele-state și imperiile fondate de statele hegemonice au generat multiple sisteme politice interstatale.

Pluralitatea de sisteme politice internaționale provine din așezarea geografică a unităților componente. Astfel, Imperiul Chinez împreună cu entitățile etatice vasale ori cu acelea aflate în interacțiune (război, aranjamente diplomatice) forma un sistem politic interstatal, adică internațional. La fel imperiile: Egiptean, Roman etc. formau, fiecare în parte, veritabile sisteme politice internaționale.

Centralizarea excesivă a imperiilor, ierarhizarea provinciilor unele față de altele și toate în raport cu „centrul imperial”, conduc la înlăturarea accentuată a așa-zisului „internaționalism”. Ca urmare a ierarhizării, sistemul politic interstatal, internațional, nu mai cuprindea structuri statale independente, transformându-se într-un „sistem politic intern”, concretizat în „sistemul politic imperial”. În aceste condiții „sistemele politice internaționale” se obiectivau între entitățile etatice imperiale sau între imperii și orașele-state rămase independente.

Dacă însă considerăm că imperiile, prin însăși natura lor, reprezintă o centralizare temporară a puterii etatice de pe un vast teritoriu, putem trage concluzia că acestea nu își pierd caracterul interstatal, deci internațional, chiar atunci când ne raportăm la interiorul lor. Cum majoritatea imperiilor antice fondate de statele hegemonice au reprezentat o federație sau o confederație de cetăți, de orașe-state, dominate politic de cetatea dominantă, hegemonică, rezultă că „*uniunea*” acestor entități statale reprezintă o alianță, mai mult sau mai puțin impusă, între state, deci un „sistem politic internațional”.

Nu prezintă importanță nici dependența unor entități etatice față de puterea centrală imperială și nici „gradul” de dependență, mai nuanțat sau mai accentuat, al unor entități statale în raport cu „centrul” imperial.

Privind sensul istoriei, observăm că orice imperiu s-a fragmentat, mai devreme sau mai târziu, trecându-se de la o ierarhie internă la un sistem politic interstatal deci internațional. Altfel spus, imperiile – antice dar și cele din epoci mai noi, sub aspect istoric – nu sunt veșnice, eterne. Pieirea lor, de-a lungul istoriei, a fost generată de divizare, de fragmentare, de trecerea de la „ierarhia internă” imperială la un „sistem politic internațional”.

Imperiile generate de statele hegemonice, în Epoca Antică, au realizat o omogenizare lingvistică, culturală și, în genere, civilizațională, facilitând aculturația politicii, dreptului și, în genere, a tuturor

științelor. Ele au realizat o „globalizare regională”, ca un prim pas spre mondializare, și din acest motiv, referindu-ne la Antichitate, vorbim despre o pluralitate de „sisteme politice internaționale, interstatale”.

3. Sistemul politic internațional global în istoria medievală, modernă și contemporană a lumii (orânduirea feudală și orânduiriile capitalistă/socialistă)

În cadrul acestui punct vom încerca să argumentăm, sub aspect istoric firește, modul în care pluralitatea de „sisteme politice internaționale” s-a transformat, treptat, într-un „sistem politic internațional global”, cuprinzând întreaga umanitate.

Unificarea „sistemelor politice internaționale” într-unul global, unic s-a realizat în etape prin: explorarea țărmurilor continentului african, descoperirea continentului american și înglobarea sa în sistemul politic european, aducerea Imperiului Chinez și a Imperiului Nipon (Japonez) în orbita și în aria de civilizație europeană, penetrarea și colonizarea Indiei, pătrunderea și colonizarea continentului african.

Astfel, între anii 1450-1860 s-a realizat, în etape, globalizarea sistemului politic dominant, cel european. Europeanizarea și doctrinele „sistemului politic global dominant european” au reprezentat realități istorice obiective. Până în anii 1914-1918 prima forță politică, militară și economică a lumii a fost reprezentată de marile state europene. Apoi „ștafeta” a fost preluată, după anul 1918, de „o fiică” a Europei, Statele Unite ale Americii.

Actorul principal al perioadei de fondare a „sistemului politic internațional global”, și care până în contemporaneitate își afirmă vigoarea și forța socială și politică, nu este nici imperiu și nici orașul-stat. Acest nou actor, născut imediat după „întunecatul” Ev Mediu european, este *statul modern național*. Deși imperiile au continuat să existe rolul de *structură social-politică fundamentală* revine, indiscutabil, statului național modern.

Această nouă, originală structură social-politică fundamentală a generat întreaga „revoluție” în „sistemele politice internaționale”, determinând în ultimă instanță apariția „sistemului politic internațional global, mondializat”. Chiar și imperiile care au subzistat în perioada menționată au adoptat trăsăturile caracteristice ale statului modern național.

Totul a început cu „căderea” Imperiului Roman de Apus la 28.08.476 e.n. care, în realitate, a reprezentat nu o prăbușire a unei părți din Imperiul Roman ci o reunificare prin absorbția provinciilor occidentale de către Imperiul organizat în Răsărit.

Anarhia feudală care a urmat „căderii” părții vestice a Imperiului Roman a fost înlăturată prin apariția Imperiului Carolingian care a restabilit în apusul european ideea de stat, de ordine socială și etatică. Succesorul acestui ultim imperiu a fost Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană care nominal a dăinuit până în anul 1806, aproape 1000 de ani.

Niciodată nu trebuie trecută cu vederea contribuția covârșitoare a adevăratului Imperiu Roman, cel rămas în partea estică a Europei. Denumirea convențională dată acestui imperiu este improprie, el nefiind „*bizantin*”, ci un veritabil și unic continuator al bătrânului imperiu. El a fost Imperiul Roman, la care timp de 1000 de ani, occidentalii se raportau ca la o quasi-sacralitate. Un mileniu Imperiul Roman - de Răsărit - a fost „America” lumii europene, moștenitorul politic, cultural și civilizațional al epocii antice greco-romane.

Tendința occidentală, manifestată evident după anii 1550, de a minimaliza rolul și importanța Imperiului Roman (convențional denumit bizantin) rezultă din frustrările occidentalilor în fața culturii faste și a civilizației grandioase a Răsăritului Imperial Roman.

Aici, în Răsărit, statul și-a menținut tiparul tradițional, religia creștină iar după 16.07.1054, religia creștin-ortodoxă, aceasta fiind un „lucru de imperiu”. Apusul se confrunta cu supremația papalității, care se pretindea moștenitoare a Romei și pentru care statul era doar o „ancilă” a religiei.

Întreaga viață socială și politică a Apusului fiind dominată de religie, de papalitate, Răsăritul apărea în acele timpuri drept „lumea liberă”.

Ideea refacerii Imperiului Roman în Apusul european s-a perpetuat timp de 1500 de ani nu numai din dorința de a reînvia vechiul imperiu dar, totodată, și

pentru a contrabalansa adevăratul Imperiu, cel din Răsăritul european.

Istoria dar și istoria relațiilor internaționale ignoră, în mare parte, rolul jucat de Imperiul Roman organizat în Est, mergând pe tiparele occidentale, când de fapt cele două „Imperii” occidentale: Carolingian și Romano-German au constituit “palide imitații” a Imperiului Roman Estic.

Ideea statalității s-a prezervat în Europa datorită Imperiului Roman de Răsărit, acest veritabil și unic Imperiu Roman. Apusul barbarizat, fără administrație, cu state feudale embrionare, cu imperii “de imitație” a rămas perplex, vreme de o mie de ani, în fața strălucirii Imperiale Romane din Răsărit, fundamentată pe: cultura greacă, civilizația romană, dreptul roman și fondul populațional trac.

Romanii și moștenitorii lor legitimi romano – „bizantinii”, adică romanii de cultură elenă din Răsăritul Imperial European, au rămas neegalați în știința și arta Dreptului și în modul de organizare a statului.

Cei mai mari gânditori ai lumii antice europene, grecii Platon și Aristotel, au generat fără voia lor, “ruptura” de gândire europeană.

Este suficient să ne amintim despre gânditorii realiști și cei nominaliști, din Evul Mediu, primii argumentând pe baza filosofiei platoniciene, secunzii raportându-se la filosofia aristotelică.

Cunoscută în istorie drept „*cearta universalilor*” contradicțiile dintre cele două categorii de gânditori au străbătut veacurile.

Realiștii apreciau că Universul este anterior lucrurilor, că forma lucrului este prioritară în raport cu lucrul propriu-zis. Dimpotrivă, nominaliștii considerau că lucrurile exista înaintea Universului și că realitatea obiectivă se manifestă exclusiv în lucrurile individuale. Așa fiind, noțiunile generale, abstracte nu ar reprezenta decât niște semne convenționale care să determine lucrurile particulare.

Diferența dintre Estul și Vestul european se obiectiva și prin incidența filosofiilor, a concepțiilor despre viață și a celor despre lume și despre existență, a opiniilor social-politice, a experienței socio-culturale și politico-religioase a Orientului Asiatic apropiat (Egipt, Mesopotamia, Persia etc) asupra Răsăritului european. Fiind mai vechi cu mii de ani, civilizațiile orientale și-au pus indiscutabil amprenta asupra Imperiului Roman organizat în Răsăritul Europei și, prin intermediul acestuia, asupra întregii Europe.

Cel ce a proclamat religia creștină ca religie de stat, în anul 380 e.n., imperatorul Teodosius I a împărțit Imperiul Roman într-o parte de Răsărit cu capitala la Constantinopol și una de Apus, cu capitala la Ravenna.

Deși era doar ultima dintre partajările imperiului și nu a afectat, teoretic, ideea unității imperiale această împărțire s-a permanentizat, spunem noi, până în sec.V

e.n. când, după căderea părții apusene a Imperiului, Imperiul Roman reunificat își are centrul politic în Răsăritul european.

De aici provine și partajarea Bisericii Creștine, din 16.07.1054 și distincția s-a menținut în Europa până în contemporaneitate. Ba a depășit și granițele naturale și politice europene fiind un reper fundamental cu consecințe în prezent în întreaga lume.

Astfel, Imperiul Roman veritabil, denumit de Răsărit sau “Bizantin”, o sinteză romano-eleno-tracă a fost moștenit de toate popoarele și statele ortodoxe și în mod deosebit de **Rusia**. A treia Romă, Moscova, a preluat stindardul și țelurile Constantinopolului, a romanității ortodoxe.

Imperiul Roman de Apus sau, mai corect, Imperiile Carolingian și Romano-German au rămas moștenire Apusului european, Spaniei, Franței, Marii Britanii și Germaniei iar după Al Doilea Război Mondial moștenitoarea acestor vechi imperii este Statele Unite ale Americii, veșnica susținătoare a lumii, a civilizației și a culturii occidentale.

Întotdeauna Occidentul a încercat să șteargă „mii de ani” de preeminență a Răsăritului roman asupra „barbariei” apusene. Acesta este adevăratul „os în gât” al Occidentului European în raport cu lumea și civilizația Orientală Europeană.

Occidentul mercantil, impunător și în ultimele sute de ani tehnologizat a manifestat expres un dispreț

față de Imperiul Roman Oriental, față de creștinismul ortodox și, în general, în raport cu valorile tradiționale ale Estului european.

Orientul european, cu valorile sale tradiționale, „bizantine” a continuat să subziste în „tradiționalele” sale tipare, adică să conserve mentalitatea și starea proprie acestei părți a Europei.

Formarea „sistemului politic internațional global” se poate explica, desigur speculativ, și prin o „continuare” a politicii imperiale romane, trecută pe alte planuri. Așa fiind: papalitatea și pretenția sa de universalitate, de preeminență asupra capetelor occidentale încoronate, inclusiv asupra împăratului romano-german; anexarea teritoriilor Americilor și extinderea civilizației, culturii și religiei europene în aceste spații geografice imense; hegemonia politică europeană în raport cu statele extraeuropene reprezintă o continuare sub alt plan a politicii vechiului Imperiu Roman.

Prin Edictul de toleranță de la Milano din anul 313 e.n. și, mai ales, prin Edictul „De fide catholica” de la Thesalonic din 380 e.n. imperatorii Constantin cel Mare respectiv Theodosius I au proclamat religia creștină ca fiind licită și respectiv religie de stat.

Conștienți de slăbiciunea militară a Imperiului Roman, imperatorii au întrezărit în mod genial posibilitatea înlocuirii coerciției statale brute cu un mijloc de manipulare a conștiinței oamenilor. Imperiul

Roman a dispărut sub aspect politic pentru a pătrunde sub aspect spiritual în conștiința și în inima oamenilor. El a dăinuit: statal prin Imperiul Roman Oriental; spiritual prin creștinism; material prin cultura și civilizația romană; intelectual-științific prin modul de organizare etatică și prin Dreptul Roman.

Și totuși, universalitatea „sistemului politic internațional”, născut în zorii epocii moderne, nu este legată de ideea imperială romană. Cum precizam anterior, structura social-politică de bază, fundamentală, pentru „sistemul politic internațional global” a reprezentat-o *statul național modern*.

Pe lângă Biserica Catolică, reprezentată de papalitate, și Imperiul Romano-German (așa-zis sfânt) existau desigur și alți actori ai vieții politice: principii, duci, episcopi etc.. Acest aspect este de înțeles în condițiile fărâmițării teritoriale specifice epocii medievale. Tendința manifestă a suveranilor spre centralizarea și unificarea teritorială a statelor a determinat apariția statului modern. Acesta s-a manifestat în țări precum: *Anglia, Franța, Spania etc.* Statul modern s-a constituit *pe baze naționale*.

Apariția *statului național modern* a constituit o inovație; el nu a mai fost prezent în sistemele politice anterioare: cel preinternațional – preistoric sau cel internațional antic, sclavagist.

Imperiile au fost nevoite să cedeze locul „de regină” statelor moderne, constituite pe bază națională.

Statul modern a devenit actorul major al politicii internaționale.

**Apariția, dezvoltarea și răspândirea statului
național modern**

Din punct de vedere al „eurocentrismului” putem afirma categoric: da, statul modern este o construcție europeană. Această unitate fundamentală, structură social-politică de bază a „sistemului politic internațional global” este un produs eminentemente european. Ea a înlăturat, în mare parte, structurile, unitățile mai vechi social-politice: imperii; orașe-state; ligi de state.

Apariția statului național modern este, de regulă, asociată unui melanj între capital și coerciție. Capitaliștii au oferit statului resursele financiare necesare iar autoritățile etatice au concedat „puterii capitalurilor” poziții eficiente în guvernarea statelor.

Adevărată, în mare măsură, aserțiunea anterioară nu poate explica integral geneza și dezvoltarea statului modern. Cu excepția republicilor și a unor principate italiene, forța capitalului în Europa era încă în stadiu embrionar. Mai curând centralizarea statelor, lupta împotriva fragmentării teritoriale medieval-feudale, instituirea unui aparat coercitiv de stat prompt și eficient în mâna suveranului au reprezentat premisele apariției statului modern.

La ieșirea din „întunecatul” Ev Mediu european pe teritoriul Vest-european se afla un număr de orașe, cu poziții privilegiate, formând reale „coridoare urbane”.

Pe măsura dezvoltării statelor moderne în Europa, orașele au devenit parte a acestora, ceea ce a determinat o creștere a activității comerciale datorită faptului că statele naționale puteau asigura o securitate sporită marilor centre urbane economico-financiare și, totodată, datorită faptului că mediul comercial devenea mai stabil, fiind previzibil. Treptat, statele moderne – regatele europene - au depășit și economic dar și militar puterea imperiilor fondate de statele hegemon, impunându-se de multe ori, în raport cu acestea din urmă.

Comercianții și proprietarii de terenuri au fost direct interesați în apariția statului național modern. În realitate, statul modern a apărut ca o modalitate mai eficientă de dominare și de exploatare a „resurselor” umane, în favoarea „claselor” sau a „clasei” privilegiate.

Exploatarea în interior și dominarea altor state pe scena politică internațională a generat răspândirea quasi-totală a acestei noi structuri social-politice, fundamentale și originale a „sistemului politic internațional global”, întrucât această unitate de bază era aptă pentru a crea bogăție și putere, prestigiu și forță politică în cadrul politicii internaționale. Credem că în acest mod se explică apariția și răspândirea statului modern pe continentul european.

În privința *dezvoltării, adică a evoluției statului național modern* trebuie să facem unele succinte precizări:

Dacă inițial statul modern s-a format ca urmare a centralizării puterii etatice, ajungându-se la absolutismele monarhice, pe măsura evoluției puterea s-a concentrat, teoretic cel puțin, în mâinile poporului. Suveranitatea națională a devenit un concept inerent statelor moderne, naționalismul extinzându-se în rândul conștiinței maselor. Supușii statului - ai monarhului – au devenit cetățeni iar în vederea unei bune administrări a teritoriului a fost creată *birocrația*.

Tiparul monarhiilor absolute este spart de presiunea exercitată de capitalismul în ascensiune. Clasa capitaliștilor și-a consacrat legi care să o mențină la putere. Scopul statului capitalist embrionar era conservarea și extinderea drepturilor și a privilegiilor acestei clase sociale dominante. Corelativ, capitaliștii au sprijinit activ statul modern, văzând în acesta instrumentul principal pentru cucerirea deplină a puterii politice și pentru sporirea avuției lor.

Aducerea naționalismului la rangul de ideologie etatică oficială a reprezentat o pârghie fundamentală în evoluția statului modern. Capitalismul avea nevoie de naționalism pentru edificarea noii societăți; spre deosebire de epocile anterioare societatea capitalistă devenea o societate națională.

Mai târziu, a fost identificată și mai ușor corelația dintre capitalism și naționalism, ultimul fiind utilizat pentru combaterea doctrinei marxiste. **Teoria comunistă** postulează distincția și antagonismul dintre „clasele” sociale, **naționalismul**, dimpotrivă, combate activ partajarea „claselor”, promovând o legătură puternică de natură etnică, națională. Marxismul este prin natura sa **internaționalist**, fiind astfel **antinaționalist**, în mod original.

Naționalismul și doctrinele naționaliste au constituit elementul motor al fondării statelor naționale, a statelor-națiune. Într-adevăr, temelia imperiilor multinaționale a fost măcinată de naționalism. Secesiunea, dezmembrarea, „autodeterminarea” sunt concepte derivate din doctrinele naționaliste. Naționalismul și doctrinele aferente acestuia au pus sub semnul întrebării frontierele existente în Europa, conceptul de „stat național” devenind dușmanul de moarte al imperiilor multinaționale.

Democratizarea vieții sociale și politice a condus la propășirea și evoluția statului național modern.

Suveranitatea a fost transferată de la monarh la popor și au fost constituite organisme reprezentative la nivel național în fiecare stat.

Nivelul de trai, materializat în primul rând în gradul de ocrotire al sănătății și în instrucția școlară a cetățenilor, a sporit determinând o culturalizare politică a maselor.

Industrializarea, producția de serie dar și naționalismul au determinat uneori abandonarea principiilor democratice în favoarea construcției unor societăți egalitariste (comuniste, socialiste) sau, dimpotrivă, elitiste dar ancorate în masele sociale (societățile fasciste sau naziste – național-socialiste).

Felul în care statele în contemporaneitate se prezintă ca puternice sau, dimpotrivă, slabe depinde de gradul de cointerese a societății civile în actul de guvernare. Oricum, **democrația și naționalismul** au determinat relațiile inter-statale, internaționale și, bineînțeles, au avut un impact profund asupra „sistemului politic internațional” global.

Lărgirea domeniilor de implicare a statului modern, de la apărare și securitate până la competitivitate economică și bună-stare socială, **demonstrează importanța excepțională, fundamentală a statului privit ca structură social-politică de bază, originară a „sistemului politic internațional” global.**

În legătură cu răspândirea statului național modern semnalăm următoarele idei:

După apariția statului național modern din Europa (caracterul național fiind subsecvent și complinitor pentru modernitatea structurii etatice) acesta s-a răspândit uimitor de repede pe întreg mapamondul. În secolul al XVI-lea Imperiul Rus preia controlul Siberiei, triburile și imperiile nomade pierind de pe scena politică internațională.

Orașele-state europene au fost anexate de statele moderne sau de imperiile limitrofe. Unele federații de orașe au adoptat caracteristicile statului modern (ex. Olanda) iar imperiile europene s-au adaptat și ele cerințelor unui stat modern în special cu referire la frontierele stabile, determinate.

Puterile maritime europene au fondat puternice imperii coloniale în special pe continentul american: *Spania*, *Portugalia* – în sec. al XVI-lea; *Olanda* – în sec. al XVII-lea; *Anglia* și *Franța* – începând cu secolul al XVII-lea. Unele state europene mai reduse ca potențial au reușit să întemeieze imperii coloniale (*Belgia*, *Danemarca*) iar ultimele state moderne naționale fondate în sec. al XIX-lea în Europa, *Germania* și *Italia*, au reușit întemeierea unor „*imperii coloniale*” reduse.

Fiiică a Europei Occidentale, și în mod deosebit a Marii Britanii, S.U.A. a reușit întemeierea unui imperiu continental – de la Atlantic la Pacific – dar și a unui imperiu colonial maritim.

Statele europene – state naționale moderne – controlau în ajunul Marelui Război (Primul Război Mondial), în anul 1914, *84% din suprafața uscată a Terrei*.

Fără îndoială, *Marea Britanie* deținea întâietatea absolută cu un imperiu de 30 de milioane km², de trei ori suprafața unui alt imperiu colonial european puternic – Imperiul Francez (10 milioane km²).

Imperiul Nipon (Japonia) a reușit să modernizeze statul, în secolul al XIX-lea, fără intervenția directă a europenilor. Puterea statului japonez a determinat fondarea unui imperiu colonial în Asia.

Paradoxal dar puternicele state-națiune moderne din Europa, S.U.A. și Japonia – toate având caracteristicile statelor moderne – au fondat și *imperii coloniale*.

Adică, pe lângă Imperiile clasice: Otoman, Austro-Ungar și Țarist (și acestea puternic modernizate) cele mai puternice state naționale europene plus S.U.A. și Japonia au constituit *imperii coloniale*. Așadar, în „sistemul politic internațional global” intrau : *statele moderne, imperiile tradiționale, clasice și imperiile coloniale guvernate de metropole*. Existau și *societățile tribale* dar acestea nu pot fi considerate – în opinia noastră – ca făcând parte din „sistemul politic internațional global”.

Abia, după Al Doilea Război Mondial, în condițiile intensificării procesului de decolonizare, *statul-națiune modern* a devenit cu adevărat structura social-politică fundamentală a „sistemului politic internațional global”.

Până în anii 1950-1960, unitatea dominantă a politicii internaționale era reprezentată de *statul modern guvernând imperiul său colonial*. Imperiile coloniale aveau în „inima” lor statele moderne, precum în Antichitate imperiile clasice aveau în centrul lor cetatea,

orașul-stat dominant. Datorită existenței acestor *imperii coloniale*, statul modern a fost răspândit în întreaga lume.

Ca urmare a procesului de decolonizare, aflat în plin avânt între anii 1947-1968, coloniile statelor europene dar și cele americane și-au recăpătat independența. În anul 1991, după prăbușirea U.R.S.S., 15 noi state independente au fost primite în comunitatea internațională (fostele republici socialiste sovietice).

Numărul statelor moderne a crescut amețitor; acestea nu numai că au devenit unitatea, structura social-politică fundamentală dar au devenit și *unica structură etatică* a „sistemului politic internațional global”.

Astăzi sunt peste 190 de state moderne independente pe Terra.

Dispariția „imperiilor coloniale” a condus la triumful suprem al statelor moderne pe arena politică internațională, în cadrul „sistemului politic internațional global”.

*

*

*

Procesul politic și militar și structura politico-militară
în „sistemul politic internațional global”

Înainte de a discuta despre „*procesul politico-militar*” și despre „*structura politico-militară*” în “sistemul politic internațional global” trebuie să înțelegem ce înseamnă noțiunile de „*proces*” și de „*structură*”, raportate la sistemul internațional, privit în general.

Realitatea socială, privită ca o realitate materială, obiectivă se concretizează, printre altele, în domenii diferite de analiză: *domeniul politic, domeniul militar, domeniul economic, domeniul cultural etc.*

Atât în privința *proceselor* cât și a *structurilor* avem incluse *domeniile politic și militar* sau, mai curând, un domeniu complex rezultat din combinarea acestora – *domeniul politico-militar*.

Domeniul politic – se raportează la guvernare, ideologie și la structurile instituționale etatice de putere. Stabilește raporturi de ierarhie, de subordonare/supraordonare și, mai rar, raporturi de egalitate. Domeniul politic include, pe lângă autoritățile etatice, normele juridice și normele politice ori cele politico-juridice de organizare instituțională și statală.

Domeniul militar – implică aptitudinea statelor de a declanșa sau de a participa la conflicte militare. Se referă la dotările armate defensive și ofensive și,

totodată, la modul în care statele inamice, beligerante se percep reciproc.

Procesul, generic vorbind, reprezintă dinamica sistemului internațional, adică acțiunile, reacțiunile sau inacțiunile unităților, a structurilor social-politice, adică a statelor. Elemente ale procesului în sistemul internațional sunt: balanța de putere; războaiele; organizațiile internaționale fondate de state; diplomația etc.

Spre deosebire de proces, **structura** se referă la modul în care sunt poziționate unitățile în sistemul internațional, inclusiv în „sistemul politic internațional global”. Așa fiind, structura are un caracter static în raport cu **procesul**.

Cea mai importantă structură a sistemelor internaționale, în genere, este reprezentată de **structura politică** sau, mai larg, **de structura politico-militară**.

Relativ la **structură** trebuie să remarcăm și faptul că în literatura din domeniul Relațiilor Internaționale (a Politicii Internaționale) se acordă prioritate tocmai **structurii politico-militare** a sistemului internațional datorită faptului că sistemele politice internaționale posedă structură întotdeauna. Structura politico-militară are menirea de a determina, sau mai corect, de a predetermina comportamentul adoptat de către state, în cadrul „sistemului politic internațional global”.

Procesul politic și militar în „sistemul politic internațional global”

Poate mai corectă ar fi fost precizarea că procesul politic și cel militar se subsumează „sistemului internațional global”, dar noi dorim să subliniem că ne raportăm exclusiv la „sistemul politic”.

Procesul politico-militar sau procesele politic, respectiv militar trebuie urmărite cronologic în întreaga perioadă medievală, modernă și contemporană. Din acest motiv vom realiza doar o „punctare” a elementelor apreciate ca fiind esențiale.

Consecință a *eurocentrismului*, consacrat sub aspect practic, civilizațiile extraeuropene sunt net surclasate de cele europene. În America, în Asia dar și în Africa expansiunea europeană a generat distrugerea sau „surclasarea” civilizațiilor astece, incașe, africane sau chineze. Europa Occidentală caută să obțină preeminență în raport cu partea orientală a continentului.

S-a manifestat accentuat rivalitatea dintre „centrele de putere” reprezentate de statele europene occidentale. Astfel, rivalitatea anglo-spaniolă sau cea franco-engleză sunt, în acest sens, emblematice.

În a doua decadă a secolului al XIX-lea se constată ascensiunea Imperiului Nipon și alianța sa cu cea mai redutabilă putere europeană, Marea Britanie, încheiată în anul 1902.

Prima conflagrație mondială a însemnat globalizarea, mondializarea conflictelor militare și a politicilor fundamentate pe acestea.

Al Doilea Război Mondial a fost un război global, absolut implicând, direct sau indirect, toate statele, la el participând toate marile puteri.

Globalizarea politicii fundamentată pe mondializarea și standardizarea forței și tehnologiei militare a fost rezultatul avansării tehnologice și științifice a civilizației europene. Concret, au existat trei etape fundamentale, adevărate „salturi” în domeniile politic, respectiv militar: *utilizarea prafului de pușcă, în secolul al XIV-lea; apariția și construirea velierelor, în sec. al XV-lea și revoluția industrială, apărută în sec. al XIX-lea.*

Nu este locul în această carte să procedăm la detalierea acestor trei „momente” fundamentale în dezvoltarea procesului politico-militar, în special pe continentul european.

Totuși nu putem trece cu vederea impactul celui de-al treilea „moment”, respectiv a revoluției industriale. Elementele noi, de inovație, se refereau la forța distructivă a noilor tehnologii militare. Uzarea armamentului sub aspect fizic dar mai ales moral necesita noi inovații și îmbunătățiri tehnologice. Sub aspect exclusiv politic, avantajul tehnologic conferit de „revoluția” industrială a permis statelor occidentale europene să devină state supertehnologizate, invincibile

în raport cu celelalte țări ale lumii. Acest teribil avantaj a creat ascensiunea politică a Europei asupra Planetei. Dar Europa nu a știut sau nu a dorit păstrarea acestui semnificativ avantaj. Și Primul Război Mondial care a însemnat detronarea parțială a statelor europene de la conducerea politică a lumii dar mai ales Al Doilea Război Mondial care a reprezentat prăbușirea statelor europene și ascensiunea a două state, în calitate de „superputeri”: S.U.A. și U.R.S.S. certifică acest aspect. Statele europene s-au războit între ele pierzând întâietatea pe mapamond. Dacă Europa după 1945 părea să își revină tehnologic, deci și militar, apariția armamentului nuclear deținut de „reginele” lumii, „superputerile” S.U.A. apoi și U.R.S.S. a spulberat orice tentativă de hegemonie potențială a statelor Europei occidentale. Acestea au fost „forțate” de împrejurări să accepte preeminența S.U.A., la fel cum statele Est-Europene au fost înglobate în sfera de influență a U.R.S.S..

Sub aspect doctrinar-propagandistic a fost inventată o „teorie” ușor de asimilat de statele Vest-Europene – pericolul sovietic. Din acest motiv era necesară hegemonia americană asupra Europei Apusene.

Ca atare, tehnologiile militare asimilate în cadrul dinamic al procesului politico-militar, au generat decăderea Europei și afirmarea „superputerilor” asupra ei: S.U.A. asupra Vestului european și U.R.S.S. asupra Estului european. „Conflictul” ideologic americano-

sovietic ținea întreaga Europă sub tăcere. Târziu, după prăbușirea „lagărului” statelor socialiste, statele europene au constituit o „confederație” politică tocmai în scopul limitării hegemoniei S.U.A.. desigur, este vorba de statele Vest-europene. Un paradox s-a manifestat, după anul 1990, în Europa: țările Est-europene, foste socialiste, manifestau interes și imensă simpatie pentru S.U.A., în vreme ce statele Vest-europene se străduiau să realizeze o alianță politică, o „confederație” pentru stăvilirea hegemoniei, a „monopolului” american asupra lor!!!

Nu doar militar dar și sub aspect politic statele europene (vestice și estice) au trebuit să se alinieze de o parte sau de alta a „cortinei de fier”, unele acceptând sau fiind nevoite să accepte dominația americană, altele pe cea sovietică.

Declinul Europei, al statelor europene occidentale, a fost reprezentat de cele două războaie mondiale. Lupta pentru reîmpărțirea lumii, dusă în principal de europeni, a generat prăbușirea hegemoniei statelor europene pe mapamond. Preemineța politică și dominația tehnologico-militară a trecut asupra S.U.A. respectiv U.R.S.S., cele două „superputeri” preluând, metaforic desigur, rolurile părții apusene respectiv părții răsăritene a universalului Imperiu Roman.

Structura politică și militară în „sistemul politic internațional global”

Preponderent în „Istoria relațiilor internaționale” dar și în „Teoria relațiilor internaționale” se manifestă interesul pentru structura politică, acest concept referindu-se, în mod larg, la domeniile politic și militar.

Structura politico-militară a constituit un factor hotărâtor în formarea „sistemului politic internațional global”.

Astfel, ea este organic corelată cu apariția statului modern ca structură social-politică fundamentală a „sistemului politic internațional global”. Structura politico-militară, structură cu caracter anarhic explică predominanța tipului de stat modern european în raport cu imperiile asiatice (Chinez, Japonez, Persan, partial Otoman), în raport cu Americile, cu Africa și cu Australia. Într-o oarecare măsură, pe parcursul sec. al XX-lea, statele s-au omogenizat „copiind” practic statul modern național fondat în Europa. Anarhismul societății politice internaționale, deci a „sistemului politic internațional global”, are la temelie: ***naționalismul, teritorialitatea statului și suveranitatea etatică.***

În condițiile manifestării anarhice a „sistemului politic internațional global”, fenomenul de „polaritate”, de angajare a unor state în acțiuni specifice marilor puteri, a determinat înlocuirea parțială a anarhiei cu structuri ordonate ierarhic.

Bipolaritatea din perioada anilor 1945-1991, inclusiv, a generat constituirea de alianțe politico-militare în jurul fiecăreia dintre „superputeri”.

Limitarea suveranității statelor aliate „superputerilor”, cel puțin în privința laturii externe, a independenței a determinat estomparea anarhiei în mod considerabil dar, totodată, a avut ca efect exacerbarea naționalismului în și din statele „aliat”. De multe ori, ierarhizarea statelor în raport cu una dintre „superputeri” era văzută ca o cedare de suveranitate, ca o jicnire a sentimentelor naționale, patriotice din țările respective.

Astfel s-au născut alianțele politico-militare, ca adevărate „complexe regionale” și, mai ales, „ideologice”. Oricum, bipolaritatea S.U.A.-U.R.S.S. a determinat estomparea parțială a *anarhiei în „sistemul politic internațional global contemporan”*, și înlocuirea acestuia cu *un sistem ierarhic* mai mult sau mai puțin voalat.

*

*

*

*Câteva chestiuni legate de conceptul „sistem politic
internacional”*

*A.De ce „sistem politic internațional”? Corelația dintre
„sistemul internațional” și „sistemul politic
internacional”*

B.Teoriiile eurocentrismului

*A.De ce „sistem politic internațional”? Corelația dintre
„sistemul internațional” și „sistemul politic
internacional”*

„Sistemul internațional” reprezintă un sistem inter-statal, adică un sistem în care se manifestă relații între statele lumii. La fel de bine „sistemul internațional” poate fi identificat și prin sintagmele „*sistem global*” sau, după caz, „*sistem mondial*”.

Totuși, având în vedere individualitatea structurilor etatice este de preferat noțiunea de „*internațional*”, pentru a sublinia structurile social-politice fundamentale, adică unitățile de bază ale sistemului – *statele*.

Un „*sistem mondial*” sau chiar un „*sistem global*” ar putea conduce la teza unui singur guvernământ la scară planetară, ceea ce reprezintă o utopie.

„Sistemul politic internațional” reprezintă diferența specifică în raport cu genul proxim **„sistemul internațional”**. **„Sistemul politic internațional”** se referă exclusiv la raporturile inter-statale din domeniile **politic și militar**.

Domenii precum: **social, cultural, economic, spiritual** deși sunt incluse în „sistemul internațional”, în mod logic nu fac parte din „sistemul politic internațional”.

Este posibil ca într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat „sistemul internațional” să se transforme, treptat, într-un „sistem mondial”, dar numai în condițiile în care statele si-ar pierde suveranitatea, instituindu-se o conducere unică (politică, economică etc.) la nivel planetar. În aceste condiții și „sistemul politic internațional global contemporan” s-ar transforma într-un „sistem mondial”, cu caracter politico-militar desigur, și având o unică structură ierarhică și o singură conducere politico-militară.

Practic, „sistemul politic internațional global contemporan” ca de altfel oricare „sistem politic internațional” este un subsistem al „sistemului internațional” sau al „sistemului internațional global”.

De asemenea, chiar în cadrul „sistemului politic internațional global” pot exista subsisteme acestea fiind grupări de state afiliate prin raporturi speciale, generate de diferite interese comune structurilor etatice sau, după

caz, de poziționarea geografică ori de ideologia dominantă în respectivele state.

B. Teoriile eurocentrismului

Studiul, cercetarea și analiza Politicii Internaționale (a Politicii Mondiale sau a Relațiilor Internaționale) pornește, de regulă, de la ideea considerării statelor europene ca fiind fondatoarele „*sistemului internațional global modern și contemporan*”, deci și a „*sistemului politic internațional global*”.

Într-adevăr în perioada de sfârșit a Evului Mediu și în Epoca Modernă dar și în prima parte a Epocii Contemporane, „rețeaua” statelor occidentale europene a impus „modelul” statului modern național drept structură social-politică etatică fundamentală ca unitate de bază a „sistemului politic internațional” și a „sistemului internațional” în general.

Colonizarea Americilor, a Africii, a unei bune părți din Asia, impunerea „modelului” statal european, modern și național, în state tradiționaliste precum: Persia, China, Japonia etc. au consacrat în Istoria relațiilor internaționale dar și în Teoria politicii internaționale *teza eurocentrismului*. Se știe că „sistemul politic internațional global” este *anarhic*, acesta fiind unul dintre marile sale neajunsuri. Nu trebuie scăpat din vedere nici gradul de civilizație și de

cultură existent în spațiile extraeuropene. ***O ierarhizare a valori civilizațiilor***, pe de o parte cele europene, pe de altă parte cele extraeuropene, este dificil de realizat în condițiile în care sunt utilizate, de regulă, criterii subiective apte, prin natura lor, să favorizeze statele și culturile europene.

Cu toate acestea, doctrina eurocentrismului s-a permanentizat în Știința Politicii Internaționale iar acest lucru se datorează impunerii de către statele europene pe aproape întreg mapamondul a structurii etatice creație a Europei Apusene – ***statul modern național***.

Consecința acestei universalizări a unității structurale etatice fundamentale a fost instituirea „sistemului internațional global”, cu componenta sa extrem de importantă „sistemul politic internațional global”.

Crearea structurii social-politice, etatice și răspândirea/impunerea sa în lume au reprezentat cele două elemente care, cumulativ, au generat apariția ***eurocentrismului***. Evident, este vorba despre crearea și răspândirea/impunerea ***statului național modern***. Numai că ***instituirea doctrinelor eurocentriste*** a avut o consecință mai puțin benefică, aceea a autoconsiderării statelor, culturilor și civilizațiilor Vest-europene ca fiind superioare altor state, altor culturi și civilizații extraeuropene, fapt absolut negativ și neverosimil.

O certitudine a rămas și anume aceea a inoculării *doctrinelor eurocentrismului* în cadrul Politicii Internaționale, a Relațiilor Internaționale.

Este adevărat că „*sistemul internațional global*” și implicit partea sa componentă „*sistemul politic internațional global*” este fondat pe o structură etatică social-politică fundamentală creată de europeni – *statul modern național*. Nimeni nu neagă acest aspect. Dar efectul acestei teze materializat în „superioritatea” etatică, culturală și civilizațională europeană nu trebuie încurajat întrucât conține profunde vicii, situându-se pe o poziție subiectivă, partizană, proeuropeană.

*

*

*

4. Corelația dintre „Istoria Politicii Internaționale” și „Istoria Diplomatiei”

Atât „Istoria Politicii Internaționale” cât și „Istoria Diplomatiei” sunt ramuri ale Științei Relațiilor Internaționale. Dar ramuri ale acestei științe cu caracter pluridisciplinar sunt și: Teoria Relațiilor Internaționale, Dreptul Internațional Public, Geopolitică și Geostrategie etc.. În aceste condiții trebuie explicată eventuala **corelație** dintre cele două ramuri, cu caracter istoric, ale Politicii Internaționale.

Nu definițiile contează în această carte și, de aceea, vom sublinia diferențele dintre cele două ramuri accentuând asupra obiectului lor de reglementare, adică de cercetare.

Astfel, dacă Istoria Relațiilor Internaționale cercetează evoluția diacronică, cronologică a relațiilor de putere dintre actorii scenei internaționale, adică dintre state, Istoria Diplomatiei deci se preocupă cu evoluția cronologică a instrumentului de realizare a politicii internaționale, adică cu evoluția practicii diplomatice.

Obiectul de cercetare a celor două discipline este diferit deoarece corelația dintre cele două ramuri este una de la **scop la mijloc**.

Scopul reprezintă istoria politicii internaționale, adică a relațiilor internaționale dar istoria diplomatiei este mijlocul esențial prin intermediul căruia este aprofundată, sub aspect științific, prima ramură

nominalizată. Punct de vedere dominant în doctrină, teza expusă anterior este, în opinia noastră, criticabilă.

Într-adevăr, confundarea mijlocului cu scopul, adică a istoriei diplomației și a istoriei relațiilor internaționale nu este de dorit. Totodată, nici fragmentarea excesivă a „*științelor istorice*” din domeniul politicii internaționale nu conduce la o bună înțelegere a Relațiilor Internaționale. De aceea, apreciem că cele două ramuri ar trebui contopite într-una singură sau istoria diplomației să devină o parte componentă dar distinctă a istoriei politicii internaționale.

Până atunci însă, analiza noastră se va raporta doar la istoria relațiilor internaționale, privită în mod *clasic, tradițional*, cu excluderea elementelor corespunzătoare istoriei diplomației.

Analiza structurii social-politice etatice
„prewestphaliene” – Studiu de caz. Grecia antică,
orașele-state grecești

Se consideră, în contemporaneitate, că orașele-state grecești au constituit un model pentru unitățile etatice componente ale „sistemului politic internațional global” datorită raporturilor dintre ele, în general pașnice și totodată datorită relațiilor stabilite cu entitățile statale negrecești (fie de amicitie, fie de vrăjmășie).

În acest context nu interesează istoria politică a orașelor-state grecești. Ceea ce prezintă interes este legătura dintre aceste entități statale și modul în care acestea s-au raportat la lumea „barbară”, negreacă.

Pe fundalul decăderii civilizației miceniene, aflată la apogeu între sec. al XV-lea și sec. al XIII-lea î.e.n., rolul preponderent se transferă de la regatele „miceniene” către orașele-state, către cetățile antice grecești. Începând cu sec. al VIII-lea î.e.n. cetățile grecești, ca structuri politice independente, au configurat un ansamblu de comunități umane unite prin originea comună, prin limbă, tradiții și obiceiuri dar divizate prin organizarea politico-socială și cea militară. Înlăturarea suveranului - *anax* - și reducerea progresivă a rolului familiilor aristocratice – *gene* – a condus la cointeresarea întregului corp social al cetății la conducerea politică.

Desacralizarea politicii este intim legată de concepțiile filosofice antice grecești care au contribuit,

indubitabil, la realizarea unei „rațiuni filosofice” și a unei „arte a politicii”. Astfel, câteva cuvinte trebuiesc afirmate în legătură cu experiența democratică organic legată de rațiunea filosofică și în mod implicit de rațiunea politică. Echilibrul politic al polis-urilor antice grecești a fost găsit în „legea cetății”. Filosofia a conceptualizat și a standardizat diverse cunoștințe și opinii și a imprimat anumite moravuri în societate. Ea a nivelat drumul unei epoci politice fundamentate pe *lege*, adică pe regula sau pe procedura consacrată și acceptată de membrii comunității.

În locul arbitrariului familiilor aristocratice a fost introdusă legea, având caracter general și universal. Justiția stabilită de rațiunea umană a spulberat, în mare parte, arbitrariul potențatilor vremii instituind, embrionar desigur, egalitatea membrilor comunității în fața legilor. Această „domnie a legii” asociată cu „publicizarea” unor sectoare importante a relațiilor sociale considerate „private” determină implicarea tuturor membrilor comunității în soluționarea diferendelor grave. Astfel, omorul se transformă dintr-o chestiune „privată” într-o „problemă publică”, interesând întreaga comunitate. Procedurile au fost standardizate datorită regulilor impersonale, generale și sistematice înlăturând formulele religioase, cutumiare sau mistice. În acest context reformele lui Solon, în Atena, au reprezentat modalitatea prin care s-a realizat coeziunea socială, un compromis

între familiile aristocratice și restul populației. Legea devine principalul instrument de guvernare a cetății.

Eunomia, adică justa echilibrare a puterilor a deschis calea democrației, înlăturând definitiv „mitul” suveranului, al regelui cu însușiri și calități excepționale. Un factor hotărâtor în nașterea și dezvoltarea idealului democratic l-a constituit calitatea de „cetățean”.

Calitatea de „*cetățean*” implică un civism dezvoltat, concretizat în trecerea de la “supus” al regelui sau al statului personificat de rege la statutul de „cetățean”. Cetățenii reprezintă „oamenii cetății”, adică un tipar de egalizare a indivizilor sub aspect politic și de consacrare a drepturilor și îndatoririlor în mod egal, indiferent de naștere, origine socială etc..

Noi apreciem că tocmai crearea noțiunii de „cetățean” a fundamentat și a susținut cetatea. Bineînțeles, diferențierile în raport de origine și de avere au continuat să existe dar, cu mici excepții, *orice cetățean* putea ocupa anumite funcții sau deține anumite calități etatice, în virtutea cetățeniei sale, care exprima legătura politico-juridică dintre el și comunitate.

Idealul democratic a apărut în orașele-state grecești din Antichitate ca urmare a prăbușirii civilizației miceniene, urmată de accentuarea gândirii critice pozitive.

Legislatorul Solon a impus reforme în Atena menite să asigure un echilibru social. Guvernarea aristocratică a fost înlăturată deși familiile potențate au

continuat să exercite influență. Au fost recunoscute forțele politice, societatea fiind împărțită în patru clase, cetățenii fiind repartizați în acestea în raport de cens.

După tiraniile lui Pisistrate, Hipparh și Hippias legislatorul Clistene recunoaște egalitatea aritmetică – *isonomia*. A recunoscut tuturor cetățenilor Atenei dreptul de a lua parte la viața publică, politică a cetății. Cetățenii sunt grupați având în vedere criteriul geografic cu excluderea vechilor structuri de familie și de clan.

Conducătorul unui „partid democratic”, legislatorul Pericle introduce salarizarea funcțiilor publice, astfel încât și cetățenii fără venituri materiale considerabile să poată participa, în mod efectiv, la viața politică. A guvernat Atena timp de 13 ani, ocupând funcția de „strateg”. Pericle a fost cel mai de seamă legislator al Atenei, sec. al V-lea î.e.n. fiind, pe drept cuvânt denumit atunci când ne raportăm la istoria orașelor-state grecești, „*secolul lui Pericle*”.

*

*

*

În rândurile anterioare am privit Istoria Relațiilor Internaționale, adică Istoria Politicii Internaționale din perspectiva marilor „sisteme internaționale” și, mai ales, prin raportare la „sistemele politice internaționale”.

Noi nu am avut în vedere abordarea evoluției Relațiilor Internaționale, adică a Politicii Internaționale, din perspectivă cronologică deoarece acest mod de analiză și de cercetare este propriu Științelor Istorice. Ori, analiza Istoriei Relațiilor Internaționale prin prisma „sistemelor politice internaționale” particularizează această ramură a istoriei și îi determină utilitatea sa în desprinderea elementelor fundamentale și perene pe care se sprijină Teoria Politicii Internaționale.

PARTEA VI: PROLEGOMENE LA TEORIA POLITICII INTERNAZIONALE

I. Puterea în Politica Internațională

1. Chestiunea imperialismului

Imperialismul în epoca contemporană se consideră că reprezintă efectul surplusului de oameni, de bunuri sau de capitaluri. Potrivit teoriilor reduționiste, între care se circumscrie și doctrina leninistă, capitalismul întotdeauna generează *monopolism*, fapt ce conduce la instituirea *imperialismului contemporan*.

Fiind, să presupunem, propriu capitalismului dezvoltat imperialismul generează nu doar exploatarea statelor subdezvoltate sau a celor în curs de dezvoltare ci, totodată, determină destructurarea statelor capitaliste datorită revărsării capitalurilor în statele mai puțin dezvoltate.

Ca atare, imperialismul nu este necesarmente promovat prin politicile statale ci este generat și dezvoltat de economiile capitaliste, aflate în continuă extindere.

Fiind o teorie reduționistă în cadrul doctrinelor internațional-politice, imperialismul se relevă, în primul rând, prin valențele sale economice.

Imperialismul nu este propriu fiecărei entități etatice capitaliste. Astfel, statele mici, subdezvoltate, cele aflate în curs de dezvoltare, statele care luptă pentru eliberarea unor porțiuni din teritoriul lor național nu sunt state imperialiste, deși pot fi state capitaliste. Fără îndoială, în epoca modernă și în cea contemporană statele capitaliste dezvoltate au constituit „motorul” imperialismului.

Se știe că fundamentalele cauze ale războaielor sunt de ordin economic. Capitaliștii dintr-un stat puternic dezvoltat politico-militar pot avea în vedere provocarea unor războaie tocmai în scopul asigurării unor venituri patrimoniale din exteriorul statului de origine.

Guvernul statului respectiv *trebuie* să se ralieze dorinței marilor capitaliști și a societăților transnaționale fapt ce determină, în mod direct, aducerea la îndeplinire a voinței potențaților economic.

Exportul de capital și de tehnologie, către statele periferice sub aspect economic, determină obținerea de profituri de către o categorie restrânsă de persoane: capitaliști și investitori. Marea masă a populației statului capitalist dezvoltat nu se bucură de pe urma politicilor imperialiste.

Reducționismul în politicile mondiale concretizat între altele prin viziunea marxistă asupra imperialismului este criticabil, sub anumite aspecte. Teoriile economice fundamentatoare pentru viziunea marxistă cu privire la imperialism nu pot surprinde, în mod integrator, toate

laturile de manifestare a acestui fenomen a politicii internaționale.

Teoria succint enumerată în paragrafele anterioare este o teorie „malefică” a imperialismului, puternic întreținută de regimurile socialiste, dar nu numai de acestea.

Pentru marxism imperialismul ca esență și efect al capitalismului implică partajarea teoriilor între marile trusturi transnaționale în folosul marilor capitaliști. Imperialismul reprezintă, în această viziune, stadiul de dezvoltare monopolistă a capitalismului.

Este ușor de constatat faptul că *imperialismul* nu reprezintă un produs original al capitalismului. Altfel spus, în epocile anterioare capitalismului au existat imperialismele. Este suficient să amintim în Antichitate cauzele următoarelor imperii: Egiptean, Chinez, Persan, Roman. Pentru perioada Evului Mediu imperialismul s-a manifestat cu ocazia instaurării Imperiului Carolingian, a înființării Imperiului Romano-German, a politicilor anexioniste și cuceritoare dezvoltate de diferitele regate occidentale europene sau situația Imperiului Otoman.

De asemenea, considerăm că politicile imperialiste au fost utilizate și de state socialiste între care nominalizăm U.R.S.S..

Aceasta nu înseamnă că, prin însăși natura sa, capitalismul nu generează imperialism. Dimpotrivă, am subliniat doar faptul că imperialismul este propriu tuturor orânduirilor sociale: sclavagistă, feudală,

capitalistă și socialistă, excluzând din această enumerare, desigur, epoca preistorică denumită de marxiști „comuna primitivă”.

Unul dintre scopurile fundamentale ale imperialismului, concretizat în țelul său suprem, este reprezentat de instaurarea *imperiului mondial*. Instituirea *imperiului mondial* presupune o forță etatică sau o grupare de puteri statale aliate care doresc cucerirea sau dominarea întregului mapamond.

Pentru epocile istorice anterioare aceste puteri imperialiste aveau ca obiectiv cucerirea sau dominarea lumii politice cunoscute.

Cazurile Imperiului Macedonean sub Alexandru cel Mare, a Romei republicane și imperiale, a Franței în timpul lui Napoleon Bonaparte sau a Germaniei sub conducerea lui Adolf Hitler sunt binecunoscute.

Practic, tentația instaurării unui imperiu mondial, determină deplasarea de la sistemele politice internaționale sau de la sistemul politic internațional către un stat hegemon doritor să impună o unică ordine politică mondială. În realitate, chiar și în ipoteza instaurării *imperiilor continentale* acestea nu funcționau ca un veritabil stat ci erau adevărate sisteme politice internaționale în care statele/popoarele înglobate în imperiu constituiau realele entități fundamentale ale sistemului politic internațional.

Imperialismul se obiectivează, de regulă, sub multiple forme: *militară*, *economică* și *culturală*.

Cea mai veche formă de manifestare a imperialismului este, fără îndoială, cea militară.

Imperialismul armat sau militar este cel mai crud și mai brutal în sensul că implică cucerirea statelor și anexarea acestora la statul hegemon. Cuceritorii prin însăși natura lor sunt imperialiști. Această formă de imperialism oferă avantaje imediate, ca urmare a însușirii bogățiilor statelor supuse puterii imperiale.

Imperialismul armat sau militar presupune desfășurarea de lupte în vederea înfrângerii/distrugerii adversarului. Statul hegemon își poate contrui sau mări un imperiu deja existent, după cum este posibil să piardă imperiul și chiar să ajungă acest stat hegemon ținta imperialismului manifestat de învingători.

Dominația unui stat hegemon în politica mondială se poate realiza și prin intermediul ***imperialismului economic***. Această formă de imperialism este mai puțin invazivă și perceptibilă iar avantajele conferite statului dominant se culeg în timp mai îndelungat.

Statul este lăsat suveran sub aspect politic dar economia sa este controlată sau este dependentă în raport cu statul hegemon. Controlul economic nu este atât de apăsător precum controlul politico-teritorial generat prin cucerire. Cel mai ușor imperialismul economic se realizează prin dependența guvernanților statului controlat de către statul dominant.

Această teză este valabilă mai ales cu ocazia instituirii raporturilor inter-statale specifice imperialismului, economic. Ulterior, raporturile de subordonare economică se vor obiectiva în așa fel încât decidenții politici din statul tutelar devin simple marionete în fața entității etatice dominante.

Controlul economic nemijlocit sau mediat, dirijismul economic, tutela economică sunt tot atâtea mijloace de realizare a imperialismului economic.

Desigur, statul dominat prin imperialism economic va exercita atributele suveranității în mod formal, supremația și independența lui fiind iluzorii.

Imperialismul economic se manifestă în capitalismul dezvoltat sub forma „diplomației aurului negru” sau a „diplomației dolarului”, politicile economice jucând un rol major și fiind promovate activ de către statul hegemon.

Imperialismul cultural – este a treia formă de manifestare a imperialismului. Este forma cea mai subtilă și cea mai perversă de introducere a relațiilor imperialiste, de dominare, între state.

În imperialismul cultural nu mai prezintă importanță teritoriul statului sau economia statului ci ***populația statului dominat***. Scopul acestei forme de imperialism se obiectivează în asigurarea controlului gândirii națiunii statului dominat, în așa fel încât cetățenii acestui stat să adere la valorile receptate, utilizate și impuse de statul dominant.

În capitalismul modern rolul penetrării statului prin intermediul imperialismului cultural era acela de a influența populația în așa fel încât în cazul agresiunii armate sau a „cuceririi” economice, aceasta să se comporte binevoitor sau cel puțin neutru.

În contemporaneitate rolul imperialismului cultural este de a asigura uniformitatea de gândire a populației, în tiparele predeterminate de statul hegemon. Influența culturală a devenit astăzi un scop în sine din dorința de a realiza mai ușor imperialismul economic dar și pentru pregătirea așa-zisei „noi ordini mondiale”.

La momentul de față statul hegemon care își exportă modelul cultural este S.U.A.. La fel se întâmplă și în cazul R.F. Ruse în spațiul C.S.I. sau, la scară mai redusă, în cazul fostelor metropole față de fostele coloni (Marea Britanie, Franța, etc.).

În cadrul imperialismului cultural un rol important este jucat de ideologiile politice avansate de statul hegemon și însuși de populațiile statelor dominate.

Și fosta U.R.S.S. a utilizat imperialismul cultural prin intermediul Internaționalei Comuniste. Astfel partidele comuniste ajunse la putere făcând jocul Moscovei netezeau calea spre sporirea influenței U.R.S.S. în respectivele țări.

Germania național-socialistă a promovat activ politici și ideologi prin intermediul imperialismului cultural.

Imperialismul cultural s-a manifestat și în rivalitatea moștenită dintre U.R.S.S. și R.P. Chineză în legătură cu dominarea mișcării comuniste mondiale și cu asigurarea influenței asupra statelor nealiniat.

Cel mai organizat imperialism cultural este cel generat de statele totalitare. Este suficient să amintim, în acest context, imperialismul cultural manifestat de politica dusă de Imperiul Țarist în Balcani, folosindu-se de Biserica Ortodoxă Rusă, a cărui lider era chiar țarul.

În epoca sovietică, după cel de-Al Doilea Război Mondial, U.R.S.S. utiliza în statele aflate în sfera sa de influență „arma” ideologică a comunismului, tocmai în scopul întăririi dominației sovietice și a satisfacerii intereselor rusești.

Trebuie reținut că, dacă orice teritoriu poate fi cucerit prin expansionism imperialist militar, acesta nu poate fi păstrat utilizând doar forța militară. De aceea, cuceritorii vor încerca să controleze efectiv economia aceluia teritoriu și totodată, să domine conștiințele populației ocupate.

În contemporaneitate imperialismul militar este utilizat din ce în ce mai rar, statele expansive utilizând din ce în ce mai des imperialismul economic și pe cel cultural. De aceea, pentru a aprecia că forma militară, armată, a imperialismului a rămas ultima opțiune pentru statele imperialiste în ipotezele în care formele economică și culturală nu dau roade sau nu există timpul

necesar pentru dezvoltarea acestor două forme de imperialism.

De regulă, statele utilizează politici imperialiste în situația în care urmăresc obținerea unei puteri sporite față de cea pe care o deține efectiv.

2. Problematica statu-quoului

În esență, politica statu-quoului implică necesitatea, resimțită de unul sau mai multe state, de a menține puterea adică de a se opune oricărei modificări în distribuția puterii.

Prin noțiunea *statu-quo ante bellum* se înțelege acea clauză înscrisă în tratatele de pace relativă la evacuarea porțiunilor din teritoriul național ocupate de armatele statelor inamice și reinstituirea suveranității statului astfel cum aceasta exista anterior războiului. Acesta este sensul originar al termenului.

Politica de menținere a statu-quoului se circumscrie perpetuării balanțelor de putere existente la un moment dat, determinat, pe scena politică internațională.

Sub aspect diacronic menționăm: tratatele încheiate între Cehoslovacia, Iugoslavia și România; tratatul sovieto-cehoslovac precum și declarația unilaterală a S.U.A. pe care s-a fundamentat doctrina Monroe.

3. Politica de prestigiu

Politica de prestigiu este acea politică externă prin care un stat suficient de puternic utilizează politica în scop demonstrativ.

Politica de prestigiu reprezintă mijlocul prin care statele puternice își etalează forța lor, capacitățile lor în scopul captării admirației din partea celorlalți actori de pe scena politică internațională. Reflexiv marile puteri, dar nu numai acestea, resimt nevoia de a-și oglindi influența și dominarea în raporturile internaționale. Ele sunt foarte atente la modul în care sunt percepute de celelalte subiecte de drept internațional. Așa cum persoana fizică are nevoie de stimă, considerație și de onoare în societate și cum această luptă pentru obținerea aprecierii din partea celorlalți membri ai societății și statele – mai ales cele puternice – sunt deosebit de atente la modul în care sunt percepute pe plan internațional. Câteodată, atât la nivel societar cât și în relațiile celorlalți – oameni sau state, după caz – asupra calităților sau defectelor, a aptitudinilor sau a neputinței decât realitatea obiectivă.

Statul se impune în relațiile internaționale mai ales în raport de prestigiu pe care îl are consacrat în raport cu celelalte state.

În privința statelor, politica lor de prestigiu se poate materializa prin două mijloace: *prin protocolul diplomatic și prin etalarea forței, a puterii lor militare.*

În legătură cu primul mijloc de obiectivare a politicii de prestigiu – *protocolul diplomatic* – facem următoarele precizări:

- * Papa de la Roma a căpătat timp de secole ascendență în raport cu regii statelor europene și, bineînțeles, în raport cu împăratul romano-german, și prin utilizarea unui protocol diplomatic rigid care etala puterea spirituală și politică a pontifului roman față de ceilalți șefi de state europeni;
- * Solii Imperiului Otoman, în Țările Române se manifestau în mod quasi-discreționar, mai ales în perioada regimului dominației otomane, prin aceasta etalând politica de prestigiu a acestui imperiu;
- * Amestecul României în al Doilea Război Balcanic din anul 1913 nu a fost în scopul promovării unei politici imperialiste. Dimpotrivă, a reprezentat în opinia noastră, configurarea unei politici de prestigiu promovată de țara noastră în raport cu celelalte state balcanice și, în mod deosebit, în raport cu Bulgaria;
- * La Sublima Poartă Otomană reprezentanții diplomației ai puterii străine erau obligați să își plece capul în fața sultanului, prin aceasta simbolizându-se puterea inferioară a statelor reprezentate de ambasadorii respectivi în raport cu Imperiul Otoman.

În politica de prestigiu se etalează puterea statului în raport cu toate celelalte state sau numai în raport cu unele dintre ele.

Și locul de alegere a conferințelor internaționale simbolizează politica de prestigiu a puterilor etatice. De multe ori se aleg locații neutre, din state mici, tocmai pentru a nu leza politica de prestigiu a uneia sau a alteia dintre puterile participante.

În sec. al XIX-lea majoritatea conferințelor internaționale unde participau puterile europene s-au desfășurat la Paris. După proclamarea Imperiului German, în anul 1871, ca o expresie a politicii de prestigiu a Germaniei, Congresul desfășurat după războiul ruso-româno-turc din 1877-1878, a avut loc în iunie-iulie 1878, în capitala Imperiului German, la Berlin, sub coordonarea cancelarului german Otto von Bismarck.

Și unele puteri mici sau mijlocii pot etala elemente ale politicii de prestigiu, atât față de celelalte state mici, cât și față de marile puteri.

Am amintit deja cazul României în anul 1913 când a fost încheiată Pacea de la București, fără intervenția marilor puteri europene. Pacea de la București din anul 1913 semnifică promovarea față de celelalte state balcanice – puteri mici – a politicii de prestigiu de către Statul Român.

Dar România a utilizat politica de prestigiu și în raport cu marile puteri.

Astfel, războaiele purtate de Țara Românească a Moldovei și de Țara Românească a Valahiei împotriva Regatului Ungar, Regatului Polon și mai ales împotriva puternicului Imperiu Otoman au sporit prestigiul internațional al Țărilor Române pe plan european.

Împotrivirea României față de planul Valev, proclamarea celebrei „Declarații de <<Independență>>” din aprilie 1964 a Partidului Muncitoresc Român, condamnarea agresiunii armate împotriva Cehoslovaciei, din august 1968, distanțarea României socialiste față de politica Moscovei în perioada 1964-1989 au reprezentat afirmarea deplină, continuă și neechivocă a unei politici de prestigiu în raport cu superputerea planetară – U.R.S.S..

Punerea în discuție în anii '70 de către președintele N. Ceaușescu și reluarea ideii din noiembrie 1989 referitoare la apartenența nelegitimă a Basarabiei la U.R.S.S., dublată de vizita din anul 1976 a șefului statului român în R.S.S. Moldovenească au reprezentat apogeul afirmării independenței politicii externe a României față de U.R.S.S.. În aceste condiții considerăm că R.P. Română/R.S. România a promovat o politică de prestigiu categorică în raport cu U.R.S.S.. Această politică a condus, la vremea respectivă la recunoașterea României socialiste pe plan internațional inclusiv de S.U.A. și de celelalte state capitaliste dezvoltate.

Prin implicarea României în problemele spinoase ale politii mondiale: conflictul sovieto-chinez, războiul din Vietnam, războiul arabo-israelian, Namibia, stabilirea relațiilor diplomatice cu R.F. a Germaniei, vizitele reciproce în și din Franța, Germania de Vest, S.U.A. ***au generat promovarea de către țara noastră a unei politici de prestigiu identică cu cea promovată de una dintre cele două superputeri mondiale!!!*** Aceasta în condițiile în care R.S. România era o țară aflată în curs de dezvoltare, nefiind efectiv o putere politică și militară semnificativă.

Statele capitaliste occidentale în frunte cu S.U.A. au apreciat în mod deosebit politica României de distanțare față de U.R.S.S. și de ***naționalizare*** a regimului politic socialist existent în țara noastră.

Al doilea mijloc de realizare a politicii de prestigiu îl reprezintă ***etalarea puterii militare a statelor***.

În legătură cu această chestiune menționăm următoarele aspecte:

- * Acest mijloc de îndeplinire a politicii de prestigiu poate fi utilizat de statele puternice care dispun de capacitățile tehnico-militare pe măsură;
- * Pentru etalarea puterii militare a statului se practică invitarea reprezentanților militari ai statelor străine sau a unor observatori dintre terțe state;
- * Flotele militare au rolul de a etala puterea militară a statelor. Faptul că ele se pot deplasa în

diferite locuri de pe mapamond și pot interveni în zonele îndepărtate de conflict sporește prestigiul statelor care le dețin;

- * Aviația militară joacă un rol asemănător, ea simbolizând puterea militară a statelor;
- * Etalarea puterii militare a statelor se realizează și prin mobilizarea totală sau parțială a forțelor armate. Mobilizarea militară are un efect intimidant asupra dușmanilor statului care o declară.

Solidaritatea politică și militară dintre mai multe state se confirmă prin politicile comune promovate, în vederea atingerii obiectivelor și prin adoptarea unor strategii militare identice.

Dobândirea și menținerea prestigiului de către state implică utilizarea unor politici în acest sens, fapt ce presupune utilizarea adecvată a celor două mijloace: ***protocolul diplomatic*** și ***etalarea puterii militare***.

Diplomația și războiul au reprezentat, în întreaga istorie politică a statelor lumii, cele două modalități de realizare a puterii pe arena politică continentală sau chiar mondială.

Și imperialismul și prezervarea statu-quoului și politicile de prestigiu, toate la un loc, exprimă interesele statelor lumii materializate prin: dorința de mărire a puterii; dorința de prezervare, de menținere a puterii sau dorința de utilizare demonstrativă a puterii.

Obținerea și exercitarea puterii reprezintă însăși scopul politicii. Politica internațională nu face, desigur, excepție de la regulă. Ea are ca finalitate sporirea capabilităților și creșterea influenței statelor lumii pe scena politică mondială.

*

*

*

II. Puterea națiunilor

1. Națiunea, forța națiunilor, naționalism și internaționalism

Națiunea este compusă din indivizi, ca și poporul, de altfel. Totuși națiunea se deosebește de popor prin faptul că ea înglobează toate trăsăturile și caracteristicile populației precum și istoria acesteia.

Națiunea reprezintă o formă de comunitate umană, istoricește determinată.

Între membrii care o compun sunt stabilite legături durabile și identificabile, fundamentate pe anumite trăsături: factura psihologică comună; istoria comună; finalitățile comune urmărite, etc. **Viața** națiunii, privită în toată abstracțiunea sa, este compusă din trăirile, pasiunile, aspirațiile și Idealurile individuale dar și cele colective ale generațiilor trecute și prezente, de pe teritoriul statului respectiv.

Cum **politica** înseamnă **putere** ar rezulta faptul că aceasta este rezultanta stărilor voliționale ale membrilor națiunii. O idee nu prea departe de adevăr dar care trebuie nuanțată deoarece reflectarea voinței individuale în voința puterii politice presupune un proces mai complex și mai nuanțat. Despre aceste chestiuni am discutat în vol. II al **Tratatului de Diplomatie** la pct. IV: **Politică și Relații Internaționale**.

Totuși câteva precizări – în opinia noastră – se mai impun a fi făcute.

Astfel, indivizii, în calitatea lor de persoane fizice, sunt în marea lor majoritate fie reticenți, fie nepăsători față de politica internă a statului. În conștiința lor are loc o translație de valori deosebit de interesantă. Pe cât sunt de inactivi în chestiunile politicilor interne pe atât devin de pasionali în discutarea și înțelegerea politicii internaționale!!!

În plan intern, societatea politică încarnează statul iar guvernanții, practic, exercită puterea etatică. Politica internațională în schimb generează un mare grad de coeziune în cadrul societății civile deoarece în analiza politicii externe a unui stat intervine și *sentimentul național* sau *naționalismul individului*.

Chiar dacă o superputere sau o putere mondială sau regională manifestă tendințe hegemonice, dominante, acest aspect nu se reliefează nemijlocit asupra cetățenilor statului în cauză. Și totuși există acea mândrie chiar la păturile sărace pentru faptul că aparțin unei națiuni ce a fondat un stat care a obținut statut de putere regională, de putere mondială sau de superputere planetară.

Cetățenii sovietici deși trăiau într-un stat totalitar erau totuși mândri de prestigiul U.R.S.S. așa cum și cetățenii obișnuiți americani sunt, cu siguranță, mândri că aparțin acestei superputeri planetare – S.U.A..

Este destul că privim un meci de fotbal între două reprezentative naționale pentru a ne putea da seama de rolul excepțional jucat de *naționalism*.

Oricât de urgisiți, prigoniți, săraci sau umiliți ar fi unii cetățeni dintr-un oarecare stat, atunci când conștiința lor proiectează reflexiv sau premeditat unele chestiuni de politică internațională devin subit patrioți, naționaliști. Asta deoarece relația psihologică proiectată în conștiința individuală dintre cetățean și statul său depășește orice obstacol legat de regimurile politice sau de problemele materiale.

Oare există atașament internaționalist?? Nu negăm acest lucru dar este foarte posibil ca dedicarea vieții unei cauze internaționaliste să se producă tot din considerente naționaliste.

Iată spre exemplu: comuniștii români din perioada interbelică făceau jocul Kremlinului considerând România un stat imperialist care a ocupat Transilvania, Bucovina, Cadrilaterul și mai ales Basarabia de la vecinii săi.

Erau acești comuniști cu adevărat dedicați cauzei internaționaliste? Mai degrabă credem că și aceștia erau naționaliști însă naționalismul lor fusese translatat de la România către Rusia sovietică/U.R.S.S.. Astfel este greu de explicat de ce comuniștii români și-au afirmat naționalismul începând cu anul 1964, distanțându-se de „patria socialismului”, U.R.S.S.. De țara care, de fapt, îi adusese la putere în România!!! Acest lucru s-a

întâmplat datorită faptului că ei nu au fost cu adevărat internaționaliști, ci ***au avut un naționalism rusesc*** care s-a diluat și a făcut loc ***naționalismului românesc***.

Lupta pentru putere pe arena internațională dintre statele mapamondului se desfășoară în scopul obținerii a cât mai multă putere. Puterea în relațiile internaționale conferă statului capabilități sporite și un deosebit prestigiu. De acest prestigiu beneficiază și simplii cetățeni ai respectivului stat întrucât ei se identifică cu statul lor!!!

Solidaritatea națională manifestată în fața unui potențial pericol extern reprezintă un efect al naționalismului.

În ajunul Primului Război Mondial, când majoritatea partidelor socialiste europene occidentale s-au raliat la politica de etalare a puterii militare specifică perioadei dinaintea războiului când au votat bugetele pentru război și când au participat la guvernare pe perioada desfășurării conflagrației – ele s-au dezis de pacifismul internaționalist. Aceasta deoarece sentimentele naționale, naționalismele, au fost indiscutabil mult mai puternice decât teza pacifistă din doctrina politică socialistă!!!

Translarea naționalismelor, mai corect a naționalismului, este cu totul accidentală dar semnifică perpetuarea ideii naționale în suflet, în conștiința indivizilor.

Naționalismul nivelează asperitățile și contradicțiile din interiorul statului, el fiind un catalizator, un unificator al tuturor forțelor naționale, al tuturor cetățenilor.

Faptul că **naționalismul** este o altfel de doctrină decât celelalte, fiind într-un fel deasupra acestora se relevă prin aptitudinea de a cataliza toate rezervele umane ale societății statului mai ales în fața unui pericol extern.

Clasele sociale, categoriile sociale sunt toate mânate de acest **naționalism** spre un punct comun, în vederea unei congruențe depline.

Naționalismul distruge imperiile și din acest motiv este privit cu reticență de susținătorii teoriilor globalizării și ale mondializării.

Dar cel mai pregnant se relevă naționalismul tocmai în politica internațională. Lupta pentru putere a statelor în arena mondială se face în scopul asigurării bunăstării și a prosperității propriiei națiuni.

Națiunile mandatează statele să le reprezinte și să lupte pentru asigurarea prestigiului și a intereselor lor naționale.

Cum la momentul actual, **Statul Național este clementul fundamental al sistemului politic internațional**, însăși activitatea aceasta specifică pe plan transfrontalier nu se numește **politică interstatală** ci **politică internațională**, pentru a recunoaște și omagia, totodată, **rolul națiunilor pe mapamond!!!**

În ipoteza conducătorilor geniali ai statelor europene – Napoleon sau Bismarck – de exemplu națiunea i-a urmat pe aceștia nu ca monarhi sau reprezentanți ai monarhiilor ci ca simboluri ale națiunilor franceză și respectiv germană.

În Rusia imperială, „împăratul tuturor Rușilor”, adică țarul, era un exponent, un simbol al naționalismului rusesc. Tot astfel, în epoca sovietică liderii Uniunii Sovietice erau exponenți cu valoare de simbol ai naționalismului rus care era naționalismul dominant și distructiv în dauna naționalismelor celorlalte republici sovietice unionale.

Izvorul luptei pentru putere în politica internațională îl reprezintă naționalismul fiecărui stat, concretizat în ***interesele naționale ale statului***.

Nici comunismul și nici globalizarea nu vor putea topi naționalismul popoarelor și a statelor lumii. Deja începând cu Stalin în U.R.S.S. naționalismul rusesc a înlocuit, de facto, internaționalismul proletar.

Iar în contemporaneitate, în plină epocă a globalizării, sentimentele naționale animă toate popoarele: din S.U.A., R.P.Chineză, R.F.Rusă până la cel mai minuscul stat de pe Planetă.

Fără interese naționale, fără sentiment național, fără naționalism nu ar putea exista politica internațională. Dar chiar și dacă ar exista un astfel de imperiu el ar constitui un „sistem politic internațional

planetar” iar *naționalismele popoarelor*, mai devreme sau mai târziu, îl vor distruge!!!

2.Elementele constitutive ale puterii națiunii

Elementele constitutive ale puterii naționale sunt următoarele: *factorul geografic; resursele naturale ale statului; capacitatea armatei și pregătirea acesteia; populația; caracterul național; moralul națiunii; diplomația; eficiența guvernării.*

- * *Factorul geografic;*
- * *Resursele naturale ale statului;*
- * *Capacitatea economică, îndeosebi industria;*
- * *Starea armatei și pregătirea acesteia;*
- * *Populația;*
- * *Caracterul națiunii;*
- * *Moralul națiunii;*
- * *Diplomația;*
- * *Eficiența guvernării.*

* Factorul geografic

Poziționarea geografică a teritoriului național, prin care se înțelege teritoriul unui stat, prezintă o însemnătate deosebită.

Sub aspect geografic poziționarea unor state a influențat dezvoltarea lor. Astfel, separarea Marii Britanii de continentul european prin Canalul Mânecii

determină o îngreunare considerabilă a invaziei potențiale din partea unui terț stat.

În privința S.U.A. posibilitatea acesteia de a expanda spre vest și spre sud a generat mărirea continuă a teritoriului, până la nivelul unui stat – continent.

Faptul că S.U.A. este separată de alte puteri din Europa și din Asia datorită Oceanelor Atlantic și respectiv Pacific a reprezentat și reprezintă și la momentul actual un avantaj strategic pentru această superputere contemporană. Acest aspect este valabil în mod deosebit pentru perioada de ascensiune a S.U.A. când acest stat ar fi putut lesne să fie stopat dacă avea în proximitatea sa o putere europeană sau asiatică.

Factorul geografic a contat enorm și în privința U.R.S.S.. Teritoriul imens al acestui stat determină, sub aspect practic, imposibilitatea cuceririi.

Atât Napoleon, cuceritorul vremelnic al Moscovei cât și Adolf Hitler a cărui armată a ajuns la porțile capitalei U.R.S.S. nu au reușit să îngenuncheze Rusia. Oricât teritoriu ar fi ocupat de o armată invadatoare, rămâne loc pentru retragere și pentru reîmprospătarea forțelor.

Ocupantul este pus în situația de a nu putea administra teritoriul și de a nu putea gestiona resursele. Trupele sale ar fi practic înghițite de imensitatea teritoriului rusesc. Apoi trebuie remarcată necesitatea dispersării armatelor invadatoare pentru a cuceri și pentru a gestiona situația pe un teritoriu imens, de la

Oceanul Înghețat de Nord și până la granița nordică a Turciei, Iranului sau R.P.Chineze.

Datorită poziției geografice a Rusiei această țară este practic de necucerit printr-un război clasic, cu arme convenționale.

Într-adevăr, vestul Rusiei/Rusiei sovietice/U.R.S.S./C.S.I. pare a nu fi clar delimitat de teritoriul polonez și din acest motiv există multiple diferenduri legate de apartenența acestor teritorii vestice și sud-vestice.

Tehnic vorbind, atât ceea ce au cucerit armatele franceze napoleoniene cât și armata Germaniei național-socialiste din teritoriul Imperiului Țarist respectiv din teritoriul U.R.S.S. a reprezentat un procent relativ redus față de imensitatea teritoriului rus/sovietic rămas neocupat.

Factorul geografic constituie un avantaj pentru Rusia și prin asprimea iernilor rusești, fapt ce generează paralizarea aproape totală, a armatelor statului invadator. Clima din Rusia favorizează astfel armata rusă, învățată cu asprimea gerurilor și cu abundența zăpezilor, în detrimentul armatei invadatoare. Faptul că la vest Rusia nu are o frontieră naturală a constituit un avantaj pentru poziția sa internațională.

Tendința imperialistă a Rusiei țariste și ulterior a U.R.S.S. a avut în vedere tocmai lipsa unei frontiere naturale, geografice la hotarul de vest. Iar hotarele vestice ale Rusiei/U.R.S.S. s-au tot mutat înglobând tot

mai multe teritorii în vastul imperiu slav din estul Europei. Împărțirea Poloniei, anexarea Ucrainei, încorporarea Poloniei și Hersonului urmată de anexarea Basarabiei, ocuparea Finlandei, sunt tot atâtea exemple de extindere teritorială a țarismului, în dauna statelor europene. În concluzie, credem că lipsa frontierei naturale la vestul Rusiei a fost exploatată de ruși și mai apoi de sovietici în favoarea lor și, bineînțeles, pe seama statelor vecine europene.

În privința României acest stat este ciunțit teritorial datorită faptului că teritoriul statului nu corespunde cu teritoriul național. O mare parte din teritoriul național se află în afara hotarelor României, granițele firești întinzându-se de la Nistru și până la Tisa, de la est la vest.

După cum se cunoaște, strămoșii poporului român, geto-dacii făceau parte din marele neam al tracilor iar aceștia din urmă reprezentau o rămășiță dintr-un foarte vechi Imperiu Pelasg, arian, care se întindea din Extremul Orient și până în Insulele Britanice.

În privința geto-dacilor menționăm că în timpul regelui Burebista unificatorul, țara se întindea din Carpații Păduroși și până la Olbia, la gurile Bugului și respectiv până la munții Haemus, Balcanii de astăzi.

Vicisitudinile istorice au determinat lipsa de unitate a neamului românesc care a supraviețuit, după retragerea aureliană, în obștile sătești, adevărate „romanii populare”.

Cnezatele și voievodatele au reprezentat cristalizarea structurilor etatice pe teritoriul vechii Dacii, la nord de Dunăre, ceea ce a determinat, în final, fondarea statelor medievale românești: Țara Românească a Moldovei, Țara Românească a Munteniei (a Valahiei) și Țara Românească a Ardealului (Transilvania).

Înteruperea procesului firesc de unificare a tuturor teritoriilor românești într-un singur stat s-a datorat ocupării Țării Românești a Transilvaniei de către Regatul Ungar.

Ulterior, suzeranitatea otomană a împiedicat, timp de secole, ascensiunea spre unitate a românilor din România de la Est de Carpați și a celor din România de la Sud de Carpați (Moldova și Valahia).

Nu trebuie uitat însă că înainte de constituirea statelor medievale românești la nordul Dunării a existat, sub aspect politico-statal, o Românie la Sud de Dunăre, în vechea provincie romană Moesia.

Imperiul Român din Sudul Danubiului, denumit de istorici Imperiul Româno-Bulgar, având conducători din dinastie românească a fost cel mai puternic stat din Sud-Estul Europei. Trebuie să o spunem deschis: elementul românesc constituia elita conducătoare a acestui Imperiu în timp ce elementul slav (bulgăresc) constituia pătura populațională aservită.

Rămâne memorabilă în Istorie constituirea Imperiului Român Sud-dunărean care stăpânea și vechea dacie Nord-dunăreană. Istoria europeană consemnează la

loc de cinste mărețul stat al românilor sud-dunăreni. Moștenitori ai latinității orientale și a anticului Imperiu Roman, românii au reînviat la sudul bătrânului Fluviu amintirea Imperiului august al Cezarilor Romei!!!

Apoi românii vor pierde teritorii rupte din trupul Țărilor noastre medievale și dăruite de Sublima Poartă Otomană puterilor vecine europene (Banatul și Oltenia către Austrieci, Bucovina tot către Imperiul Habsburgic și Moldova Răsăriteană, redenumită Basarabia, către Imperiul Țarist).

Pe fondul redeșteptării naționale și a conștientizării vechimii neamului românesc are loc unirea celor două Țări Române extracarpatice – Moldova și Valahia – iar peste câțiva ani ca o încoronare a luptei de milenii dusă de eroica națiune română se împlinește Idealul obținerii Independenței de Stat tocmai pe câmpurile de luptă din Sudul Dunării, acolo unde strămoșii noștri edificaseră, cu secole în urmă, un Imperiu al Românilor!!!

Trezirea conștiinței naționale se înfăptuiește și în provinciile cedate de fosta noastră „putere suzerană” către puterile creștine europene: Austria, devenită un balaur cu două capete – Austro-Ungaria și Rusia.

În conjunctura lansată de pregătirea și izbucnirea Marelui Război (Primul Război Mondial) visul românilor din Vechiul Regat s-a îndreptat spre frații lor din dubla monarhie austro-ungară, iar armata a început dezrobirea acestor teritorii.

Dar în fața puternicei armate germane românii sunt nevoiți să se retragă în străvechea țară Românească a Moldovei, înscriind cu litere de aur pagini de vitejie pe câmpurile de luptă.

Și, ca o ironie a sorții, când totul părea pierdut datorită bolșevizării Imperiului Rus iată și o bucurie.

Ca un elogiu adus Moldovei unde existase armata română pentru apărarea ființei României, Basarabia se unește cu România. Urmează apoi și provinciile pentru care intrasem în război: Bucovina, apoi Transilvania, Crișana, Maramureșul și Banatul.

Astfel s-a născut **România Mare**, care deși nu adusese la sânul ei tot pământul românesc (mă refer la teritoriul până la Tisa rămas Ungariei și la Banatul Sârbesc, lăsat proaspetei Iugoslavii), era totuși **un Stat național al tuturor românilor**.

Vicisitudinile istoriei au determinat ciunțirea teritoriului național de către puterile revizioniste din jurul nostru: U.R.S.S.; Bulgaria și Ungaria. Astfel, Bucovina de Nord, Ținutul Herța, Basarabia, Insula Șerpilor, Ardealul de Nord-Vest, Crișana și Maramureșul, dar și sudul Dobrogei – Cadrilaterul au căzut sub dominație străină. În fața dezastrului din 1940, Țara și Neamul românesc a făcut o superbă efortare pentru recuperarea Moldovei sfâșiata de sovietici.

Iar, mai apoi, printr-o mobilizare exemplară, când se părea că totul ar fi pierdut, am recuperat Transilvania de nord-vest, Maramureșul și Crișana.

Istoria noastră este zbuciumată dar geografia româniei a ajutat la existența noastră pe aceste meleaguri. Aflați la întretăierea drumurilor și la marginea Imperiilor române, beneficiază de un relief echilibrat: 1/3 câmpii, 1/3 dealuri și podișuri și 1/3 munți.

Carpații au reprezentat coloana vertebrală a poporului nostru. Am renăscut în munți deși am murit în câmpii iar mlaștinile țării au fost capcane ucigătoare pentru invadatori. Codrii noștri au fost reazămul nostru, iar bogățiile scumpei noastre patrii au fost râvnite de toate semițiile pământului.

Rezistența românilor a fost posibilă, de-a lungul mileniilor, datorită reliefului nostru, de care s-au folosit marii noștri strategii pentru salvarea Neamului românesc.

Ceea ce sângerează astăzi cel mai tare trupul României este – spunem noi – o eroare de strategie politică făcută de guvernanții români în anul 1991. Dar eroarea a fost involuntară, cu totul neintenționat, însă efectele se pot obiectiva în timp generând potențiale necazuri la adresa țării noastre.

Este vorba de recunoașterea independenței așa-zisei Republici Moldova, independență proclamată la 27.08.1991. În aceeași zi România a recunoscut independența acestui stat.

În cuprinsul acestui *Tratat de Diplomatie* am discutat despre *Constituția Republicii Moldova* și am expus punctul nostru de vedere relativ la graba cu care

autoritățile române au recunoscut independența acestei provincii românești. Poate precedentul istoric din anul 1918 a determinat la procedarea în sensul acestei recunoașteri, crezând ca ulterior „Republica Moldova” se va uni cu Țara-Mamă, România. Iată însă că acest lucru nu s-a întâmplat iar existența republicii Moldova și recunoașterea acestui stat poate constitui o provocare pentru România!!!

Imperiul Țarist a tânjit întotdeauna după anexarea Principatelor Române. În anul 1806 a proclamat anexarea acestora pentru ca, în anul 1812, să solicite Moldova dintre Siret și Prut și numai înaintea lui Napoleon determinând Curtea imperială țaristă să se mulțumească și numai cu teritoriul dintre Prut și Nistru.

Constituirea *micii Românie* între anii 1859-1862 s-a realizat prin unirea Moldovei cu Valahia, într-un singur stat.

Apreciem că prin recunoașterea independenței unei „Republici Moldova” România și-a alterat titlul său asupra Moldovei românești de la Carpați la râul Prut și asupra Sudului Bucovinei.

Este ciudat să recunoști o *Moldovă independentă* în condițiile în care ai în componența ta teritorială o bună parte din Moldova istorică. Păi, ori Moldova trebuie să fie în România, *în totalitatea teritoriului său*, ori ea trebuie să fie un stat independent!!!

Că întreaga Moldovă este românească nu se îndoiește nici o persoană de bună-credință. Și atunci cum

se explică recunoașterea *unui stat moldovenesc independent??!!*

Multe studii, articole, teze de doctorat publicate în „Republica Moldova” insistă asupra existenței unui stat moldovenesc independent tuturor pământurilor „moldovenești” într-un singur stat – **Moldova!!!** Nici acest aspect nu îngrijorează autoritățile române?? Este bine de știut că autorii și susținătorii *doctrinei moldovenismului* nu se referă doar la Basarabia. Ei se referă la tot teritoriul Țării Moldovei din evul Mediu, deci și la teritoriul moldovenesc încadrat în granițele României.

Considerăm că moldoveniștii, guvernați din umbră de Moscova, pot cauza mari neplăceri țării noastre. Erijarea Republicii Moldova drept *unica succesoare a statului medieval Moldova* ar trebui să trezească semne de întrebare la București!!!

Trebuie afirmat categoric că „Republica Moldova” nu este și nici nu poate fi succesoarea Țării Românești a Moldovei medievale. Aceasta întrucât în 16/28 – mai – 1812 partea răsăriteană a Moldovei, teritoriul dintre Prut și Nistru, a fost încorporat Imperiului Țarist ca oblastie și mai apoi ca gubernie imperială. Această Moldovă de Est, rebotezată Basarabia, ne mai reprezintă vechea țară a Moldovei, de la data încorporării la Imperiul Rus.

Sesizând dispariția unui stat denumit **Moldova** de pe continentul european, după anul 1862, ca urmare a

formării României, sovieticii au revenit asupra denumirii acestui teritoriu și a unei porțiuni din Transnistria, utilizând sintagma „Republica A.S.S. Moldovenească” și mai apoi „R.S.S. Moldovenească”, ceea ce este de natură a pune în discuție și suveranitatea Statului Român asupra Moldovei de Vest!!!

Deși *Țara Moldovei era o țară curat românească*, denumirea de *Moldova* este utilizată astăzi la Chișinău pentru a reprezenta o țară distinctă de România, o cultură distinctă de cultura română și o limbă distinctă de limba română.

Dar pretențiile de genul „*moldovenii nu sunt români!!!*” se pot, foarte bine, referi și la românii moldoveni din România.

Așa se face că, în loc de unirea Basarabiei – a Moldovei de Est – cu România, se afirmă de către moldoveniști aspirația reîntrupării complete a Moldovei, așa cum exista ea în Evul Mediu!!!

În modesta noastră opinie existența unui „*stat moldovenesc*” pe teritoriul Basarabiei românești constituie o provocare la adresa României nu doar prin faptul că se denaturează Istoria noastră Națională, dar mai ales prin tendințele fățiș anexioniste, promovate de adepții moldovenismului, *față de teritoriul vechiului Principat Românesc al Moldovei existent în România*.

Existența unei Republici Moldova independentă are aptitudinea de a „tulbura apele” în privința unor eventuale provocări sau a unor parțiale revendicări –

absurde și ridicole – asupra teritoriului românesc. Și niciodată nu trebuie scăpat din vedere că în spatele „*teoriilor moldoveniste*” stau interesele Kremlinului care nu ar refuza anexarea „*întregii Moldove*” la „*Republica Moldova <<independentă>>*”.

Teoriile care pun în discuție o posibilă dezmembrare a României nu sunt doar simple speculații!!! Istoria a demonstrat cu prisosință că vecinii ne-au fost de multe ori aprigi inamici și au poftit la roadele muncii poporului nostru. Dar blestemul pare să fie căzut mai crud ca oricând acum când „*moldovenii*” refuză identitatea națională românească și când adepții moldovenismului se ridică împotriva țării noastre.

Și dacă tot suntem la subpunctul referitor la „*factorul geografic*” putem conchide chiar și în termeni geografici: cu cât frontiera României va fi deplasată mai spre Est (este vorba de frontiera de pe Prut, desigur) cu atât sentimentul de siguranță a României va fi mai puternic obiectivat. O frontieră la Nistru sau chiar dincolo de Nistru, în Transnistria, i-ar strânge pe toți românii moldoveni împreună, în Țara Mamă, România și ar asigura, totodată, o securitate mai pronunțată în privința intereselor Statului Român.

Cu cât deții mai mult din teritoriul tău național cu atât mai împlinit este și rostul dar și rolul statului.

Din aceste considerente apreciem că în Legea fundamentală a țării noastre, în Constituția României ar

trebui introdusă distincția între *teritoriul național* și *teritoriul statului*.

Teritoriul statului este acel teritoriu pe care se exercită în mod efectiv puterea etatică, suveranitatea de stat iar *teritoriul național* este teritoriul pe care s-a format națiunea română. În *teritoriul național* s-ar include: întregul teritoriu al României precum și Cadrilaterul din Bulgaria; partea până la Tisa din Ungaria (Partium); Banatul sârbesc; Maramureșul istoric din Ucraina, Nordul Bucovinei, Basarabia nordică, Sudul Basarabiei, Ținutul Herța și insula Șerpilor, toate din Ucraina, teritoriul dintre Prut și Nistru din Republica Moldova, Transnistria conform teritoriului R.A.S.S. Moldovenești, înființată în anul 1924 de Stalin și părțile din imediata apropiere a Dunării aflate în sudul fluviului din Serbia și Bulgaria.

Teritoriul național – este teritoriul pe care s-a format națiunea română și unde mai locuiesc încă români.

* Resursele naturale ale statului

Resursele naturale ale statului reprezintă un element constitutiv fundamental al puterii unei națiuni. Acestea se referă, în principal, la: *alimentația populației; la materiile prime ale statului; la capacitatea industrială a țării; la starea și pregătirea forțelor armate; la populația statului; la caracterul național; la moralul națiunii; la eficiența activităților*

diplomatice și la starea guvernării și administrării statului respectiv.

Dintre toți acești factori nominalizați și care determină practic resursele naturale ale unei națiuni, importanță deosebită, din punctul nostru de vedere, prezintă:

- materiile prime ale statului;
- capacitatea industrială a țării;
- starea și pregătirea forțelor armate;
- caracterul național și moralul națiunii;
- diplomația și starea guvernării și administrării țării.

Ne vom referi în continuare la aceste problematici sintetizând câteva opinii relative la fiecare între acești factori.

Cu privire la ***materiile prime ale statului*** un rol deosebit de important îl joacă deținerea rezervelor de materii de acest gen și în mod deosebit, deținerea acelor materii prime utilizate preponderent în industria de armament.

Un rol important este deținut de rezervele petroliere și de rezervele de uraniu pentru statele care dețin tehnologia nucleară în vederea producerii armamentului nuclear. Producția de oțel și de alte materiale constituie un element important, de asemenea.

Relativ la ***capacitatea industrială a țării*** aceasta se obiectivează în industrializarea puternică a statului și, totodată, în receptarea celor mai noi și mai rentabile

tehnologii în privința comunicațiilor militare. O industrie puternică este relativ ușor de pus pe picior de război, cu condiția ca aceasta să existe.

Statutul de „mare putere” este practic conferit de capacitatea industrială și de forța tehnologică a unui stat!!!

În epoca contemporană o „mare putere” trebuie să dispună de capacitatea industrială de a declanșa și de a susține un război nuclear.

Oricât ar părea de bizar *capacitatea industrială* reprezintă factorul obiectiv cel mai important component al resurselor naturale naționale.

*** Starea forțelor armate și pregătirea acestora**

Aceasta depinde de: numărul persoanelor fizice aflate sub arme; de aparatul administrativ al armatei; inovațiile tehnologice cu caracter militar, ș.a.

Sub aspect tehnologic saltul realizat de forțele armate de-a lungul istoriei umanității este uriaș. Nu există grad de comparație între armatele antice sau medievale și cele contemporane. Apariția și utilizarea tunurilor, dezvoltarea producției de tancuri, sporirea capacității și continua modernizare a marinelor militare; utilizarea și perfecționarea permanentă a aviației militare, iată câțiva „pași” importanți în dezvoltarea tehnologică a armatelor statelor lumii. Utilizarea

combinată a „armelor”: aviația, marina, etc. în cadrul strategiilor militare pe câmpurile de luptă. Armamentul nuclear constituie pentru superputerile care îl dețin un factor de intimidare. Acest tip de armament nu poate fi utilizat în războaiele cu obiective limitate, precise. De aceea, și „marile puteri” sunt nevoite să dezvolte puternice tehnologii militare convenționale apte pentru purtarea războaielor „clasice”, tradiționale.

Conducerea forțelor armate trebuie să se fundamenteze pe noile tehnologii militare. Războiul fulger purtat de armata Germaniei național-socialiste împotriva U.R.S.S. a condus în prima fază a ostilităților la obținerea unei categorice superiorități de către germani.

Doar unele erori ale statului-major german cuplate cu potențialul uman uriaș al Uniunii Sovietice și cu masiva tehnologie americană venită în sprijinul sovieticilor au determinat echilibrarea raportului de forțe germano-sovietice și, în final, a asigurat preeminența forțelor sovietice în fața armatei germane.

Caracterul național și moralul națiunii – reprezintă factori subiectivi care complinesc resursele minerale și pe cele tehnologice ale unui stat.

Oricâte războaie s-ar purta, oricâte revoluții ar fi împlinite *caracterul național* este conservat fiind asemenea unei stânci în fața valurilor mării.

Capacitatea intelectuală a unei națiuni nu poate fi „confiscată”. Îi poți lua fabricile, uzinele, pământurile, dar nu îi poți lua spiritul de hărnicie sau cel de sacrificiu. Perseverența, pesimismul, optimismul, înclinația spre trădare etc. sunt tot atâtea componente ale caracterului național. Moderația sau, dimpotrivă, lipsa acesteia, ura, fraternitatea, pacifismul sau spiritul războinic fac parte din caracterul național.

În privința *moralului* acesta se poate bucura de stabilitate sau poate fi în dezechilibru. O bătălie pierdută poate afecta profund moralul armatei sau a populației statului după cum un șir de victorii, deși minore ca importanță, conferă un moral ridicat.

Un moral ridicat se poate pierde fie succesiv, în timp, fie în mod abrupt, ca urmare a unei acțiuni singulare. Dar nu numai războaiele influențează moralul națiunilor. Astfel, cedările teritoriale, efectuate fără opoziție, fără a trage un foc de armă, afectează ireversibil moralul națiunii.

Un moral național ridicat au avut sovieticii care nu au cedat, în fața Moscovei, la presiunea forțelor militare germane sau germanii care au luptat chiar și după amenințarea sinuciderii lui Adolf Hitler.

Un moral ridicat prezintă și cetățenii superputerilor și a „marilor puteri” ale planetei. Apartenența politică și juridică a unei persoane fizice la un stat puternic conferă acestuia o stare de satisfacție și de siguranță.

Cu privire la ***diplomația și la starea guvernării și administrării statului*** facem următoarele precizări:

Diplomația reprezintă unul dintre factorii cei mai importanți ai ***resurselor naturale naționale***. Oricât de potent economic și tehnologic ar fi un stat dacă nu posedă o diplomație adecvată nu va putea promova o politică externă echilibrată, armonioasă și corespunzătoare intereselor sale naționale.

Diplomația conjugă întregul efort național în vederea practicării unei politici externe în raport cu capacitatea industrială și cu potențialul militar.

Exploatarea tuturor factorilor componenți ai resurselor naturale dar, chiar mai mult, valorificarea la potențial maxim a elementelor constitutive ale puterii naționale cade în sarcina diplomației statului respectiv.

În diplomație, poate mai mult decât în alte domenii de activitate, un rol cu totul excepțional este jucat de ***calitatea diplomaților***.

Unele state au fost ridicate pe arena politică internațională de excepționalii lor diplomați. Otto von Bismarck a ridicat prestigiul Imperiului German la fel cum Franklin, Jefferson sau Adams au ridicat prestigiul Statelor Unite ale Americii.

Țara noastră a avut parte de o pleiadă de diplomați cu înaltă ținută morală, profesională și intelectuală. Dintre aceștia se distinge, la loc de cinste, marele jurist și diplomat român Nicolae Titulescu.

Calitatea diplomației statului pune în valoare puterea națională și prestigiul statului respectiv.

Tunurile încep să tragă *numai atunci* când diplomații au epuizat căile de mediere a unui conflict și războiul se oprește *imediat* ce diplomații s-au așezat la masa tratativelor!!!

La finalul celei de-a doua conflagrații mondiale inhibarea activității diplomatice de către führerul Adolf Hitler a determinat, practic, colapsarea statului german.

Lipsa de viziune a unor state europene în raport cu politica agresivă promovată de Germania național-socialistă în perioada 1933-1939 – și în special ne referim la Marea Britanie și Franța – a determinat posibilitatea încadrării Germaniei și promovarea activă a spiritului de revanșă, care a generat declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial. Diplomația britanică și diplomația franceză au considerat suficiente succesivele promisiuni ale cancelarului Adolf Hitler referitoare la potolirea setei de expansiune a statului național-socialist german.

Relativ la *starea guvernării și administrării statului* trebuie remarcată necesitatea realizării unei proporții echilibrate *între puterea efectivă a respectivului stat și scopurile politicii sale externe*. Limitarea țelurilor în politica externă a statelor se face în raport de puterea națională efectivă a acelor state.

De asemenea, statele trebuie să armonizeze toate elementele constitutive ale puterii naționale, în așa fel

încât să dețină o putere națională efectivă aptă să susțină politica externă precum și modurile, metodele și mijloacele de îndeplinire a acestei politici.

De o importanță deosebită se bucură și chestiunea implicării națiunii în susținerea politicilor guvernamentale, inclusiv a politicii externe a unui stat.

Cu cât interesele societății civile sunt mai armonizate și coincid în mare măsură cu țelurile societății politice regimul politic al statului se caracterizează ca fiind democratic.

De principiu, în regimurile democratice se poate discuta despre susținerea populară a guvernanților deși se pot nominaliza situații în care și unele regimuri politice distatoriale sau, după caz, totalitare au fost susținute de popoarele unor state ale lumii.

Șefii de state, prim-miniștri, miniștrii de externe și ceilalți oficiali cu atribuții și competențe pe planul politicii externe trebuie să chibzuiască adânc asupra căilor, strategiilor și a modurilor de abordare în politica externă a statelor lor. Chiar într-un regim politic democratic politica externă nu se poate realiza conform dorinței opiniei publice, ignorând interesele majore ale statului, concretizate pe termen lung. La fel, într-un Stat de Drept, nu se poate obiectiva și pune în aplicare o politică externă coerentă și eficientă sub aspectul intereselor naționale dar care nu beneficiază de sprijinul și înțelegerea națiunii.

Trebuie, întotdeauna, aleasă *calea de mijloc* care să îmbine protejarea intereselor naționale și a prestigiului statului cu câștigarea adeziunii națiunii față de politica externă pe care decidenții politico-statali urmează să o pună în aplicare.

Trebuie, totodată, remarcată și corelația dintre politicile interne îndeplinite de către guvernanți și politica externă a statului.

De principiu, politica externă reprezintă o continuare pe plan internațional a politicilor interne.

O politică internă corectă și democratică poate atrage simpatia opiniei publice mondiale precum și terțelor subiecte de drept internațional, ceea ce va determina promovarea cu ușurință a politicii externe a statului.

Fenomenele de aculturație politică, propaganda politică, situația politică propriu-zisă a unui stat și filosofia sa politică pot genera captivarea opiniei publice din alte state și chiar pot atrage pe guvernanții altor state care vor putea utiliza politica unui alt stat – internă și externă – drept model pentru propria lor țară.

Filosofia politică, sistemul politic și constituțional, regimul politic al unui stat se răsfrâng nu doar asupra politicii sale interne dar au incidență și asupra politicii externe a statului.

Succesul politicii interne generează promovarea unei politici externe activă și energică. Dimpotrivă, o politică internă apatică, dogmatică și lipsită de orizonturi

poate determina practicarea unei politici externe timorate, închistate și atipice.

*

*

*

Acum la finalul acestor succinte considerații putem observa că, în realitate, *capacitatea economică, starea armatei, populația, caracterul național, moralul național, diplomația și eficiența guvernării și a administrației* deși pot fi considerate elemente constitutive ale puterii naționale, la fel de bine pot fi subsumate în cadrul *resurselor statului*.

Dar, indiferent cum le-am considera, fie elemente constitutive ale puterii de stat, fie doar elemente ale resurselor național-statale, nu se poate ignora rolul lor fundamental în definirea și conturarea analitică a puterii naționale.

În lucrări de Drept Constituțional¹ publicate de noi anterior, am tratat problematica „Puterii de stat” – „Putere de stat în România. Autoritățile publice”. În lucrarea de față am făcut referiri la „Puterea națiunilor” tocmai pentru a scoate în evidență „elementul cheie”

¹ A se vedea: Drept Constituțional. Stat și Cetățean, Bacău, 2010; Tratat de Drept Constituțional român, Bacău, 2011 (ambele publicate la Editura Rovimed Publishers); Drept Constituțional al României și al Republicii Moldova, Iași, 2012 (publicată la Editura StudIS).

constituit de „statul național” și de „națiune” în Relațiile Internaționale totodată, în lucrările anterioare accentul cădea pe aspectul juridic-normativ, în timp ce în prezenta secțiune preeminent apare aspectul social-politic, cu referire directă la politica internațională.

*

*

*

III. Suveranitatea de stat și Dreptul Internațional Public

1. Suveranitatea de stat – chestiuni de ordin politic și juridic;

2. Dreptul Internațional Public – între suveranitatea de stat și Politica Internațională.

1. Suveranitatea de stat – chestiuni de ordin politic și juridic

În cadrul *volumului I* al prezentei lucrări am analizat câteva aspecte legate de *Doctrina generală a statului*.

În cadrul acestei secțiuni vom aborda problematica „*suveranității de stat*” privită atât sub aspect juridic cât și sub aspect politic. În consecință vom face trimitere la cele expuse în acea parte a tratatului.

În Știința Politică contemporană se face distincția între „*puterea politică*” și „*puterea de stat*”.

Relația dintre cele două categorii de putere este de genul relației de la întreg la parte. Așa fiind, „*puterea de stat*” reprezintă diferența specifică în raport cu genul proxim, reprezentat de „*puterea politică*”.

Puterea politică este *suverană* în sensul că în interiorul frontierelor statului nu există o altă putere care să îi fie egală (efectul supremației puterii politice). Așa

fiind, puterea politică nu depinde de nici o altă putere, fie politică, fie de orice altă natură.

Puterea politică constituie însăși *suveranitatea* iar titularul ei este poporul, națiunea.

Puterea de stat, dimpotrivă, este o putere derivată din puterea politică, ea fiind delegată de popor către autoritățile publice.

Există și o altă corelație între „puterea politică” și „puterea de stat”. Astfel, „puterea de stat” este legitimă atunci când rezultă din puterea suverană a poporului, adică din „puterea politică”. Atunci când „puterea de stat” este rezultată din înfrângerea, uzurparea puterii legitime a poporului, adică a „puterii politice”, ea este ilegitimă și se presupune, în mod logic, că este exercitată împotriva poporului.

Dacă *suveranitatea* – identificată cu „*puterea politică*” – are un conținut vag, mai mult filosofic decât tehnic, pragmatic, „*puterea de stat*” are un conținut clar determinat și tehnic – specializat.

În timp ce „puterea politică”, adică *suveranitatea* se raportează la întregul popor, „puterea de stat” implică existența unei clase politice, care este investită cu *autoritate*.

„Puterea de stat” se modifică, odată cu trecerea timpului, sub aspectul titularului, a formelor de exercitare, a conținutului său, etc.

„Puterea politică” sau „*suveranitatea*” rămâne, în esență, aceeași de-a lungul timpului, fără a fi supusă eventualelor schimbări.

„*Puterea politică*” constituie fundamentul „*puterii de stat*” dar ambele fiind unice, nu pot fi concurate de alte puteri. Orice jenare sau alterare a „puterii politice” deținută de popor, echivalează cu diminuarea sau pierderea suveranității poporului. Desigur, aici este vorba despre o agresiune din partea unui alt stat.

Titularul „*suveranității*”, adică a „*puterii politice*” este poporul/națiunea.

Nici un grup de persoane, nici o persoană fizică, nici măcar cote-părți din poporul respectiv nu pot exercita suveranitatea.

Însăși statul exercită „*suveranitatea*” în numele poporului și nu în numele său propriu sau a autorităților publice care îl compun.

Atât *puterea politică* – adică suveranitatea – cât și *puterea de stat* se particularizează prin trăsături specifice, distincte pentru fiecare categorie de putere, în parte.

Astfel, *puterea politică* este: *unică, indivizibilă, inalienabilă, imprescriptibilă*, iar *puterea de stat* este: *delegată de popor către autoritățile publice care exercită conducerea politică a întregii societăți organizate etatic, o putere de constrângere dominantă fără echivalent pe teritoriul statului respectiv, o putere*

independentă, adică neatârnată față de o altă putere de stat, o putere autolimitantă prin consacarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului, o putere care poate fi revocată de către națiune fie prin alegeri fie prin dreptul inalienabil al poporului de a se răscula împotriva dictaturii sau a totalitarismului.

Rolul puterii de stat se circumscrie: activității de creare a Dreptului pozitiv (obiectiv) și de impunere a acestuia în societate; activității de utilizare a forței coercitive etatice în cazul respectării prescripțiilor legale în vigoare; activității de regularizare și de armonizare a tuturor intereselor societății, în ansamblul ei, sau a intereselor diferitelor categorii sociale; activității de apărare a ordinii publice și de asigurare a capacității de apărare a statului în fața unor potențiale agresioni, din partea unor state străine.

Esențial este ca forța coercitivă utilizată să fie *legitimă*, adică *puterea de stat* să exercite această forță materială de constrângere în interesul întregii societăți. Acest deziderat se poate îndeplini doar în regimurile politice democratice.

Statele cu regimuri politice dictatoriale sau totalitare utilizează forța materială de constrângere în interesul grupării politice sau militare aflate la putere.

În toată istoria umanității *raportul dintre libertate și autoritate* a determinat formele concrete de

exercitare a puterii etatice și configurarea tipologiilor regimurilor politice.

Dacă în starea de natură *omul privit individual era liber și neconstrâns*, nevoia de socializare, de apărare în comun față de pericolele naturale, de procurare a hranei a determinat agregarea umanității în forme asociative, adică în grupuri de indivizi.

Asupra acestor chestiuni am făcut referiri în vol. II al lucrării. Totuși, trebuie remarcat că pe lângă legăturile de rudenie și nevoile comune care au determinat asocierea oamenilor, treptat au fost conștientizate necesitatea acestor forme asociative tipic umane.

Așa a apărut, se pare, *pătura conducătoare*, trecându-se de la organizarea fundamentată pe rudenie și interese economice și religioase către organizarea politică a grupărilor umane.

De la libertatea deplină s-a trecut la libertatea în cadrul colectivității, o libertate circumscrisă voinței conducătorilor.

Conservarea grupurilor sociale a necesitat instaurarea unei ordini în care libertatea desăvârșită nu mai era permisă.

Esențial se pare că a fost acel *gest sau act de supunere* față de voința colectivității sau a conducătorilor acestuia. Or, această supunere a fost preluată din starea de natură a omului, când deși se afla

în libertate deplină omul se supunea voinței celui mai puternic sau forțelor naturii.

De la constituirea embrionară a statului și până în contemporaneitate *problema libertății și a autorității* a constituit un pilon central al politicii. Ea a fost studiată de variate doctrine: *Dreptul, Teoriile economice, Științele politice* dar mai ales de *Filosofie*.

Raportul dintre libertate și autoritate determină limitele de exercitare a puterii de stat. Autoritatea excesivă conduce la degenerarea statului în tiranie și totalitarism. La fel, libertatea nelimitată slăbește puterea de stat, determinând practic disoluția statului.

Un stat excesiv de dominator (statul național-comunist, statul fascist, statul socialist-comunist [înternaționalist]) inhibă libertatea individuală, cetățenii devenind simple instrumente necesare pentru înfăptuirea programelor politice.

Un stat preocupat exclusiv de atributele sale primare – apărare în exterior, menținerea ordinii publice în interior, legiferare și dreptul de a aplica pedepse – lasă un câmp larg de manifestare a individului în societate. Sub sintagma „*tot ceea ce nu este interzis prin lege este permis*” se pot ascunde grave abuzuri săvârșite de unii cetățeni în detrimentul altora. Libertatea economică excesivă și nereglementată de către stat generează o crasă inechitate și o exploatare sălbatică a forței salariate de către angajatori. Acest lucru s-a întâmplat în epoca „capitalismului sălbatic”, de început.

În realitate credem că corelația dintre autoritate și libertate s-a manifestat ambivalent de-a lungul istoriei. Au existat epoci istorice în care a prevalat libertatea și epoci istorice în care a prevalat autoritatea. Totuși, este bine de observat faptul că pe măsura dezvoltării societăților autoritatea a fost nevoită să lase tot mai larg câmp de acțiune libertății.

În epoca contemporană autoritatea este exercitată de către puterea de stat în vederea asigurării „*binelui comun*”, adică a armonizării tuturor intereselor societății.

Constituția, Legea supremă a unui stat, trebuie să stabilească în mod neechivoc raporturile dintre autoritate și libertate. Constituțiile statelor democratice contemporane fiind adevărate „charte” de drepturi și libertăți, echilibrează această sensibilă relație. În cadrul vol I al lucrării de față, în cadrul studiului consacrat sistemului politic și constituțional al României postrevoluționare, în perioada 1990-2004, a fost analizată *relația autoritate – libertate*, astfel cum s-a manifestat în țara noastră.

*

*

*

Teoriile relative la suveranitate au fost fundamentate de-a lungul timpului de către gânditori. În lupta dintre ideile politice ele au avut câștig de cauză

fiind astăzi consacrate juridic în majoritatea statelor lumii.

Vom încerca să nominalizăm pe doctrinarii care ***au fundamentat teoria suveranității***.

Primul dintre teoreticieni este Marsilio da Padova care în lucrarea sa „Defensor pacis” a afirmat că poporul constituie un tot unitar, grupat în „stări”. Suveranitatea aparține legislativului, care nu poate fi altcineva decât poporul. Aceasta poate fi delegată Adunării legislative sau Împăratului.

Acest mare doctrinar face distincția între o altă autoritate „instrumentală”, adică executivă, abilitată să execute legile adoptate de legislativ. Puterea legislativă este deci cea principală în timp ce puterea „instrumentală” sau executivă este cea secundară.

Toma d’Aquino fiind adeptul monarhiei considera că puterea este dată de Divinitate. Așa fiind, monarhul este supus al lui Dumnezeu fiind răspunzător în fața Acestuia pentru conducerea statului.

Ca un efect al luptei dintre Suveranii Pontifi și Împărații Romano-Germani, Dante nu recunoaște preeminența papei asupra împăratului. Puterea împăratului venind direct de la Divinitate rezultă, în opinia acestui autor, că pretențiile Bisericii Romano-catolice nu sunt justificate.

Celebrul doctrinar Jean Bodin a consacrat spații largi cercetării instituției ***suveranității***. Scopul suprem al statului fiind obținerea ***binelui și a dreptății*** implică

necesitatea investirii statului cu *suveranitate*. Acesta având un caracter absolut determină subordonarea oricărui individ și a oricărei entități în fața puterii de stat. Suveranitatea poate fi exercitată de o singură persoană fizică (în monarhie), fie de un grup de persoane (oligarhie) sau de către popor (în democrație).

În „*monarhia legitimă*” suveranitatea aparține poporului care o cedează irevocabil monarhului. Monarhul va conduce statul fără a fi răspunzător în fața poporului. În această teorie *transferul suveranității* se aseamănă cu *transferul dreptului de proprietate*.

Responsabil pentru actele de guvernământ este guvernul. Puterea monarhică este, practic absolută, fiind deasupra legilor.

În suveranitatea sa absolută monarhul este dator să respecte persoanele și cererile acestora. Se recunoaște instituția parlamentului, cu rolul de a influența deciziile monarhului.

Jean Bodin a recunoscut faptul că titularul originar și natural al suveranității este poporul.

În aspectele privind cedarea irevocabilă a suveranității către monarh teoria lui Bodin pare anacronică și retrogradă. De asemenea, teoria este criticabilă și în ceea ce privește rolul legislativului în raport cu puterea absolută suverană a monarhului.

Filosoful spaniol Francisco Suarez considera că puterea aparține poporului în mod originar. Suveranitatea presupune dreptul de legiferare care

aparține tuturor membrilor societății dar care se transmite, prin voința populară, fie unei singure persoane, fie unui grup limitat de conducători. Fiind un adept al monarhiei absolutiste Suarez considera că transmiterea suvernității de la popor către monarh se realizează irevocabil și necondiționat.

Cu alte cuvinte, poporul, titular originar al suveranității a pierdut această suveranitate fiindcă a cedat-o irevocabil regelui, care a devenit un titular unic dar derivat al suveranității.

În concepția lui Hobbes puterea etatică este *transmisă în mod convențional* către monarh sau către o adunare. Din acest motiv monarhul și/sau adunarea dobândesc o putere absolută și intangibilă. Voința monarhului și a corpului politic *au un fundament convențional, contractual*. Oamenii consimt să renunțe la libertatea naturală, la libertatea de natură, pentru a prezerva și garanta securitatea societății organizată etatic.

*

*

*

Pe plan internațional, după Al Doilea Război Mondial, Constituțiile statelor europene au consacrat expres *instituția suveranității*, arătând că aceasta aparține poporului. Și în statele socialiste Constituțiile au menționat faptul că puterea politică aparține poporului.

În realitate, suveranitatea statului a fost confiscată de partidul marxist, fiind utilizată în beneficiul conducătorilor comuniști. După căderea „Cortinei de fier”, prăbușirea regiunilor politice socialiste și dezintegrarea U.R.S.S., în statele foste socialiste noile Constituții adoptate sau Constituțiile mai vechi revizuite, au consacrat poporul ca fiind depozitarul puterii politice, adică a suveranității.

* * * *

Instituția politico-juridică a suveranității, alcătuită din *supremație* și *independență*, pare a trece prin multiple transformări ca urmare accentuării procesului de globalizare/mondializare și datorită edificării marilor ansambluri politico-etatice pe mapamond, adică a structurilor supraetactice de tipul Uniunii Europene sau de tipul Comunității Statelor Independente.

Noile teorii apărute relative la cedarea parțială de suveranitate, par a pune în discuție suveranitatea statelor lumii. Se discută, din ce în ce mai des, despre căderea în desuetudine a suveranității; despre faptul că statele ar beneficia de *competențe* și nu de suveranitate; despre suveranitatea limitată etc.

Faptul că normele dreptului Internațional Public se impun statelor nu reprezintă o diluare a suveranității acestora în condițiile în care normele de drept internațional public au natură contractuală.

Statele, în suveranitatea lor, pot accepta sau nu să încheie sau să ratifice unele convenții internaționale. Chiar și partea *Dreptului imperativ – Jus cogens* din Dreptul Internațional Public s-a format prin acceptarea acestor norme, de regulă cutumiară, de către majoritatea statelor suverane.

Oricât ar părea de demonetizată teoria suveranității noi considerăm că ea reprezintă o teză viabilă care, transpusă în practică, conferă stabilitate statelor, privite ca subiecte de drept internațional public și nu împieteză cu nimic asupra relațiilor internaționale promovate în statele lumii.

Tendința actuală de înlăturare a statului național conjugată cu eforturile depuse pentru redimensionarea și refundamentarea suveranității au ca scop schimbarea, din temelii, a viziunii despre politica internațională.

Topirea treptată a suveranității statelor în beneficiul marilor structuri suprastatale precum și reducerea semnificației statului național au rolul creării unei noi ordini mondiale.

*

*

*

Noi suntem partizanii statului național sau a suveranității înțelese în mod clasic dar trebuie să deslușim necesitatea inhibării teoriilor statal-naționale și

a celor despre suveranitate, fundamentate pe concepțiile tradiționale.

Departa de noi gândul de a încerca să negăm noile concepții apărute cu privire la suveranitate dar ni se pare că este greu **să asimilezi suveranitatea cu o competență**. Competențe au organele statului, „puterile” constituite în stat, competențe au instanțele judecătorești care alcătuiesc autoritatea judecătorească.

Statul dispune de **suveranitate**: de **supremație** în interiorul granițelor și de **independență** în raport cu celelalte subiecte de drept internațional public. **Supremația** determină imposibilitatea egalării forței materiale de constrângere de către orice altă forță aflată pe teritoriul statului respectiv. Desigur, este vorba de forța materială de constrângere cu caracter etatic.

Independența se referă la poziția de neatârnare a țării față de o altă putere de stat. Entitățile etatice se comportă în cadrul relațiilor internaționale în mod liber, adoptând direcții de politică externă fără nici un fel de constrângere. Desigur, **independența** se reliefează și în raport de organizațiile internaționale interguvernamentale sau față de structurile suprastatale.

Pot fi considerate aceste caracteristici ale **suveranității**, ale laturilor sale componente: latura așa-zis internă a suveranității (supremația) și latura așa-zis externă a suveranității (independența) ca fiind identice sau doar asimilabile cu **potențialele competențe???**

Incidența Dreptului Internațional Public asupra *instituției „suveranității”* nu are nici pe departe rolul de a o submina ci, dimpotrivă, rolul de a o conserva, proteja și garanta.

Suveranitățile *fîind egale între ele* rezultă în mod logic faptul că în convențiile internaționale sau în organizațiile internaționale interguvernamentale voturile fiecăruia dintre state este egal, având aceeași valoare, cu votul oricărui alt stat.

Egalitatea suverană a statelor implică egalitatea voturilor și libertatea puterii de decizie, în privința fiecăruia dintre state.

Pentru ca regulile de drept internațional public să fie receptate ca veritabile norme juridice trebuie, în prealabil, receptat *principiul unanimității*. Aceasta în sensul că nici o națiune mare, nici un stat puternic nu trebuie să aibă posibilitatea de a impune diverse obligații juridice în raport cu un stat mai slab, fără consimțământul acestuia din urmă. Aceasta tocmai în sensul protejării suveranității statului mai mic/slab și pentru a se evita disoluția acestei suveranități.

Din aceste considerente sintetic precizate anterior rezultă, fără puțință de tăgadă, faptul că normele Dreptului Internațional Public protejează suveranitatea statelor, regularizând astfel comportamentele actorilor statali pe scena politică internațională.

Deși suveranitatea este recunoscută, protejată și garantată prin intermediul normelor juridice

internaționale, aceasta nu se poate exercita neîngrădit, adică în mod absolut.

* Așa cum libertatea individului încetează atunci când prin conduita sa vatămă alte subiecte de drept, tot astfel libertatea statului implică și potențiala constrângere juridică.

Statul este responsabil pentru acțiunile/inacțiunile sale ori pentru cele ale subiecților săi oficiali. El nu se poate sustrage obligațiilor motivând că este suveran sau că executarea îndatoririlor și asumarea responsabilităților îi pot afecta suveranitatea.

* Egalitatea în drepturi și îndatoriri a statelor este un principiu al Dreptului Internațional Public menit să sublinieze poziția de egalitate juridică a actorilor etatici pe arena internațională.

În realitate, pot exista multe inegalități între state prin asumarea unor obligații juridice sau, după caz, prin impunerea unor astfel de obligații. Statele înfrânte în războaie sunt obligate la despăgubiri către puterile învingătoare, fără să fie efectiv afectată suveranitatea statelor învinse.

Dacă un stat își asumă pe cale convențională anumite obligații în raport cu alt/alte stat/state nu se poate discuta, sub nici o formă, despre afectarea suveranității, ca urmare a executării îndatoririlor respective. Executarea obligațiilor asumate cu bună credință de către un stat nu poate pune în discuție afectarea în vreun fel a suveranității acestuia.

* Posibila inegalitate între state nu afectează suveranitatea, sub aspect juridic. Un grad de dependență a unui stat față de alt stat sau în raport cu alte state, dependență materializată sub aspect economic, politic, militar sau tehnologic, nu conduce la pierderea suveranității de către statul asistat.

În esență, suveranitatea subzistă în condițiile în care statul are capacitatea de a adopta și promulga normele juridice și de a asigura executarea lor. Inegalitatea faptică dintre state nu alterează, în principiu, suveranitatea statului mai slab sau mai mic.

Dacă în ipoteza posibilei inegalități între state nu se pierde suveranitatea de către nici una dintre entitățile etatice, atunci se pune o întrebare simplă dar deosebit de relevantă și cu profunde semnificații: Când un stat își pierde suveranitatea?? Care este distincția dintre dependență reală între state când suveranitatea se prezervă și ipotezele pierderii suveranității??

Dacă suveranitatea, empiric vorbind, constă în prerogativa statului de a crea Dreptul obiectiv (pozitiv) și de a-l impune pe teritoriul său înseamnă că aceasta se pierde când legislația este adoptată și impusă de o altă structură etatică și când executarea legilor este supravegheată și îndeplinită de autoritățile altui stat.

* Există posibilitatea ca guvernul unui stat să adopte legile și să asigure punerea lor în aplicare pentru teritoriul unui alt stat. Practic, autoritatea guvernamentală din primul stat este înlocuită de

autoritatea guvernamentală din al doilea stat. Deși guvernul din primul stat poate subzista el este doar „marionetă”, iar funcțiile de conducere ale societății și a statului i-au fost luate sau au fost cedate de el în mod forțat sau benevol.

* Există, de asemenea, posibilitatea ca un stat să transfere altui stat ***întreaga autoritate de validare în privința adoptării și aplicării normelor juridice.***² Adică, autoritățile celui de-al doilea stat se pot opune oricărui act normativ creat ori sancționat de autoritățile din primul stat. În această situație guvernul primului stat este funcțional elaborând și aplicând legislația aceluia stat dar nu mai beneficiază de supremație. Aceasta întrucât ***autoritatea supremă*** pe teritoriul primului stat este reprezentată de guvernul celui de-al doilea stat. Rezultă că guvernul celui de-al doilea stat este suveran de teritoriul primului stat, deși există și guvernul primului stat, însă existența acestui din urmă guvern nu întrunește atributul suveranității.

² Prin „guvern” înțelegem aici totalitatea autorităților publice din: „puterea” legislativă; „puterea” executivă și chiar din „puterea” judecătorească

2. Dreptul Internațional Public – între suveranitate de stat și Politica Internațională

Se pune firesc întrebarea: de ce Dreptul Internațional Public este un „intermediar” fiind așezat între suveranitatea de stat și Politica Internațională?? Despre corelația suveranității cu Dreptul Internațional Public am făcut precizări la pct.1. În legătură cu raportul dintre Dreptul Internațional Public și Politica Internațională punctăm următoarele chestiuni teoretice:

Dreptul Internațional Public reprezintă mijlocul juridic fundamental prin intermediul căruia se realizează politica internațională.

Așa fiind credem că Dreptul Internațional Public corelează, articulează instituția suveranității statelor lumii cu Politica Internațională. Acesta stabilește o serie de reguli, cutumiare sau convenționale, prin intermediul cărora *statele suverane* se manifestă în politica internațională.

Îndeobște se afirmă că Dreptul Internațional Public a apărut, ca sistem modern între Evul Mediu și Epoca Modernă. Istoria lui este însă mult mai veche fiind recunoscut încă din epoca romană, sub denumirea de „*jus gentium*”.

Din osmoza specifică epocii medievale, concretizată în fărâmițare teritorial-politică, s-a trecut la puterea unică a monarhului. Centralizarea statelor și apariția monarhiilor absolute au generat *crystalizarea*

statelor suverane. Dar aceste entități etatice suverane constituiau lumea politică și, ca atare, realitatea obiectivă a impus adoptarea pe cale cutumiară a unor norme juridice care să reglementeze și să regularizeze raporturile dintre ele.

Nașterea Dreptului Internațional modern are și o dată convențională – anul 1648 – când a fost încheiat Tratatul de pace de la Westphalia. Codificarea clasică a dreptului Internațional s-a realizat de către Hugo Grotius, prin publicarea lucrării „Despre dreptul războiului și păcii”, în anul 1628. În secolele următoare, al XVIII-lea și mai ales al XIX-lea, au fost semnate o multitudine de *tratate internaționale* și au apărut *organizațiile internaționale interguvernamentale* în cadrul relațiilor internaționale.

În evoluția sa, timp de patru secole, Dreptul Internațional nu a creat o societate politică internațională ideală. Dimpotrivă, când normele dreptului internațional au fost ignorate, încălcate, neexecutate total sau parțial, datorită concursului de împrejurări sau datorită voinței „marilor puteri”, a fost relevată *starea imperfectă* din politica internațională. Cu toate acestea nimeni nu poate nega locul și rolul Dreptului Internațional *de reglare, coordonare și regularizare* a suveranităților (a statelor), în Relațiile Internaționale.

Eficiența Dreptului Internațional este mai redusă decât eficacitatea *Dreptului Intern sau Național*. Cum se explică această situație??

Explicația rezidă în faptul că puterea politică este suverană, impunând voința sa tuturor subiectelor de drept de pe teritoriul unui stat. Normele juridice interne, naționale sunt edictate de organele competente ale statului iar ele se impun membrilor societății, fie din convingere, fie de teamă, fie prin mijlocirea forței coercitive a statului respectiv. În Dreptul Internațional, pe scena internațional-politică actorii sunt **statele**, titulare ale suveranității națiunilor organizate etatic. Ca atare, în dreptul intern Dreptul este stabilit și impus de guvernanți și de ceilalți agenți ai statului, pe când în Dreptul Internațional normele juridice sunt rezultatul compromisurilor, a negocierilor dintre state suverane și a raportului de forțe dintre entitățile etatice.

Compromisul și negocierea constituie proba concludentă a existenței unor **interese comune** în privința statelor iar **raportul de forțe**, fundamentat pe distribuția de putere, este specific **balanței de putere** din Relațiile internaționale.

Dreptul Internațional fiind un drept fundamentat pe cooperare, puternic descentralizat, nu își are originea în voința unei suveranități, a unei puteri politice sau a unei instituții ci își trage seva tocmai din congruența voinței statelor, din manifestarea comună a suveranităților. De aceea în cadrul acestei părți a volumului ne interesează chiar modalitatea prin care forțele sociale obiective, oglindite în statele suverane, modelează Dreptul Internațional.

Rezultatul acțiunii forțelor sociale obiective, materiale, legice în arena internațională, a acțiunii de distribuție a puterii între statele suverane este reliefat în instituția „*balanței de putere*”.

Noi apreciem că pentru a înțelege rolul Dreptului Internațional, prin raportare la suveranitate și la Relațiile Internaționale, trebuie să analizăm „*balanța de putere*”.

Această instituție a Politicii Internaționale va forma obiectul unui titlu aparte și, de aceea, ne vom referi, în continuare, la *două funcții esențiale* ale Dreptului Internațional, respectiv: *funcția legislativă* și *funcția judecătorească*.

Funcția legislativă

Caracterul descentralizat al Dreptului Internațional are ca principal efect inexistența unei autorități care să elaboreze normele acestei ramuri de drept.

Cu excepția unor reguli considerate absolut necesare pentru însăși existența scenei internațional-politice, restul normelor juridice sunt elaborate de către stat, îndeosebi *prin încheierea tratatelor internaționale*.

De principiu, tratatele internaționale încheiate și ratificate au efect între părțile contractante la încheierea actului juridic bilateral/multilateral internațional.

Desigur, încheierea actelor juridice internaționale se realizează datorită necesității colaborării statelor, iar

la baza acestor acte stă acordul mutual al statelor participante.

Deci, în Dreptul Internațional Public chiar *statele* sunt cele care legisfează.

Deoarece principalele subiecte de drept internațional – statele – au interese atât convergente cât și divergente, documentele internaționale cu caracter juridic sunt uneori ambigue. Această formă de redactare, extrem de vagă și de generală, a fost necesară pentru ca quasi-majoritatea statelor să semneze și să ratifice actul juridic internațional.

Tot statele sunt cele care interpretează textele din normele Dreptului Internațional. Astfel, se ajung la interpretări divergente, practic, la o diversitate de interpretări juridice, efect al pluralității statelor pe scena internațional-politică.

O altă chestiune se referă la posibilitatea ca un tratat internațional să conțină și norme juridice invalide, pentru care statele semnatare să nu poată fi în nici un mod constrânse la executare. Regulile războiului maritim au fost frecvent încălcate în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Tot în perioada amintită statele beligerante au practicat bombardarea sistematică a zonelor civile, justificând aceste acte pe rațiuni militare. Credem că, în asemenea ipoteze, normele juridice internaționale au rămas valabile, statele puternice încălcându-le premeditat, în scopul demoralizării și a distrugerii adversarului. Iar în privința învingătorilor

nimeni nu îi putea trage la răspundere pentru încălcarea normelor juridice internaționale.

Funcția judecătorească

În Dreptul Internațional Public funcția judecătorească este fundamentată pe voința statelor de a supune eventualele diferende dintre ele: concilierii, arbitrajului sau altei forme de adjudecare.

Statele trebuie să convină asupra: obiectului arbitrajului; tribunalului sau chiar a membrilor acestuia; a acordului de acceptare a executării sentinței. Orice rezervă a unui stat conduce la imposibilitatea realizării unui arbitraj, a adjudecării sau a executării a ceea ce tribunalul sau arbitrii a/au hotărât.

În privința arbitrajului internațional apreciem că el se fundamentează **pe un acord general** în sensul că diferendul respectiv poate fi supus arbitrajului. Apoi este necesar **un acord specific** între părțile implicate prin care acestea încadrează „speța” între cele ce pot fi supuse arbitrajului potrivit acordului general. Este necesar, în principiu, și un acord relativ la stabilirea jurisdicției pentru realizarea arbitrajului asupra „speței”.

În privința **tribunalelor internaționale** facem următoarele succinte precizări:

În anul 1920 a fost înființată Curtea Internațională Permanentă de Justiție.

Până în anul 1920 nu exista o organizație jurisdicțională internațională, diferendele între state fiind

„arbitrate” de o persoană fizică influentă sau de un grup de persoane fizice. În privința Curții Permanente de Arbitraj creată în temeiul Convențiilor de la Haga privind rezolvarea pașnică a disputelor internaționale, din anii 1899 și 1907, doctrina juridică internațională a statuat că această „Curte” nu era un veritabil organ judecătoresc. Ea permitatea statelor *selectarea judecătorilor* pentru a forma un tribunal internațional și, de asemenea, această instituție *nu avea un caracter permanent*.

Curtea Internațională de Justiție a succedat Curții Internaționale Permanente de Justiție.

Tendința statelor, fără îndoială, a fost aceea de a se perpetua o justiție internațională descentralizată, cu păstrarea privilegiului de a alege judecătorii cauzei pendinte. De asemenea, statele au dorit să aibă judecători dintre proprii lor cetățeni în cadrul tribunalului internațional.

Curtea Internațională Permanentă de Justiție și mai ales succesoarea sa Curtea Internațională de Justiție au rezolvat aceste chestiuni stabilindu-se că, din componența Curții nu pot face parte doi cetățeni ai aceluiași stat, precum și necesitatea reprezentării echitabile a principalelor sisteme de drept de pe mapamond.

Curtea internațională de Justiție reprezintă principala instituție de jurisdicție internațională. Judecătorii Curții sunt aleși pentru un mandat de 9 ani

dar instituția jurisdicțională fiind permanentă se asigură, practic, dezvoltarea unei tradiții juridice, *materializată în precedentul judiciar al Curții.*

În privința *efectelor deciziilor tribunalelor internaționale* sunt de remarcat unele chestiuni. Astfel, deciziile Curții Internaționale de Justiție sunt obligatorii doar pentru părțile litigante, adică pentru statele participante, și numai în privința speței respective.

Așa fiind, teoretic, în jurisdicția internațională nu se aplică precedentul judiciar precum în Marea Britanie sau S.U.A.. Curtea valorifică precedentul judiciar deși nu este obligată să procedeze astfel în activitatea practică de soluționare a diferendelor internaționale.

*

*

*

IV. Balanța de putere

1. „Balanța de putere” = echilibrul puterii;

2. Modelele balanței de putere;

3. Balansarea puterii – metode de realizare:
divizarea și supunerea puterilor; compensatiile
teritoriale pentru realizarea echilibrului; înarmarea;
alianțele;

4. Custodele balanței de putere;

5. Structura balanței de putere;

6. Evaluarea balanței de putere.

1. „Balanța de putere” = echilibrul puterii;

În capitolul anterior am precizat că **balanța de putere** reprezintă rezultatul acțiunii forțelor sociale obiective, materiale, legitime în arena internațională. Ea constituie, practic, rezultatul acțiunii de distribuire a puterii între statele suverane.

Dar ce reprezintă, în general, balanța de putere?? Reprezintă **un echilibru** care are tendința de a se perpetua în timp. Dacă starea de echilibru este tulburată prin intervenirea unor factori exteriori atunci sistemul astfel dezechilibrat tinde să revină la starea de echilibru pe care a cunoscut-o înainte sau, dimpotrivă, să constituie o nouă stare de echilibru.

Balanța de putere privită *în orice mecanism social* presupune existența unor entități sociale care formează un sistem iar aceste entități utilizează *balanța de putere ca o necesitate obiectivă* tocmai pentru a se evita o entitate în dauna celorlalte entități.

În politica internă se regăsește starea de echilibru concretizată în balanța de putere în mod de distribuire, de partajare a funcțiilor statale.

Astfel, cele trei „puteri” etatice: legislativă, executivă și judecătorească au atribuții distincte deși sursa lor originară o reprezintă *puterea de stat*, care este o putere unică. Cele trei „puteri” deși separate trebuie să colaboreze între ele în acest mod menținându-se echilibrul între acestea. Rolul principiului separației și echilibrului puterilor în stat, scopul consacării acestuia, este tocmai realizarea separației funcțiilor etatice în așa fel încât nici una dintre cele trei „puteri” să nu capete preponderență în raport cu celelalte.

Tot echilibrul puterii este urmărit în *statele federative* prin partajarea competențelor între *autoritățile federale* și *autoritățile statelor federate*, adică ale statelor componente ale federației.

Din acest punct de vedere balanța de putere între „puterile” etatice este instituționalizată prin Legile fundamentale ale statelor, prin Constituțiile acestora.

Și procedeul creării și aplicării legislației, a Dreptului pozitiv (obiectiv), este tot *o balanță de putere*. Astfel, membrii societății, având interese antagonice, au

căzut de acord să se supună legilor. În această situație legislația statului devine practic custodele balanței de putere cu rolul de a prezerva echilibrul în cadrul societății.

2. Modelele balanței de putere

Sunt *două modele* de funcționare a balanței de putere care pornesc de la realitatea pluralității de state pe scena internațional-politică și de la faptul veridic al antagonismului dintre aceste state. Deci la fundamentul balanței de putere este așezată *lupta contrariilor, a contradicțiilor*, lege primordială, obiectivă, a Universului. Cele două modele sunt: *modelul opoziției directe* și *modelul competenței*.

Modelul opoziției directe – este identificat atunci când fiecare dintre cele două state oponente dorește să impună în celălalt stat propria sa politică.

Două state imperialiste doresc reciproc și simultan să-și influențeze deciziile politice. În timp ce strategia primului dintre state se raportează la sporirea influenței și a prestigiului în raport cu al doilea stat, în așa fel încât să își sporească puterea în relația directă dintre cele două state, al doilea stat trebuie să reziste presiunilor dar și să promoveze propria sa politică de sporire a puterii în așa fel încât să influențeze deciziile politice ale primului stat.

Opoziția directă reprezintă un model al balanței de putere în care fiecare dintre state se bazează pe propria sa forță. Este utilizată în scopul eliberării unui stat de sub influența sau dominația altui stat.

În cadrul acestei metode unul dintre state își va spori puterea câștigând un avantaj categoric față de

celălalt stat. Statul mai slab se poate supune sau poate fi constrâns la supunere pe calea armelor. La fel de adevărat este și faptul că cele două state pot renunța la modelul opoziției directe atunci când dominarea unuia asupra celuilalt nu ar mai constitui un avantaj plauzibil în politica internațională.

Modelul competiției – este al doilea model prin care se concretizează balanța de putere. El implică existența unui stat care intenționează să domine un terț stat, dar există opoziția unui al doilea stat, care este o putere sensibil egală în raport cu primul stat.

Efectul balanței de putere în modelul competiției rezidă în prezervarea independenței statului terț. Aceasta deoarece primele două state, fiind puternice și cu tendințe imperialiste, se anihilează reciproc. Dacă statul al doilea promovează o politică de statu-quo în timp ce doar primul stat este imperialist, **statul terț prezervă independența sa**.

Este „jocul politic” făcut de Alexandru cel Bun, domnitorul Țării Românești a Moldovei între Regatul Polon și Regatul Maghiar sau „jocurile” făcute de micile state germane între Prusia și Austria, până în anul 1866.

Unele state mici au prezervat independența lor tocmai datorită balanței de putere sau din cauza preeminenței unei puteri protectoare asupra lor.

Statele așa-zise „tampon” își datorează existența balanțelor de putere.

Din această perspectivă trebuie privită conservarea statalității Țărilor Române, între Imperiul Otoman, Imperiul Rus (Țarist) și Imperiul Habsburgic (Austriac) – devenit după anul 1867 Imperiul Austro-Ungar.

State „tampon” au fost și fostele state socialiste din Europa de Est și Centrală, în raport cu U.R.S.S..

3. Balansarea puterii – metode de realizare: divizarea și supunerea puterilor; compensatiile teritoriale pentru realizarea echilibrului; înarmarea; alianțele

*** Divizarea și supunerea puterilor**

Se realizează prin trădare, spionaj, impunerea unor obligații exacerbate prin diferitele tratate, inclusiv prin tratatele de pace, provocarea de războaie sau de revoluții.

Divizarea Europei a constituit strategia fostei Uniuni Sovietice, după cum împiedicarea unificării Germaniei a reprezentat, în esență, aplicarea acestei metode. Un principiu vechi rămas de la romani aplicabil în politica din toate timpurile – atât în cea națională cât și în cea internațională – spune că preeminența se obține prin dezbinare și dominare. Din secolul al XVII-lea și până în 1945 Franța a promovat o politică de dezbinare la adresa Germaniei în scopul prevenirii potențialei unificări a statulețelor din Imperiul Romano-German și, mai apoi, pentru a ține în șah Imperiul German și scopul ca acesta să nu ajungă prima putere politică a Europei.

*** Compensatiile teritoriale** – constituie o metodă a balanței de putere utilizată în perioada medievală în politica europeană. Amintim, în acest context, divizarea posesiunilor spaniole, din Europa și din colonii, între

Casa de Habsburg și Casa de Bourbon, prin Tratatul încheiat la Utrecht, în anul 1713.

Împărțirile succesive ale Poloniei din anul 1772; 1793 și 1795 între Rusia, Austria și Prusia s-au fundamentat pe metoda compensațiilor teritoriale în vederea asigurării balanței europene de putere.

Aceste partajări s-au efectuat cu deosebită grijă pentru a nu fi afectat echilibrul dintre puteri.

Bucățile achiziționate trebuiau să fie complet egale atât ca proporție teritorială dar și în ceea ce privește calitatea și resursele minerale aflate pe teritoriul respectiv.

* *Înarmarea*

Ca metodă de realizare și de preservare a balanței de putere, *înarmarea* reprezintă un mijloc esențial.

Un stat înțelege să țină pasul în cursa înarmărilor cu un alt stat, dorind chiar să depășească cantitatea de armament și calitatea armamentului celui de-al doilea stat.

O cursă a înarmărilor între aceste state determină o multitudine de cheltuieli din veniturile celor două state.

Aici se poate înscrie rivalitatea dintre armatele germană și franceză sau spiritul concurențial promovat de rivalitatea germano-britanică în privința marinei militare. Desigur, cele două exemple se referă la perioada antebelică (dinaintea Primului Război Mondial).

Balanța de putere se poate menține prin această metodă utilizând și *dezarmarea*, în aceeași proporție, a puterilor.

* *Alianțele* – reprezintă metoda cea mai frecvent utilizată pentru prezervarea balanței de putere.

Politica alianțelor are ca scop adăugarea puterilor altor state sau, dimpotrivă, împiedicarea adversarului să își sporească în acest mod capacitățile.

În „jocurile” politice internaționale alianțele apar pentru realizarea dominației sau pentru contracararea acesteia, fiind practic o chestiune de eficiență politică.

Astfel, gruparea statelor din Primul Război Mondial a pornit, în principal, de la rivalitatea dintre Rusia și Austria – pe de o parte – și rivalitatea dintre Germania și Franța – pe de altă parte. Și mai interesantă apare situația din a doua conflagrație mondială.

Germania și U.R.S.S., au devenit după 23.08.1939 state, dacă nu aliate, cel puțin cu puncte de interes convergente.

Ambele atacă Polonia și o împart, în septembrie 1939, dar aceasta nu împiedică alianța sovieto-americană împotriva Axei și a sateliților acesteia.

Alianțe pot fi stabilite și între un stat puternic și state mai mici în scopul protejării acestora din urmă: alianța dintre S.U.A. și Coreea de Sud; alianța dintre S.U.A. și Pakistan etc. Acest tip de alianțe întăresc poziția în zona geografică respectivă a mării puteri

(superputere în cazurile exemplificate) și conferă securitate statului mai slab, care este protejat.

Alianța americano-britanică din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial pornea de la interesul comun al înfrângerii național-socialismului german. Însă, pe termen mai lung, Statele Unite au transformat Marea Britanie într-un stat quasi-dependent. Pierderea coloniilor și cedarea punctelor strategice, maritime către S.U.A. au determinat Regatul Unit să adopte o politică de strânsă colaborare, am spune noi chiar de subordonare, în raport cu S.U.A. și, în general, față de interesele americane.

Fără îndoială, o alianță politico-militară puternică determină o dominație pe plan mondial. Dominația se reliefează sub aspect: militar, politic, tehnologic, economic, etc.

Alianțele instituite de-a lungul istoriei politice a statelor între un grup de state și un mare imperiu aveau drept scop instituirea Imperiului Universal sau Mondial.

Spre exemplu, alianțele între diferitele regate elenistice și Imperiul Roman consolida poziția acestuia din urmă ca fiind Stat Universal în Europa, Orientul Apropiat și Nordul Africii.

Alianțele realizate de diferitele regate barbare cu Imperiul Roman de Răsărit întăreau convingerea că bazileii romano-bizantini sunt împărații întregii lumi.

Alianțele dintre Franța și Imperiul Otoman, împotriva Imperiului Romano-German, indică – în

opinia noastră – *tendințe de receptare a monarhiei universale* proclamată de sfântul împărat roman de neam germanic dar pretinsă și de sultanul otoman.

În a doua conflagrație mondială, S.U.A., Regatul Britanic și U.R.S.S. au luptat împotriva naționalismului german, nipon și italian, iar după 1945 statele vestice au „luptat” activ în cadrul „războiului rece” pentru îndiguirea U.R.S.S., adică pentru stoparea tendințelor expansioniste și hegemonice a acestei noi superputeri planetare.

Însă cel mai des, se întâlnește în istoria politicii internaționale lupta dintre alianțele diferite, cunoscută sub denumirea *de lupta dintre „alianțe” și „contra-alianțe”*.

Sistemul alianțe – contra-alianțe

Teoretic, după Primul Război Mondial, înființarea Ligii Națiunilor a înlocuit sistemul alianțelor și a contra-alianțelor deși, în realitate, balanța de putere nu a fost abolită ci doar reafirmată.

Franța a întreținut alianțe durabile cu statele centrale și est-europene: România, Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia. În anul 1935 a fost parafată o alianță sovieto-franceză. Ca urmare a acestui fapt, în anul 1936, a fost formată o contra-alianță, împotriva sistemului de alianțe elaborat de francezi, având în componență: Germania, Italia și Imperiul Nipon (Japonia). Această contra-alianță a fost denumită Axa. Dacă menținerea statu-quoului, consacrat prin Tratatul de la Versailles, contra-alianța reprezentată de Axă lupta pentru revizuirea tratatelor de pace încheiate după Primul Război Mondial, situându-se pe o poziție revanșardă, imperialistă.

Un alt exemplu este reprezentat de alianțele formate înaintea Primului Război Mondial.

Tripla înțelegere – Antanta – compusă din Rusia, Franța și Marea Britanie se afla într-o poziție de echilibru în raport cu Tripla Alianță, formată din Germania, Austro-Ungaria și Italia, fapt ce a determinat dorința Imperiului Austro-Ungar de a obține un avantaj, în zona balcanică, pe seama Serbiei. Reacția Rusiei în favoarea Serbiei s-a datorat tocmai necesității de

conservare a posibilului avantaj obținut de Imperiul Țarist prin ascendența sa asupra Serbiei.

Dorința de obținere a unui ascendent în Balcani și deci de a înclina balanța de putere a determinat sprijinirea Austro-Ungariei de către Germania dar și sprijinirea Rusiei de către Franța.

Tot în scopul conservării echilibrului de putere a fost declanșat și Războiul Crimeii din anii 1854-1856 când s-a format o alianță din Marea Britanie, Imperiul Otoman și Franța împotriva Rusiei. Aici contra-alianța era formată din Imperiul Țarist, deci nu era propriu-zis o contra-alianță, dar trebuie scos în evidență dorința puterilor europene apusene de a menține Imperiul Otoman, aflat în disoluție, în scopul prezervării balanței de putere din Europa.

La fel și Războaiele balcanice din 1912-1913, când s-a pus problema ca nici unul dintre statele balcanice să nu obțină o putere preeminentă în raport cu celelalte state. Pacea de la București, încheiată în iulie 1913, tempera pretențiile exagerate ale Bulgariei, realizându-se chiar și compensații teritoriale pe seama statului bulgar, din dorința de a-i reduce potențialul de dominare în Peninsula Balcanică. Cu acel prilej România dobânda Sudul Dobrogei – Cadrilaterul, în care au fost organizate județele Durostor și Caliacra.

4. Custodele balanței de putere

Dacă, de principiu, între alianță și contra-alianță nu se interpune o altă entitate statală sau supraetatică sunt și situații în care între cele două „tabere” se interpune un custode al balanței de putere, cu rol de echilibrator. De regulă cel ce face echilibrul între alianță și contra-alianță nu dorește obținerea de foloase pentru sine, în mod direct. Mai curând acest custode dorește să prezeve balanța de putere. În acest scop *puterea echilibratoare* va pendula de o parte și de alta a balanței, în scopul conservării echilibrului.

Puterea echilibratoare în Europa a fost Marea Britanie. Regatul Unit a „jucat” acest rol între Franța și Austria, precum și între Franța și Spania. Anglia a fost „arbitrul” Europei în timpul Regelui Ludovic al XIV-lea al francezilor, timp de câteva secole fiind custodele balanței de putere în Europa.

Vreme de 350 de ani Anglia a „jucat” acest rol, devenind un factor mai mult decât hotărâtor în politica continental-europeană. Abia în a doua jumătate a sec. al XIX-lea Regatul Unit a renunțat la tradiționalul său rol de putere echilibratoare pe continentul european.

În esență orice echilibrator al unei balanțe de putere trebuie să acorde sprijin alianței sau contra-alianței vădit mai slabă. Bineînțeles, puterea echilibratoare fiind detașată politic poate obține diferite profituri sau alte avantaje din partea grupului de state

pentru care intervine (întotdeauna este vorba de grupul mai slab). De îndată ce balanța de putere tinde să se răstoarne, custodele sprijină cealaltă parte a balanței de putere, asigurând astfel perpetuarea echilibrului.

Echilibratorul își conservă puterea, contribuind decisiv la divizarea forțelor între alianță și contra-alianță. Firesc, puterea echilibratoare reprezintă un factor determinant în politica internațională. Menționăm, spre exemplificare, rolul de primă putere economică, maritimă și militară deținut de Regatul Unit de-a lungul sec. al XIX-lea și în prima parte a sec. XX-lea (până la 1914-1918).

Statul aflat *în poziția de echilibrator* ocupă o poziție deosebită, esențială în cadrul balanței de putere fiindcă de atitudinea pe care o adoptă depinde rezultatul conflictului dintre puteri (grupate, de regulă, în alianță și contra-alianță).

Fără îndoială, capacitatea unui stat de a determina echilibrarea unei balanțe de putere conferă acestuia un deosebit prestigiu pe scena internațional-politică a mapamondului.

5. Structura balantei de putere

Așa cum este greu de conceput un unic „sistem politic internațional” pentru epocile anterioare, desigur că nici balanța de putere nu este unică. Corect spus, este că pe lângă o balanță de putere dominantă există și balanțe de putere adiacente.

În sec. al XVI-lea, în Europa, balanța de putere fundamentală există între Imperiul Romano-German și Franța. A doua jumătate a sec. al XVII-lea aduce cu sine generarea unei noi balanțe de putere între Suedia și statele riverane Mării Baltice.

O altă balanță de putere se manifestă chiar în inima Imperiului Romano-German prin antagonismul din Prusia și Austria. Această balanță a dispărut în urma războiului prusaco-austriac, din anul 1866, când Austria a fost exclusă din Confederația Germană. Vedem cum „coroana” se transferă, în centrul european, de la un stat la altul, de la Austria la Prusia. În sec. al XVIII-lea apar rivalitățile ruso-austro-turce dar și rivalitățile ruso-austro-prusace, care determină cele trei împărțiri ale Poloniei.

Sec. al XIX-lea reînvie cu tărie rivalitatea turco-austriaco-rusă, fapt ce determină încheierea unor tratate de către Sublima Poartă Otomană cu Prusia pentru a tempera atitudinile ostile adoptate de Rusia și de Austria.

În interiorul Confederației Germane, din timpul lui Frederic cel Mare și până la războiul austro-prusac

din anul 1866, balanța de putere concretizată între Prusia și Austria a generat perpetuarea libertății membrilor Confederației, adică a statulețelor germane.

După înlăturarea Austriei din Confederația Germană, în anul 1866, nu mai exista o putere care să echilibreze la nivelul confederat puterea Prusiei. Așa fiind, statulețele germane își pierd libertatea de acțiune și suveranitatea devenind, începând cu anul 1871, parte a Imperiului German, fundamentat de Prusia.

Dacă în anul 1866 Prusia și Austria ar fi fuzionat sau Austria ar fi devenit dependentă de Prusia atunci viitorul Imperiu German ar fi cuprins și teritoriul Imperiului Habsburgic??? S-ar fi opus statele europene la o asemenea situație??? Desigur că da.

Dacă numai Imperiul German a avut aptitudinea de a distruge echilibrul european, lucru resimțit în mod special de Franța, în mod sigur celelalte puteri europene s-ar fi opus la extinderea Germaniei și asupra Imperiului Austriac. Imperiul German devenind prima putere dominantă în Europa continentală, celelalte puteri fiind concentrate și extrem de atente în privința asigurării și garantării independenței Austriei în raport cu Prusia/Germania. Și să nu uităm că în acea perioadă – 1866-1871 – și cu reverberațiile până la 1914, Austria însăși reprezenta un Imperiu extrem de întins în Europa centrală și sud-estică!!! După Primul Război Mondial învingătorii s-au asigurat că noul stat austriac nu va încerca să fuzioneze cu Germania, ceea ce s-a și

întâmplat în timpul cancelarului german Adolf Hitler. „De ceea ce te temi, de aceea nu scapi” spune un proverb străvechi.

Și totuși istoria Imperiului Romano-German a fost până la 1866 concentrată în Austria. În fața prinților tot mai independenți, împăratul roman de neam germanic s-a retras pe propriile sale domenii, fondând așa-zisul Imperiu Austriac. Dar Imperiul Habsburgic, după denumirea dinastiei conducătoare, constituia „inima” Imperiului Romano-German, în jurul căreia gravitau toate stătuțelele germane, cel puțin până la 1866. Poate excluderea Austriei din Confederația Germană, tot la 1866, a reprezentat un act pripit speculat ulterior de marile puteri europene îngrozite de ascensiunea noii Germanii.

Oricum, nu considerente politice, strategice sau economice pot diviza o națiune. Austria este și va rămâne o „inimă” a Germaniei alături de Prusia, cealaltă „inimă”!!! Austria, în limitele teritoriale actuale, este un land german, o marcă de est (sau de sud-est) a Germaniei.

*

*

*

Principala mutație în structura balanțelor de putere s-a realizat prin sfârșitul „eurocentrismului”, adică sfârșitul dominației europene asupra lumii.

Această mutație s-a realizat la sfârșitul Primului Război Mondial concomitent cu „detronarea” Regatului Unit din postura de primă putere mondială. Titlul va trece asupra S.U.A. care însă va adopta o poziție de izolaționism.

Al Doilea Război Mondial va pecetlui soarta Europei, în sensul că „puterile europene”, sleite de război vor deveni, toate, puteri de mână a doua. Echilibrul de putere se va transfera asupra a două superputeri: S.U.A. și U.R.S.S..

Statele europene occidentale, foste mari puteri – Regatul Unit și Franța – vor pierde orice ascendent, devenind elemente în cadrul alianței capitaliste conduse de superputerea planetară S.U.A..

Statele est-europene vor fi plasate în zona de influență sovietică, făcând parte din contra-alianța dominată indiscutabil de superputerea planetară U.R.S.S..

Balanța de putere se manifestă, de acum înainte, exclusiv în condițiile duopolului S.U.A. – U.R.S.S..

Bătrâna Europă pierduse rolul conducător, balanța de putere europeană, inclusiv balanța de putere balcanică, devenind doar funcții sau simple locuri de operare a balanței globale de putere.

*

*

*

Căderea U.R.S.S., în 25.12.1991, și încetarea duopolului a determinat hegemonia pe planetă a unicei superputeri mondiale – Statele Unite ale Americii.

În viitor probabil că lumea internațional-politică va fi multipolară. Ascensiunea Republicii Populare Chineze, revigorarea R.F. Ruse, tentativele Uniunii Europene pe scena politică internațională prefigurează „*noi poli de putere*” pe mapamond.

6. Evaluarea balanței de putere

Sub aspect moral balanța de putere a determinat în Europa o competiție inter-statală plină de moderație. Cu excepția anilor 1800-1815, începând cu 1648 și până în 1933 aceasta reprezintă caracteristica de bază a sistemului politic european. Indiferent de rezultatul confruntărilor, niciodată, în perioada menționată, nu s-a pus problema desființării a însăși balanței de putere, adică a actorilor statali sau a alianțelor care se aflau în „jocul” balanței.

Dacă începutul Relațiilor Internaționale moderne îl plasăm la sfârșitul Războiului European de Treizeci de Ani, adică în anul 1648, rezultă că politica balanței de putere, de-a lungul a trei veacuri și jumătate, a reușit să împiedice, în mod efectiv, orice încercare de dominare mondială.

Chiar și după 1945 afirmația noastră este valabilă deoarece existau două superputeri planetare – S.U.A. și U.R.S.S.. După anul 1991, într-adevăr balanței de putere specifică duopolului i-a succedat hegemonia, dominația mondială a unei singure superputeri planetare – S.U.A..

Politica balanței de putere nu se circumscrie categoric unor rigori științifice, identice cu cele din științele exacte. Ca orice concept sau instituție propriu științelor sociale (a științelor social-politice îndeosebi) balanța de putere nu poate fi cuprinsă în tipare predeterminate, standardizate și imuabile. Dimpotrivă,

echilibrul puterii reprezintă, în primul rând, o chestiune de fler, o artă a politicienilor și a diplomaților.

Politica balanței de putere este o artă înșelătoare și speculativă. Ea nu poate asigura, cu certitudine, un avantaj unuia dintre „talgerele” balanței și, mai ales, nu îi poate conserva un avantaj dobândit, timp nelimitat.

Statele, alianțele și contra-alianțele înțeleg că balanța de putere constituie, de multe ori, opera unei conjuncturi politice sau manifestarea unei oportunități izvorâtă, de foarte multe ori, din interesele unor „mari puteri”.

„Balanța de putere” a asigurat de multe ori prezervarea unor entități statale pe arena internațional-politică iar alteori a determinat, este adevărat, dispariția unor state mici sau mijlocii de pe harta politică a lumii.

Acțiunile desfășurate de state sau de alianțele ori contra-alianțele politico-militare sunt de multe ori deficitare datorită lipsei de informații sau din cauza parvenirii unor informații incomplete. Iată spre exemplu: dacă Germania ar fi știut că în războiul purtat contra Franței și Prusiei, Marea Britanie se va alătura acestora din urmă, ar mai fi declanșat acest conflict?? (este vorba, desigur, de Primul Război Mondial). Sau atitudinea pasivă a Imperiului Nipon (Japonia) față de U.R.S.S. în timpul conflictului militar germano-sovietic, din cel de Al Doilea Război Mondial. Asta în condițiile în care Japonia era membră a Axei, iar împotriva S.U.A.,

principalul inamic al Japoniei, Germania declarase război și lupta în mod efectiv!!!

Sub aspect ideologic politica balanței de putere a fost utilizată de statele imperialiste pentru a ascunde realele lor scopuri anexioniste. Și conducătorii britanici în războiul anglo-francez din 1756 (început) și cunoscut sub denumirea „Războiul de Șapte Ani” au încercat să argumenteze politica britanică invocând necesitatea ocrotirii balanței europene de putere și Napoleon Bonaparte a respins condițiile de pace din anul 1813 și ultimatumul primit de la puterile aliate europene în numele realizării unui drept echilibru european. Statele lumii au recurs la „doctrina” balanței de putere, pe care au transformat-o într-o ideologie larg îmbrățișată în arena internațional-politică.

Scopul real al balanței de putere îl reprezintă realizarea echilibrului între state, între alianțe și contra-alianțe.

Scopul ideologiei fundamentată pe „balanța de putere” îl reprezintă dorința de dominare, de supunere și tendința tot mai accentuată a unor state de a promova politici imperialiste.

*

*

*

Acestea au fost câteva succinte considerații relative la „balanța de putere”, văzută ca un rezultat obiectiv pe scena politică internațională a unor forțe sociale, concretizate în: state; alianțe sau contra-alianțe. Am analizat succint, chestiuni relative la: modelele balanței de putere; metodele de realizare a acesteia; echilibratorul sau custodele balanței de putere; structura balanței de putere și, bineînțeles, evaluarea balanței de putere.

*

*

*

V. Sistemele politice internaționale. Succintă caracterizare

1. Sistemele și teoria politicii internaționale;
2. Ce reprezintă noțiunea de „sisteme
internaționale” și de „sisteme politice internaționale”?
3. Originile sistemelor internaționale;
4. Sistemele anterioare înființării entităților
etnice (din preistoria umanității);
5. Sistemele internaționale în istoria antică;
6. Sistemul internațional mondial – origine și
evoluție;
7. Prezumptiva evoluție a sistemului internațional
mondial contemporan;
8. Corelația dintre Istoria Universală și Teoria
politicii internaționale.

*Din perspectiva Istoriei Universale;

*Din perspectiva teoriei politicii internaționale.

1. Sistemele și teoria politicii internaționale

În cadrul acestui capitol vom încerca să abordăm sistemele internaționale și, în mod deosebit, sistemele politice internaționale, din perspectivă istorică.

Pentru analiza sistemelor politice internaționale și a sistemelor internaționale, în general, vom apela la Istoria Universală și la Teoria Politicii Internaționale.

Desigur, expunerea nu se dorește nici pe departe o „Istorie a Relațiilor Internaționale” sau o „Istorie a Politicii Internaționale”. Dimpotrivă, Teoria Politicii Internaționale și a Istoriei Lumii ne vor ajuta în demersul nostru. Iar acest demers are drept scop analiza sistemelor politice internaționale.

Sistemul internațional presupune un ansamblu de entități cu caracter etatic sau quasi-etatic între care există multiple legături relativ durabile și identificabile. *Sistemul politic internațional* implică existența unor legături politico-diplomatice și militare, relativ durabile și identificabile, între entitățile etatice sau quasi-etatice care îl compun.

Dacă în Teoria politicii internaționale, în mod convențional, „punctul de pornire” îl reprezintă Tratatul de Pace de la Westphalia, din anul 1648, pentru analiza sistemelor politice internaționale este imperios necesar să urmărim cursul Istoriei Universale și astfel să începem expunerea noastră începând cu *Preistoria* și finalizând cu potențiala evoluție a sistemului politic internațional mondial contemporan.

Sistemele internaționale vor fi analizate exclusiv sub aspect politico-diplomatic și militar și, de aceea, putem spune că în analiza de față ne preocupăm, în realitate, de *sistemele politice internaționale*.

Cei doi piloni fundamentali de analiză a sistemelor politice internaționale, respectiv *Istoria Umanității* și *Teoria Politicii Internaționale* ne vor

ajuta să deslușim locul și rolul *sistemelor politice internaționale* în Istoria Universală, în Istoria Politicii Internaționale dar și în desfășurarea prezentă a Relațiilor Internaționale.

2. Ce reprezintă noțiunea de „sisteme internaționale” și de „sisteme politice internaționale”?

Definirea încercată de noi pentru sistemul internațional și pentru sistemul politic internațional a fost înserată la punctul anterior.

Aici ne interesează locul și rolul sistemelor internaționale în dezvoltarea social-politică a umanității.

Putem afirma că sistemul internațional constituie unul dintre fundamentele pe care se întemeiază Teoria Politicii Internaționale precum și un mod de analiză a istoriei politicii internaționale.

Sistemul politic internațional apare ca o grupare de state între care există diverse legături cu caracter politic, diplomatic sau militar.

Fundamentul sau mai exact elementul central al sistemului politic internațional îl reprezintă statele lumii. Și ne referim aici la *statele naționale* deoarece statele multinaționale pot fi considerate, ele însele, drept adevărate sisteme politice internaționale.

Într-o lucrare anterior publicată scriam despre distincția dintre istoria filosofică a lumii și istoria științifică a lumii.³

Știm deja că istoria și filosofia reprezintă armătura pe care se construiesc Științe Politice și Știința Politicii Internaționale. Dar perspectiva oarecum diferită

³ Meditații filosofice, Editura StudIS, Iași, 2013, publicată în coautorat cu d-ra Emilia Mitrofan.

de a percepe istoria, sub aspect filosofic sau sub aspect științific, nuanțează în mod evident și înțelegerea Politicii Internaționale și, mai ales, a sistemelor politice internaționale.

Interpretările cu caracter speculativ sunt proprii Istoriei filosofice universale în timp ce Istoria științifică universală se limitează exclusiv la datele științifice, dovedite în mod indubitabil.

Istoria științifică este „legea” acestei științe; istoria filosofică constituie retorica și estetica științei respective.

În Relațiile Internaționale ambele metode de analiză a Istoriei au valoarea lor dar în studiul de față vom utiliza Istoria sub aspect științific, fără denaturări romanțate.

Sistemele politice internaționale reprezintă un concept științific, logico-rațional, menit să surprindă mai ales legăturile, corelațiile dintre state, sub aspect politico-militar și diplomatic. Deci nu interesează efectiv istoria statelor ci doar aceste corelații dintre ele, care le identifică ca adevărate entități ale sistemului. Este un alt mod de a privi Istoria Universală!!! Se analizează istoria sistemului problematizând asupra istoriei legăturilor dintre entitățile componente ale sistemului. Este aceasta o istorie științifică? Sau este o istorie speculativă.

Pentru că nu analizează statele ca atare și nu apelează exhaustiv la datele istorice analiza sistemelor politice internaționale este doar parțial o Istorie

pozitivistă, științifică. Corelațiile dintre state depind de factorii obiectivi dar și subiectivi; între aceștia din urmă identificăm voința conducătorilor sau oportunitățile speculate de către state în favoarea lor. Atunci analiza sistemelor politice internaționale este practic o istorie speculativă, filosofică a lumii?? Parțial adevărat, în sensul că cel care analizează nu poate face orice fel de interpretare fiind ținut de datele istorice și de factorii obiectivi din cauzalitatea legăturilor interstatale.

Fiind o istorie pozitivistă și speculativă, totodată, analiza sistemului politic internațional nu trebuie să fie partizană. Aceasta în sensul că interpretările nu trebuie subordonate vreunei ideologii sau să servească scopurilor vreunui stat anume. Dimpotrivă, noi pornim de la premisa că toate statele, indiferent de capacitatea și de influența lor, în trecut sau în prezent, nu reprezintă decât „roțițe” în mecanismul sistemului politic internațional.

În sfârșit, analiza noastră este din start incompletă întrucât noi nu vom surprinde decât corelațiile politico-diplomatico-militare dintre statele mapamondului. Ori, aspectele sociologice, economice, ambientale etc. vor rămâne cu totul în afara tratării. De aceea am subliniat că ne preocupăm de sistemul politic internațional și nu de sistemul internațional, în general. Corelația dintre sistemul internațional și sistemul politic internațional este de la genul proxim la diferența specifică.

Sistemul politic internațional este o parte componentă a sistemului internațional. Acea parte care surprinde aspectele politico-militare și diplomatice din cadrul relațiilor interstatale.

3. Originile sistemelor internaționale

Sub aspect istoric originile sistemelor internaționale, inclusiv a sistemelor politice internaționale, se pierd în negura vremurilor. Ele își au izvorul în preistorie, înainte de apariția statelor antice. Aceasta dovedește, fără putință de tăgadă, faptul că elemente de Drept, Politică și de Politică Internațională existau anterior fondării statelor.

Din punct de vedere doctrinar originile instituției sistemelor internaționale și respectiv a subdomeniului sistemelor politice internaționale se regăsesc în Știința Internațional-Politică încă din perioada imediat premergătoare Primului Război Mondial. Aceste concepte s-au impus din necesitatea politologilor internaționali de a determina sistemele și de a analiza corelațiile relativ durabile și identificabile dintre elementele acestora. Dacă analiza fundamentată pe sistemul politic internațional este aptă să răspundă la interogațiile legate de corelațiile dintre state și la interacțiunile dintre sistem și elementele sale componente este o chestiune care va rămâne, în continuare, viu dezbătută.

Oricum analiza sistemului politic internațional *poate* surprinde toate aceste chestiuni anterior enumerate.

4. Sistemele politice anterioare înființării entităților etatice (din preistoria umanității)

În volumul II al acestui tratat am analizat câteva aspecte legate de dezvoltarea umanității în Preistorie, în cadrul pct. IV: Politică și relații internaționale, partea finală. Spuneam atunci că inițial oamenii trăind solidar se situau pe poziții egalitare care abandonate fiind înlocuite cu raporturi inegalitare.

Raporturile de dependență și de supunere au luat naștere ca urmare a întăririi poziției dominante a conducătorilor în raport cu cei conduși.

Prezervarea pozițiilor inegalitare în cadrul comunităților umane s-a realizat prin intermediul „forței publice”, adică a autorității quasi-etatice.

Comparativ cu epocile organizării etatice (Antichitate, Evul Mediu, Epoca Modernă, Perioada Contemporană), Preistoria este mult mai vastă sub aspect cronologic. Practic, cu excepția ultimilor 5000-5500 de ani, totul aparține întinsei epoci a Preistoriei!!!

Desigur, existau și în preistorie sisteme politice doar că acestea nu erau „internaționale” și nici „interstatale”, în sensurile moderne ale cuvintelor. De aceea, la aceste sisteme politice le vom spune „**sisteme politice preistorice**”, adică sisteme politice aparținând preistoriei.

Sistemele politice preistorice se fundamentează – în lipsa statului, evident – pe cetele de culegători vânători, în care relațiile erau fundamentate pe principii egalitare. Sistemele politice preistorice s-au format prin stabilirea de contracte între cete, triburi sau uniuni de triburi, contracte materializate și permanentizate prin : oferirea de daruri, căsătorii etc. Prin căsătorie, spre exemplu, se stabileau relații de consangvinitate în două familii. Alianța dintre cele două familii avea un rol politic și economic.

Oferirea de daruri întreținea o punte de legătură socială, mai ales atunci când bunurile sunt găsite greu și sunt prețuite.

Pe măsura dezvoltării sociale apar regulile inegalitare iar vânătorii – culegători se sedentarizează organizându-se în triburi sedentare și în șeferii.

Triburile sedentare erau formate din *sate tribale* fondate prin principiile teritoriale și egalitariste. Când populația acestor sate s-a mărit excesiv relațiile egalitare s-au transformat în raporturi sociale inegalitare. Raporturile egalitare sunt proprii unor structuri teritorial-populaționale reduse. Sporirea numărului populației satelor a determinat nu numai apariția inegalitarismului dar fenomenul roirii satului, când surplusul populațional părăsea satul și organiza, pe aceleași principii, un nou sat.

Sedentarizarea a fost necesară pentru ca oamenii să poată cultiva plantele și crește animalele domestice.

Șeferiile – implică o organizare tribală sedentară fondată pe principii inegalitare. În cadrul șeferiilor satele se află în relații ierarhice de autoritate – supunere. Fiecare sat este condus de un *șef* înrudit cu șeful de la nivelul ierarhic superior. Relațiile diplomatice puteau fi întreținute numai de șeful din vârful piramidei ierarhice.

Sub aspectul chestiunilor politico-militare reținem următoarele:

La triburile sedentare trebuie precizat că satele tribale s-au aflat, de la începuturi, într-un perpetuu conflict militar. Datorită structurii lor egalitare satele tribale sunt, de regulă, defensive. Coagularea sătenilor se realiza instinctiv din necesitatea obiectivă a apărării dar, în caz de ofensivă, nimic nu-i obliga pe aceștia să-l urmeze pe liderul războinic. Apoi trebuie precizat faptul că conducătorii războinicilor nu erau câtuși de puțin conducătorii satelor respective. Petru a se preîntâmpina o eventuală ierarhizare, în caz de suprapopulare, satele se divizau. Facțiunile apărute la nivelul triburilor determina imposibilitatea concentrării puterii, asigurând în acest mod perpetuarea principiului egalitarist. Solii erau respectați și beneficiau de, am spune noi astăzi, imunitate de jurisdicție.

La șeferii semnificația războiului era intim legată de poziția de inegalitate. Căpeteniile satelor care conduceau șeferiile puteau strânge armată cu ajutorul căreia puteau să își extindă puterea dar și teritoriul controlat.

Statul dominant, aflat în vârful șeferiei era cel mai expus în fața atacurilor. Datorită acestui fapt acesta era temeinic apărat. Treptat satul dominant capătă caracter orășenesc, activitățile meșteșugărești fiind concentrate la nivelul acestuia. Poziția satului dominant era de „capitală” a șeferiei respective.

Șeferiile ajungeau în contact unele cu altele adesea pe calea armelor. Distrugerea unei șeferii conducea la absorbirea acesteia în structura învingătoare. Răscoalele împotriva satului dominant puteau determina schimbarea ierarhiei, în sensul preluării atributelor conducătoare de către noul sat dominant.

Trebuie să reținem că șeferiile sunt deosebit de instabile nu numai sub aspect social dar și din punct de vedere politic. Căpeteniile doreau să își păstreze pozițiile privilegiate și, în acest scop, se distanțau de ceilalți membri ai comunității. Monopolizând principalele produse de subzistență și rezervele căpeteniile le utilizau la zilele de sărbătoare pentru a atrage sprijinul populației. Accesul la bunurile de prestigiu, obținute doar din exteriorul șeferiei, constituia un avantaj al căpeteniilor.

Distanțarea căpeteniilor față de supuși a determinat sporirea aspectului și a prestigiului acestora.

Impresionarea supușilor se realiza și prin asocierea căpeteniilor cu forțele supranaturale.

Căpeteniile șeferiilor trebuiau să etaleze continuu superioritatea lor atât în cadrul șeferiei, prin raportare la

supușii lor, cât și prin raportare la căpeteniile unor alte șeferii.

Șlefuirea ierarhiilor în cadrul șeferiilor s-a datorat, în mod inevitabil, și tendinței de monopolizare a relațiilor exterioare de către căpetenii.

Dacă în sistemele politice internaționale *statele* reprezintă elementele constitutive fundamentale se pune problema care sunt elementele componente ale sistemelor politice preistorice?

Acestea, credem noi, că sunt următoarele: pentru vânători-culegători unitatea centrală o reprezintă *cetea*.

Pentru triburile sedentare, unitatea centrală a sistemului politic preistoric o reprezintă *satul tribal*.

Pentru șeferii, unitatea centrală a sistemului politic preistoric este reprezentată de *satul dominant din interiorul șeferiei*.

Sub aspect istoric, reținem că trecerea de la triburile sedentare la șeferii marchează destructurarea relațiilor sociale egalitare și instituirea relațiilor sociale de tip inegalitar.

Satele dominante aflate în vârful ierarhic al șeferiilor s-au dezvoltat devenind mai târziu orașe. Rivalitățile dintre șeferii au condus la apariția primelor orașe-state în: Sumer, Grecia, America Centrală. În aceste viitoare state *puterea era deținută de orașe*.

O serie de alte state antice precum: China, Egipt, America de Sud (Imperiul Inca) au apărut tot din structurarea șeferiilor, dar fără a exista o urbanizare

excesivă. În aceste din urmă viitoare state antice *orașele „jucau” un rol administrativ impus de către stat.*

Diferența este dată, desigur, de gradul de urbanizare și de puterea concretă deținută sau nu de orașe ca succesoare ale satelor dominante din cadrul șeferiilor.

*

*

*

5. Sistemele internaționale în Istoria Antică

Încă din perioada șeferiilor s-a realizat distincția dintre politica internă și cea așa-zis externă.

Așa că, cel puțin din acel moment se poate discuta despre apariția unor sisteme internaționale și, bineînțeles, în cadrul acestora de apariția unor sisteme politice internaționale.

În epoca antică se extind relațiile de producție sclavagiste iar unitatea centrală, fundamentală a sistemelor politice internaționale *devine statul*, sub diversele sale forme: *orașul-stat* și *Imperiul*.

Tipul de sistem politic internațional propriu Antichității a supraviețuit o perioadă foarte mare de timp – 5000 de ani – de la depășirea istorică a sistemului politic preistoric și până la constituirea unui nou sistem politic mondial, fundamentat pe o economie mondializată, și având ca element central structural *statul național*. Acest nou tip de sistem politic mondial a apărut în sec al XVI-lea pe continentul european.

După cum lesne se observă sistemele internaționale ale antichității supraviețuiesc Epocii Antice și orânduirilor sclavagiste, ele continuând să existe până în sec. al XVI-lea al erei noastre.

O altă observație pertinentă se referă la drumurile celor două sisteme: în Antichitate exista o pluralitate de

sisteme politice în timp ce în zorii modernității se agregă un unic sistem politic mondial.

Să particularizăm principalele aspecte legate de sistemele politice antice:

* unitatea lor de bază devine *statul*, materializat sub două forme: *orașul-stat* și *imperiul*. Alături de aceste unități fundamentale în sistemele politice se manifestă și alte entități secundare: *triburile* și *imperiile nomade*;

* continuă să subziste, în anumite zone geografice, sistemele politice preistorice concretizate în: cetele de vânători-culegători și triburile sedentare;

* se dezvoltă capacitățile tehnologice care au un impact imediat asupra înzestrării și a organizării armatelor antice;

* creșterea și diversificarea producției a determinat intensificarea comerțului între diferitele sisteme internaționale.

Unitățile sistemelor politice internaționale antice

Acestea sunt elementele fundamentale ale sistemelor politice internaționale: ***orașe-state*** și ***imperiile***.

Orașele-state

Procesul de urbanizare accentuată a determinat teritorializarea puterii și înlocuirea vechiului principiu a rudeniei de sânge. Proximitatea a determinat apropierea între oameni, ea fiind favorizată de aglomerările urbane.

Ca efect al urbanizării au apărut orașele-state. Acestea încarnează prima formă efectivă a statului. Ele posedau structuri interne deosebit de complexe iar activitatea politică era specializată pe domenii distincte: guvernare, relații diplomatice, întreținerea armatei etc.

În Sumer au apărut, conform istoriei oficiale, primele orașe-state. Orașele-state sumeriene au constituit primul sistem politic internațional al antichității. Apariția lor a fost de regulă grupată, în sensul că într-o zonă de civilizație au apărut un număr determinat de orașe-state. Acestea s-au preocupat de asigurarea autonomiei lor politice au manifestat și tendințe expansioniste în dauna altor orașe-state. În afară de Sumer istoria a consemnat orașe-state în: zona Pakistanului contemporan; nordul Indiei; în peninsula Yucatan din sudul Statelor Unite ale

Mexicului; în Grecia antică, în Italia, în perioada renașterii etc. O mare parte din orașele-state au fost cucerite ori s-au prăbușit datorită unor calamități naturale sau datorită unor frământări sociale. Orașele-state au supraviețuit pe întreaga perioadă de aplicare a sistemelor politice internaționale antice. Așa se face că în zorii modernității întâlnim orașe-state în Europa (în jurul anilor 1600 e.n.).

O parte dintre orașele-state au evoluat transformându-se în imperii: Babilonian, Cartagina, Roma, Ninive sau Tenochtitlan etc. Dacă imperiile constituite se destramă se revenea la vechea organizare politică a orașelor-state.

Au fost stabilite uniuni între orașele-state: Liga Aheeană, Liga Hanseatică etc. Cel mai mare pericol pentru un oraș-stat îl reprezenta depopularea acestuia sau ruralizarea sa treptată. Așa s-a întâmplat, spre exemplu, cu orașele-state din zona Pakistanului de astăzi sau cu cele din cunoscuta civilizație Maya.

Sub aspect politic trebuie menționat că orașele-state au constituit și unitatea politică de bază, fundamentală a imperiilor.

Imperiile

A doua categorie de *stat*, văzut ca unitate fundamentală a sistemelor politice internaționale antice, o reprezintă *imperiul*.

Imperiul reprezintă o relație de dominare prin care un stat își impune controlul politic asupra altor entități statale.

Imperiile s-au constituit fie în jurul unor orașe-state puternic urbanizate sau ierarhizate, fie în jurul unui oraș mai puțin urbanizat (Imperiul Inca, Imperiul egiptean, Imperiul Chinez). Unele imperii au edificat orașe (cazurile grecilor cu coloniile din Asia Mică, Nordul Africii, Grecia Mare – sudul Italiei și zona litoralului Mării Negre) în expansiunea lor.

Unele imperii s-au constituit din dorința de a controla rutele comerciale. Imperii comerciale au edificat grecii dar mai ales cartaginezii care intenționau să controleze vestul Mării Mediterane. Interesant este de remarcat că însăși Cartagina reprezenta efectul politicii expansioniste a Feniciei în Marea Mediterană. Din politica expansionistă feniciană s-a născut un alt mare imperiu comercial.

În marea majoritate a cazurilor imperiile lumii antice au fost preponderent agrare. Nu trebuie să ne

închipuim aceste conglomerate populaționale, imperiile antichității în sensul statelor contemporane.

Frontierele lor erau de multe ori slab determinate iar controlul politic exercitat de puterea centrală asupra provinciilor îndepărtate sau a celor de graniță se manifesta cu mai puțină intensitate decât în zonele centrale sau în zonele aflate în apropierea capitalei. De la absorbția totală a unor provincii și până la raporturile clientelare, aceasta este paleta extrem de largă în care se manifesta autoritatea centrală.

În legătură cu *imperiile* o chestiune trebuie abordată. Reprezentând una din cele două modalități de manifestare a statului – alături de orașele-state – desigur că imperiile constituiau elemente fundamentale sau unități ale sistemelor politice internaționale din Antichitate.

Dar, trebuie totodată remarcat faptul că aceste imperii erau, la rândul lor, alcătuite orașele-state supuse împreună cu teritoriile aferente acestora. Așa fiind, după cum am mai avut ocazia să subliniem pe parcursul lucrării, imperiile constituiau ele însele sisteme internaționale, fondate pe statele-națiune.

Deci, până la urmă *statul* în forma sa pură se manifestă sub forma orașului-stat. Imperiul reprezintă într-un fel o formă derivată, subsumând practic orașele-state supuse. Nu este eronat să considerăm imperiile antice ca fiind federații de cetăți, adică de orașe-state.

Proba indubitabilă se observă la dezintegrarea imperiilor, când se revine la formele de bază de organizare politică, respectiv: orașele-state și teritoriile lor adiacente. Toate imperiile au dezvoltat într-o formă sau alta structuri birocratice, ideologii, forme avansate de administrare a provinciilor, armate regulate total sau parțial profesioniste. Imperiile: Babilonian, Akkadian, Sumerian, Egiptean, Chinez, Persan, Macedonean, Roman, Otoman, Romano-German, Roman Oriental, Roman Occidental, Incaș, Aztec, toate au dezvoltat și perpetuat, într-o formă sau alta, elite conducătoare necesare pentru buna administrare a acestora.

Imperiile s-au dovedit neputincioase în fața măcinărilor interne provocate de mișcările „naționaliste” provinciale, de economiile decadente și, în unele cazuri, de invaziile unor populații străine.

În principiu, administrațiile imperiale au respectat tradițiile și formele de organizare ale populațiilor cucerite.

Chiar și în condițiile încercării de impunere a culturii învingătorilor, după căderea imperiului, se revenea, de regulă, la situația din perioada preimperială.

Am considerat orașele-state și imperiile drept principalele unități sau elemente fundamentale ale sistemelor politice internaționale antice.

Așa cum am precizat, există și două unități secundare ale acestor sisteme, adiacente elementelor

principale. Acestea sunt: *triburile nomade* și *imperiile nomade*.

**Triburile nomade*

În legătură cu triburile nomade trebuie să specificăm faptul că sunt de două categorii: triburi ce duceau o viață seminomadă sau semisedentară și adevăratele triburi nomade.

Ciocnirile între orașele-state sau imperii și triburile nomade relevă aspirația acestora din urmă la civilizația sedentară și organizată politico-statal. În principiu, adevăratele triburi nomade s-au dovedit a fi mai sângeroase decât păstorii semisedentari.

Existența triburilor nomade probează, în mod indubitabil, intersectarea și coexistența sistemului preistoric cu sistemele politice internaționale ale lumii antice.

**Imperiile nomade*

Spre deosebire de triburile semisedentare care întotdeauna au trăit „în umbra” unităților clasice ale sistemelor politice internaționale antice – orașul-stat și imperiul – adevăratele triburi nomade nu au acceptat un astfel de patronaj. În consecință, ele au fost independente față de „lumea civilizată”. Cu toate acestea, autenticele triburi nomade au format uneori *veritabile imperii*.

Este suficient să amintim în acest context Califatul Arab fondat prin acceptarea și răspândirea islamismului de către triburile arabe sau situația triburilor nomade din stepa Eurasiei. Unele dintre aceste triburi au reușit să realizeze puternice imperii nomade cum au fost: Imperiul Turcic (sec. VI-VII), respectiv Imperiul Mongol.

Considerat cel mai întins Imperiu al lumii, Imperiul Mongol cuprindea teritoriile din Estul european și până în China.

Politica acestui stat era condusă din capitala sa Karakorum, iar după cucerirea Chinei, din Beijing.

Sub aspect politic și militar remarcăm următoarele chestiuni:

Orașele-stat și imperiile s-au format ca urmare a ierarhizării și stratificării sociale, atât la nivelul indivizilor cât și la nivelul așezărilor umane. Acest aspect implica o activitate de supunere, de dominare a teritoriilor înconjurătoare de către orașele-state și a provinciilor anexate de către imperii. Din acest motiv, dorința de prezervare a autonomiei sau a independenței sau, dimpotrivă dorința de expansiune, politica statelor a avut un puternic accent militar. Tehnologia era utilizată în scopuri militare. Ea a fost pe rând utilizată de egipteni, sumerieni, chinezi, romani, imperiile nomade și statele medievale europene.

Hyksoșii au utilizat fierul la producția de armament, imperiile nomade s-au bazat pe cavalerie etc.

În epoca supusă analizei au existat dinaști și generali iscusiți, precum: Alexandru Macedon, Cezar, Octavian Augustus, Traian, Justynyan, Gingham-Han și alții.

Unitățile teritoriale fundamentale întăreau armata, principala sursă de securitate a statelor și mijlocul prin care se realiza expansiunea.

Se dezvoltă în această perioadă și marina militară.

Dezvoltarea politico-militară este strâns legată de pluralitatea de sisteme politice internaționale. Astfel, o zonă era reprezentată de Orientul Mijlociu unde au dominat: Egiptul, Siria, Sumerul, Akkadia, Turcia, Imperiul Macedonean. Strâns legată de această zonă era Europa sudică reprezentată prin: Grecia (orașele-state grecești); Imperiul Macedonean, Imperiul Roman.

O altă zonă o reprezenta stepa euroasiatică ca o multitudine de civilizații din care se distinge Imperiul Mongol. Asia continentală este dominată de Imperiul Chinez, dar și de statele fondate în nordul Indiei.

Imperiul Persan pare a fi punctul de legătură între Orientul Mijlociu și Asia Centrală și de Est.

Imperiul Nipon în estul extrem al Asiei dezvoltă tehnologii militare deosebite.

America Centrală este reprezentată de civilizația Maya, și, mai apoi, de Imperiul Aztec iar America de Sud are ca factor coagulant politico-militar Imperiul Incaș.

Alte unități politico-militare semnificative ale sistemelor politice internaționale au fost: Imperiul Roman de Răsărit, rebotezat Imperiul Bizantin, Imperiul Romano-German, Portugalia, Spania, Franța și Anglia precum și în zona central și est europeană, Imperiul Român din sudul Dunării (numit Româno-Bulgar); Uniunea Polono-Lituaniană, Regatul Polon și Regatul Maghiar.

Inițial civilizațiile au fost relativ izolate dar necesitatea întreținerii legăturilor comerciale a determinat ieșirea din izolaționism. Cazurile Egiptului și ale Chinei sunt elocvente în acest sens.

În vastitatea sa Imperiul Persan a realizat legătura dintre Europa și Asia centrală și sud-estică, dintre Grecia și India/China. Imperiul Macedonean a realizat o nivelare culturală din Europa Estică (statele grecești) și până în India de Est (Pakistanul contemporan).

Sistemul politic internațional generat de dislocarea Imperiului Macedonean în Imperiile Diadohilor a nivelat într-un fel calea Imperiului Roman, de a pătrunde și această vastă regiune.

Războaiele dintre romani și porți și mai apoi dintre Imperiul Roman de Răsărit și Imperiul Persan-Sasanid s-au perpetuat vreme de 1000 de ani, până când ridicarea arabilor islamici (sec. al VII-lea e.n.) a determinat formarea unui vast imperiu de la Oceanul Atlantic și până în apropierea Chinei.

Imperiul Mongol, în sec. al XIII-lea, cuprindea teritoriul mare parte din Eurasia: de la granițele Europei Occidentale și Centrale până în China și până la granițele Indiei și Egiptului.

Sistemul de alianțe a funcționat în toată această perioadă. Orașele-state grecești dau ajutor Egiptului împotriva Imperiului Persan; tot ele se aliază împotriva aceluiași imperiu; Imperiile Persan și Chinez au dorit să se opună, în comun, arabilor, în sec. al VII-lea e.n. etc.

Pentru sec. al XIII-lea sunt de menționat legăturile statelor creștine europene cu Imperiul Mongol, îndreptate împotriva islamului.

Sistemele politice internaționale antice le putem privi ca sisteme ierarhice, supraordonate și datorită relațiilor clientelare dintre imperii și unele state sau chiar triburi nomade. Fără îndoială, în cadrul fiecărui sistem politic internațional antic a existat câte un stat hegemon – de regulă un imperiu – ceea ce produce dovada existenței unor relații politico-etatice stratificate, ierarhice.

Dacă și triburile/imperiile nomade sunt plasate în interiorul acestor sisteme, tocmai datorită legăturilor existente cu unitățile clasice ale sistemelor, avem o imagine de ansamblu. Ce rezultă din acest tablou politic? Rezultă mari sisteme care interacționează destul de slab între ele. Sunt și sisteme rămase complet necunoscute civilizațiilor euroasiatice: din America Centrală; din America de Sud; din Africa neagră. Erau, în aceste

condiții aceste sisteme politice internaționale clasice supuse anarhiei? Corelația dintre diferitele sisteme politice demonstrează faptul că, după perioada tatonărilor, ele au interacționat economic și politico-militar, însă într-o măsură destul de redusă. Între Imperiul Roman și Imperiul Chinez au avut loc schimbări economice, s-au schimbat chiar și reprezentanții diplomatici, dar nu au avut loc conflicte.

În interiorul unui sistem entitățile se mișcău autonom pe scena politică, având grijă să nu deranjeze statul hegemon, concretizat în imperiul dominant. Întotdeauna s-au manifestat cu tărie și tendințele anarhice generate de slăbiciunea imperiilor. Să ne gândim spre exemplu la căderea Imperiului Roman de Apus sau, mai nou, la însubordonarea principatelor și ducatelor germane, practic independente, față de imperatorul romano-german!

Unități anarhice în toată puterea cuvântului au fost triburile nomade dar și acestea fie s-au structurat sub aspect politico-statal, fie au devenit clientelare în raport cu imperiile (Imperiul Roman; Imperiul Roman de Răsărit).

Imperiile nomade, deși vremelnice, au reprezentat, ele însele, o structură politico-etatică ierarhizată, constituind, ca și imperiile agrare-sedentare, adevărate „sisteme politice internaționale” ale lumii clasice.

Sub aspect diplomatic reținem următoarele problematice:

În perioada antică religia îngloba majoritatea activităților cu caracter politic și politico-statal. Bineînțeles, diplomația nu făcea excepție. În consecință, orașele-state au stabilit între ele relații diplomatice, la nivel incipient, tocmai din dorința de a preveni un atac surpriză din partea unei alte entități statale. Sistemul fiind anarhic a permis dezvoltarea diplomației ca o activitate politico-religioasă accesorie războiului. Odată cu apariția imperiilor, a statelor hegemon, rolul diplomației se realizează într-un sistem ierarhic – stat hegemon – stat clientelar.

Populațiile nomade acceptau hegemonia unui imperiu în condiții de inegalitate. Deci, atât în raport cu statele clientelare cât și cu triburile nomade sau semisedentare diplomația se realiza între entitățile ierarhizate ale sistemului politic internațional.

Cu totul alta este situația în cazul relațiilor diplomatice stabilite între două state hegemon, între două imperii care structurează în jurul lor două sisteme politice internaționale clasice. Este cazul Imperiului Roman și a Imperiului Persan, când tratatele erau încheiate de pe poziții de egalitate.

Ulterior, în zorii epocii moderne orașele-state din Italia perfecționează practica relațiilor diplomatice. Sunt instituite ambasade iar reprezentanții statelor – ambasadorii – au dreptul să locuiască, pe perioada

misiunii, pe teritoriul statului în care sunt acreditați. Tipul de diplomație dezvoltat de orașele-state italiene s-a răspândit în întreaga Europă, constituind pilonul fundamental al relațiilor diplomatice contemporane, acceptate pe întreg mapamondul.

6. Sistemul internațional mondial – origine și evoluție

Cum a apărut sistemul internațional mondial sau global? Ce anume a determinat apariția acestuia? Care sunt unitățile sau elementele fundamentale ale sistemului politic internațional mondial? Conduc statele-națiuni, statele naționale la mondialism, la globalizare? Este această „cale” un proces legic, obiectiv?

Iată câteva dintre întrebările la care trebuie să răspundem în cadrul acestui punct!!!

În jurul anilor 1500, la începutul sec. al XVI-lea, se naște un nou element fundamental al sistemului politic internațional, ce se va dovedi apt să cuprindă aproape în totalitate, întreaga planetă.

Acest element nou a apărut pe fondul *anarhiei feudale* instaurată în Europa după dezmembrarea Imperiului Carolingian.

La nivel european istoricii și istoricii politicii internaționale disting trei momente esențiale: momentul imperiilor feudale (650-950); momentul anarhiei feudale (950-1150) și momentul sistemului de state feudale (1150-1450).

În toată această perioadă statul modern s-a afirmat în partea europeană nordică. În sudul Europei sunt cunoscute orașele-state italiene iar pentru partea central-europeană nominalizăm Sfântul Imperiu Roman de Neam Germanic. Acesta din urmă va fi înlocuit în anul 1871 de Imperiul German modern.

Pe fondul luptei dintre Biserica Romano-Catolică și Imperiul Romano-German intra în arena europeană și statul modern, reprezentat de: Anglia, Spania, Franța ș.a..

Spre deosebire de tipurile anterioare de state, *statul modern* a impus necesitatea granițelor fixe și stabile și a exercitat asupra teritoriului său suveranitatea în mod plenar și absolut.

Statul modern a înlocuit celelalte unități statale ale sistemelor politice anterioare. Câteva excepții sunt, desigur, notabile: Imperiul Nipon; Imperiul Chinez; Imperiul Otoman; Imperiul Țarist; Imperiul Habsburgic, devenit Imperiul Austro-Ungar. Reținem însă că unitatea dominantă a *noului sistem politic internațional* a devenit *statul modern*.

Leagănul statului modern este continentul european. El a apărut în Europa fiind în concurență cu celelalte elemente statal-politice existente pe continent. Obiectivele politice avute în vedere de statele moderne, precum Anglia, Spania, Franța sau Prusia, faptul că ele se aflau în preajma coridorului puternicelor orașe europene care formau Liga Hanseatică au determinat

consolidarea acestei unități a sistemului politic internațional mondial.

Supraviețuirea și afirmarea statului modern s-a datorat și faptului că acesta a devenit o entitate politico-statală națională. Când ***puterea de impunere, coerciția, constrângerea etatică***, se întâlnește cu ***capitalul*** ia naștere ***statul modern***. Dinamica creșterii economice a determinat îmbogățirea proprietarilor de pământ și a negustorilor care au susținut statul mai ales sub forma re tehnologizării armatelor. Statul modern devenea tot mai comercial, tot mai urbanizat iar moneda a început să joace un rol esențial sub aspect politico-economic. Așadar, ***statul modern*** reprezintă o creație a capitalismului european aflat în plină ascensiune.

Presiunea capitalismului și a industrializării a generat corelația dintre coerciție și capital. Aceasta a fost doar condiția obiectivă pentru apariția statului modern. A existat și o condiție subiectivă concretizată în ideologia statului. Această ideologie a îmbrăcat forma ***naționalismului***. În acest mod ***statul modern*** a devenit și ***stat-națiune*** sau ***stat național***.

Naționalismul, fie etnic, fie civic a ajutat la transformarea statutului oamenilor, a indivizilor, ***din supuși, în cetățeni***. Această ideologie a fost utilizată pentru „a săpa” la temelia imperiilor, văzute ca și conglomerate de națiuni.

Statul național a tins spre identificarea națiunii cu statul, iar acolo unde existau elemente ale națiunii

respective înglobate în alte state, de regulă în imperii, dezideratul statului național a fost acela al revenirii întregii națiuni într-un singur stat. Naționalismul a generat conflicte în Europa care au măcinat imperiile. Cazul Imperiului dualist austro-ungar este binecunoscut!!!

Pentru a se salva de naționalism puterea sovietică instaurată pe teritoriul fostului Imperiu Țarist l-a eluda, înlocuindu-l cu *internaționalismul socialist*. Asta și pentru că naționalismul era incompatibil cu ideea supraviețuirii statelor multinaționale, adică a imperiilor.

Un al treilea element, considerat obiectiv și subiectiv deopotrivă, și care a fost o condiție fundamentală pentru delimitarea *statului modern național* de celelalte unități îl reprezintă introducerea progresivă a principiilor democratice. Spunem progresivă deoarece democrația a fost perfecționată în timp, fiind, practic, experimentată.

Ca o reacție la principiile democratice au apărut doctrinele totalitare: comunismul și fascismul. Lupta dintre liberalismul capitalist și totalitarism s-a prelungit până la sfârșitul anului 1991, odată cu finalizarea Războiului Rece, după colapsarea Uniunii Sovietice.

Dacă statul modern național este astăzi unitatea de bază a sistemului politic internațional mondial aceasta se datorează, în egală măsură, atât *democrației* cât și *naționalismului*.

Pe scurt, *capitalismul naționalist democratic* a creat statul național modern, văzut ca unitate fundamentală a sistemului politic internațional contemporan.

Vechile unități rămase din sistemele politice internaționale clasice au trebuit să își modifice organizarea social-politică și obiectivele pe arena internațională sub presiunea exercitată de statele naționale moderne. Astfel, imperiile s-au democratizat și au adoptat principiile economice capitaliste. Au stabilit hotare fixe pentru a-și putea exercita suveranitatea asupra unui teritoriu cert determinat.

Sub aspect diacronic trebuie să precizăm că statele naționale europene au fondat puternice imperii coloniale în afara continentului european: Spania și Portugalia (sec. al XVI-lea); Olanda (sec. al XVII-lea); Anglia și Franța (sec. al XVII-lea – sec. al XVIII-lea). Aceste imperii s-au dezvoltat în zone diferite ale lumii: Africa, America; Asia. Au existat și imperii continentale care s-au extins în sec. XVI-XVIII: otoman, chinez și rus.

În aceste condiții statele europene care controlau 7% din suprafața continentală a lumii în anul 1500, au ajuns să controleze 84% din uscatul planetar, în anul 1914.

Expansiunea europeană poate fi marcată, succint, astfel:

- În sec. al XVI-lea Rusia a cucerit Munții Urali și vestul Siberiei;
- Spania a anexat America centrală și de sud, distrugând imperiile aztec și incaș;
- Spania cucerește Insulele Filipine până în anul 1564;
- Portugalia ia în stăpânire coastele vestice și estice ale Africii, porțiuni din India și Indonezia și Golful Persic;
- Portugalia fondează colonii în Brazilia;
- În sec. al XVII-lea Rusia ocupă centrul și estul Siberiei, ajungând la Pacific, în anul 1637;
- Anglia, Franța și Olanda încep colonizarea Americii de Nord;
- Franța și Anglia poartă dispute în legătură cu dominația asupra Indiei;
- Imperiul Otoman lansează ofensiva asupra Vienei, în anul 1683;
- În sec. al XVIII-lea Rusia se infiltrează în nordul Asiei Centrale, în Alaska și pe coasta vestică a Americii de Nord;
- Izbucnește Revoluția americană, susținută de francezi (1776-1783);
- Sec. al XVIII-lea reprezintă sub aspect temporal apogeul comerțului cu sclavi, proveniți din Africa;
- Imperiul Otoman se află în declin accentuat;

- În sec. al XIX-lea se întărește rolul statului național modern. Se constituie statele german și italian în Europa;

- Vlăstarul european reprezentat de S.U.A. se extinde spre vest și sud-vest în urma războaielor cu Mexicul, a cumpărării de teritorii de la Mexic și de la alte state, precum Alaska de la Imperiul Țarist;

- America își extinde influența în America centrală, în Caraibe și în Insulele Filipine iar Rusia anexează regiunea Asiei Centrale și Vladivostokul;

- Statele sud-americane își proclamă independența în raport cu statele europene metropolitane: Portugalia respectiv Spania;

- Statele europene instituie controlul asupra Persiei și a Turciei, iar Imperiile Chinez și Nipon sunt forțate să renunțe la politicile de izolaționism.

Paradoxal, dar la prima vedere se constată că statele moderne naționale au creat ele însele imperii!!! Aceste imperii de tip nou – imperiile coloniale – erau alcătuite din metropolă, statul național modern, și teritoriile coloniale dependente de aceasta.

Aceste imperii coloniale au exportat în teritoriile dependente noua unitate a sistemului politic internațional – statul național modern. De aceea, după decolonizarea fostele teritorii coloniale s-au constituit în entități etatice moderne.

Dezmembrarea Imperiului dualist austro-ungar a determinat proliferarea noii unități, dominante în

sistemul internațional. Nu la fel s-a întâmplat cu Imperiul Țarist unde majoritatea teritoriilor sale, cu mici excepții, au fost înglobate în U.R.S.S.. Abia după anul 1991, odată cu prăbușirea U.R.S.S. cele 15 republici foste unionale au devenit membre ale comunității internaționale, toate adoptând tiparul statului modern național.

Instituirea noii unități a sistemului politic internațional a determinat creșterea numărului de state pe mapamond: de la ***44 de state în anul 1914, la 107 state în anul 1960, respectiv la peste 190 de state în anul 2001!!!***

Chiar și statele imperiale contemporane au adoptat trăsăturile statului modern național. La fel s-a întâmplat și cu orașele-state rămase în peisajul internațional – politic.

Din punct de vedere politico-militar sunt de menționat următoarele chestiuni:

Capacitatea de interacțiune în cadrul sistemului politic mondial este mult sporită în raport cu cea din sistemele politice clasice. Tehnologia a avansat în mod amețitor datorită invențiilor și inovațiilor din domeniul militar iar elementele sistemului au recurs la război cu precauție, datorită temerilor față de repercursiunile războiului, adică în raport cu perspectiva potențialei înfrângeri militare.

În interacțiunea dintre civilizația europeană și civilizațiile aflate pe o treaptă inferioară, acestea din

urmă au fost copleșite. Așa se explică de ce Imperiile Aztec și Incaș din America Centrală și din America de Sud au fost ușor cucerite de spanioli. La fel stătea situația și în Africa neagră unde europenii puteau relativ ușor procura sclavii.

Imperiile Chinez și Nipon au fost nevoite să cedeze în fața forței militare a europenilor. Rivalitatea dintre Franța și Anglia, în sec. al XVIII-lea a determinat purtarea unui set de războaie în Europa, dar și pe alte continente: America de Nord sau în Orientul Mijlociu – Asia.

Pe lângă clasicele puteri europene spre sfârșitul sec. al XIX-lea se ridică Imperiul Nipon (Japonia) stat modernizat conform concepțiilor europene. Războiul ruso-japonez încheiat în 1904-1905 cu victoria Japoniei precum și alianța politico-militară dintre Marea Britanie și Japonia, încheiată în anul 1902, determină gruparea statelor pentru pregătirea Primului Război Mondial.

Al Doilea Război Mondial, mult mai global dar și mai distrugător, a implicat toate marile puteri planetare, a avut ca epicentre Europa și zona Pacificului. În prima se manifesta Germania național-socialistă iar în a doua Imperiul Nipon, ca state extrem de puternice, reprezentând Axa.

Sub aspect politico-militar revoluția tehnologică generată în sec. al XIX-lea a fost practic continuă, dezvoltând industria de armament în mod accelerat.

Armamentul s-a schimbat radical: de la navele propulsate cu pânze la mitraliere, submarine, elicoptere, armament nuclear, sateliți militari de supraveghere, portavioane etc.

Distrugerile potențiale au devenit extrem de puternice iar armamentul nuclear are capacitatea de a pune în pericol însăși existența omului pe Terra.

În societățile statelor europene existau atât temerea față de revoluțiile sociale (Rusia; Germania; Italia) cât și teama de un război devastator dezlănțuit asupra civilizației Europei.

Apariția armamentului nuclear mărea doza de temere deoarece, în aceste condiții, un război total nu mai punea în discuție existența civilizației, fie cea europeană sau de pe alt continent, ci chiar existența omului ca specie.

În aceste condiții statele puternice, superputerile conștientizează necesitatea limitării armamentului, inclusiv a celui nuclear. A fost conștientizată imposibilitatea utilizării armelor nucleare și în aceste condiții, practica războiului a devenit una de excepție. După anul 1991, posibilitatea unui conflict cu armament convențional s-a estompat, ca urmare a dezmembrării superputerii U.R.S.S..

Sistemul politic internațional mondial apare compus din entități aflate într-o structură de tip anarhic. Totodată interacțiunea militară sporește datorită creșterii capacității distructive a armamentului.

Statele naționale moderne europene devin etalonul imperiilor dar și a orașelor-state. Ele reușesc, relativ ușor, să distrugă formele de civilizație non-europeană: imperiile din continentul american aztec și incaș. Tot noile unități ale sistemului politic internațional fărâmițează vechile imperii (cel Otoman), le distrug în totalitate (cel Austro-Ungar) sau le ocupă (cazul Indiei). Cu alte imperii se duce o politică diferită constând în determinarea lor să promoveze politici favorabile statelor europene (cel Chinez sau cel Persan). Asupra populației neorganizate statale statele europene își impun propria suveranitate (Africa sau unele zone asiatice).

Toate imperiile sunt nevoite să adopte trăsăturile moderne ale statului.

Între acestea se numără și Imperiul Țarist, dezvoltat la periferia statelor moderne naționale europene.

În lupta economico-politică pentru dominarea lumii, la un moment dat, imperiile create de puternicele state naționale moderne își pierd importanța. Se afirmă, tot mai mult, ideologiile: fascismului, comunismului (ambele privite ca ideologii totalitare) la concurență cu democrația de sorginte liberală. Practic, teoriile suveranității și a naționalismului, a democrației dar și curentele totalitare au constituit, toate la un loc, ideologii și doctrine ale sistemului politic internațional mondial.

În a doua decadă a sec. al XX-lea polarizarea lumii între capitalism și socialism internaționalist

(comunism) s-a datorat celor două superputeri planetare și jocurilor internațional-politice făcute de acestea: S.U.A. și U.R.S.S..

Structura internațional-politică determină uniformizarea elementelor sistemului politic internațional mondial.

Urmare a amenințărilor datorate de capacitățile militare ale statelor puternic dezvoltate s-a resimțit nevoia creării unor organisme regionale care să confere securitate și protecție. Totodată, cele două superputeri, au concentrat în jurul lor capacitățile statelor aliate acestora. Astfel au apărut structurile politico-militare specifice Războiului Rece: N.A.T.O. și Organizația Tratatului de la Varșovia.

Tot sub aspect structural trebuiesc reținute o serie de conflicte generate de rivalitățile dintre state (Iran – Irak sau India - Pakistan) sau conflictele întreținute de superputerile planetare în scopul atragerii de noi state în sfera lor de influență sau pentru sporirea și afirmarea prestigiului lor pe scena internațional-politică (războiul din Nicaragua, războiul din Vietnam, războiul din Peninsula Coreeană, războiul din Afganistan etc.).

7. *Prezumtiva evoluție a sistemului internațional mondial contemporan*

În privința unităților, adică a elementelor sistemului politic internațional mondial contemporan, a modului în care acestea tind a evolua în viitor considerăm că pe arena internațională se impun din ce în ce mai pregnant marile ansambluri supraetactice.

În aceste condiții se va mai putea menține statul național modern ca element fundamental, de bază a sistemului politic internațional mondial?? Este posibil ca în viitor rolul statului să decadă. În ce sens?? Pe de o parte, structurile supraetactice vor prelua mare parte din atribuțiile statului național modern. Pe de altă parte, colectivitățile și entitățile locale și regionale își vor spori atribuțiile. În aceste condiții *statul*, așa cum îl cunoaștem noi astăzi, va fi supus unor transformări deosebite.

Noile structuri supraetactice, cum este cazul Uniunii Europene, nu vor să preia automat modelul federal al statului. Așa fiind, se pare că se încearcă *experimentarea unui nou tip de entitate în relațiile internațional-politice*.

În viitor, permeabilitatea frontierelor statale și disoluția suveranității vor constitui ingredientele apte pentru distrugerea statelor moderne naționale.

Considerăm că în perspectivă se întrevede mai curând impunerea unei noi unități dominante în relațiile internaționale decât *perpetuarea statului* ca element

central, fundamental al sistemului politic internațional mondial.

Globalizarea va genera o creștere a importanței actorilor non-statali – companii transnaționale, colectivități locale, structuri supraetnice – prin aceasta determinând micșorarea și, mai apoi, chiar anihilarea statelor.

Dizolvarea granițelor, anihilarea caracterului național și diluarea suveranității reprezintă lovituri date statului național modern.

Datorită mobilității capitalurilor, a fluxurilor energetice și informaționale deosebit de rapide, a lipsei de teritorialitate a societăților transnaționale și a altor organizații neguvernamentale, datorită politicii extraliberale și chiar libertariene, datorită necesității uniformizării economiilor dar și a standardelor de viață și cele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, statul modern național se consideră că va deveni, în viitor, anacronic, căzând în așa-zisa „desuetudine”!!!

Vor fi reduse funcțiile esențiale ale statului și se face simțită în practicile statal-politice reafirmarea „statului concurențial, liberal” în dauna „statului providențial, paternal”.

Decăderea statului va face loc globalizării, mondializării comunităților.

Noi considerăm că cea mai faimoasă instituție politică și juridică, deopotrivă, creată de geniul uman nu trebuie abandonată ci, eventual perfecționată. *Statul*

național modern fiind relativ „tânăr” pe scena politică internațională mai posedă energii și capacități pentru a asigura dezvoltarea societăților umane.

În orice caz, eventuala modificare a unităților fundamentale din sistemul internațional mondial ar trebui să constituie un proces legitim, obiectiv și nu o consecință a impunerii sau a imitației.

La momentul actual nu se întrevide o altă unitate fundamentală care să înlocuiască statul național modern.

Mai mult chiar, eventuala transformare a statului național modern într-un alt tip de element fundamental al sistemului politic internațional reprezintă doar o simplă speculație.

Viitoarea structură internațional-politică, *sub aspect politico-militar* poate avea, desigur, configurații diverse.

Este posibil ca în locul unipolarității S.U.A. să apară un *sistem multipolar* compus din mai multe puteri: S.U.A., U.E., R.P. Chineză, Imperiul Nipon etc.

La fel de veridic este și scenariul reconstruirii bipolarității S.U.A. – R.F. Rusă sau S.U.A. și o altă putere mondială, care va deveni, bineînțeles, superputere (de ex.: R.P. Chineză).

Este foarte puțin probabil ca sistemul unipolar reprezentat prin superputerea S.U.A. să se mențină fără a se încerca concurența sa de alte mari puteri.

Structura politică internațională poate deveni difuză, dacă se crează o multitudine de poli de putere

regionali: R.F. Rusă; R.P. Chineză, Iran, Israel etc. alături de S.U.A..

Dacă structurile suprastatale vor deveni piloni fundamentali ai scenei politice internaționale atunci forțele macro-sociale vor tinde mai mult spre planul social-economic decât spre sectorul politico-militar.

Statele neintegrate în structurile supraetactice vor fi percepute ca potențiale și iminente „pericole” pentru noua ordine mondială.

Globalizarea nu reprezintă altceva decât victoria economicului asupra politicului pe scena internațională. Cum statul este principala instituție politică iar economia va domina politica (inclusiv economia mondială va domina politica internațională) este firească „clătinarea” supremației acestei fundamentale unități a sistemului politic internațional.

Liberalismul excesiv (economic, dar nu numai) determină o criză a statului. Capitalismul a creat statul modern național și tot el îl va arunca de pe scena internațional-politică, la un moment dat!!!

Decăderea Vestului în frunte cu S.U.A. va atrage decăderea sistemului politic internațional actual. Cu toate acestea nu se preconizează un colaps al capitalismului. Capitalismul este veșnic, nemuritor apt să se reechilibreze și să se perpetueze, cel puțin pentru o bună bucată de vreme.

Capitalismul se va încarna exclusiv în economie, în producerea plusvalorii, a capitalului, liber de orice constrângere de natură statală!!!

Se va ajunge oare, din nou, la un capitalism primitiv?? Fără îndoială, răspunsul este negativ!!! Se va ajunge, însă, la un capitalism „eliberat” de încorsetările statului social, adică la un capitalism apt să pauperizeze o bună parte din omenire.

Statul poate fi păstrat în cadrul societăților viitoare pentru a asigura acea autoritate politică necesară pentru buna funcționare a comunității. Dreptul internațional ar putea căpăta, la orice nivel, o prevalență absolută asupra sistemelor juridice naționale. Dreptul internațional ar putea fi impus, în mod direct, de organizațiile internaționale interguvernamentale de tipul O.N.U. sau N.A.T.O..

S-ar putea ajunge la transformarea societăților într-o unică societate mondială, guvernată de un așa-zis stat mondial. Sau, dacă statul va fi abolit, societatea mondială se va autoguverna prin instituțiile din cadrul colectivităților, fără intervenția statului.

Topirea societăților naționale pare o utopie. Naționalismul, provincialismul, regionalismul și diferitele fundamentalisme vor săpa adânc la edificiul societății mondiale sau și a statului mondial. Toate afirmațiile noastre sunt simple ipoteze speculative dar îngrijorător pare a fi faptul destabilizării statului modern național, care deocamdată reprezintă elementul

fundamental al sistemului politic internațional mondial (global).

Și apoi ne întrebăm: În cazul unei singure societăți mondiale, dublată sau nu de existența unui stat mondial, vom mai putea vorbi despre „sisteme politice internaționale” sau despre „sistem politic internațional”???!! Ce ar mai fi „internațional” într-o profundă globalizare??

Deci, în opinia noastră, nu doar unitatea sistemului s-ar putea radical transforma. Chiar și sistemul ar suferi mutații profunde, generate de pierderea calității de unitate fundamentală a sistemului de către statul modern național sau chiar cauzată de dispariția completă a statului din peisajul internațional-politic!!!

*

*

*

8. Corelația dintre Istoria Universală și Teoria Politicii Internaționale

Legătura dintre Istoria Universală și Teoria Politicii Internaționale se poate analiza – și chiar trebuie să fie analizată – dintr-o dublă perspectivă:

- * din perspectiva incidenței Istoriei Universale asupra Teoriei Politicii Internaționale;

- * din perspectiva incidenței Teoriei Politicii Internaționale asupra Istoriei Universale.

* *Incidența Istoriei Universale asupra Teoriei Politicii Internaționale*

Întrebarea care se poate pune este următoarea: Cum poate și ce anume poate explica Istoria Universală în privința Teoriei Politicii Internaționale??

Unitățile sau elementele fundamentale ale sistemului politic internațional pot fi corect și deplin explicate cu ajutorul Istoriei Universale. Cel mai important element constitutiv al oricărui sistem politic internațional îl reprezintă *unitatea* acestuia.

Orașele-state, imperiile, statele moderne naționale au reprezentat factorii constitutivi ai „salturilor” în Relațiile Internaționale. De ce spunem acest lucru? Fiindcă trecerea de la sistemele politice

internaționale antice sau clasice la sistemul politic internațional mondial sau global s-a efectuat odată cu schimbarea elementului sau elementelor fundamentale ale sistemului.

Structura sistemului este clar influențată de natura elementului/elementelor sale constitutive.

De asemenea, Istoria Universală arată evoluția elementelor fundamentale ale sistemelor/sistemului: cetele de vânători-culegători; șeferiile ierarhizate; orașele-state; imperiile și statele moderne naționale.

Aceasta este, de altfel, întreaga Istorie a Umanității!!! Este istoria elementelor fundamentale ale sistemelor și istoria transformărilor acestor unități centrale și a sistemelor aferente lor.

Astăzi, când se constată accentul pe disoluția suveranității și construcția unor ierarhii accentuate între elementele fundamentale, ierarhii de tip supraetatic, combinată cu înlocuirea practicii războiului cu o pace controlată, trăim un „salt calitativ” atât în privința unităților dominante cât și în privința sistemului politic internațional.

Umanitatea va trebui în viitor să aleagă noi tipuri de elemente ale sistemului politic internațional și, de ce nu, să regândească și să remodeleze până și sistemul politic internațional mondial (global) existent în contemporaneitate.

Teoria Politicii Internaționale trebuie, în mod necesar, să fie corelată cu Istoria lumii. Ne referim la

Istoria Universală în totalitatea ei și nu la perioada de la 1648 (Tratatul de Pace de la Westphalia) și până în prezent.

Teoria Politicii Internaționale este indisolubil legată de Istoria Relațiilor Internaționale și, în general, de Istoria Politică Universală.

Ea poate rămâne un produs de sinteză abstract și excesiv teoretizat dar corelația cu Istoria Universală îi dă substanță și îi validează sau invalidează doctrinele.

„Laboratorul experimental” al Teoriei Politicii Internaționale este, fără puțință de tăgadă, Istoria Umanității!!!

*** Incidența Teoriei Politicii Internaționale asupra Istoriei Universale**

Teoria Politicii Internaționale a dat Istoriei Universale noțiunea de „sistem internațional” și noțiunea, mai restrânsă, de „sistem politic internațional”.

Istoria Universală poate prelua de la Teoria Politicii Internaționale conceptul de element fundamental sau unitate dominantă a sistemului politic internațional.

De asemenea, Teoria Politicii Internaționale a adus contribuții majore la tentativele de periodizare a Istoriei lumii.

Sintetic, prima etapă se situează în urmă cu 60000 – 40000 de ani, când au apărut sistemele politice preistorice.

A doua etapă a început în jurul anului 3500 î.e.n., când s-au format sistemele politice internaționale.

A treia transformare s-a împlinit în jurul anului 1500 e.n., când a început să prindă contur sistemul politic internațional mondial sau global.

Nu vom insista asupra momentelor considerate esențiale de către politologii internaționali sau de către istorici. Vom puncta doar schematic modul în care Teoria Politicii Internaționale „înțelege” să periodizeze Istoria Universală.

Astfel:

- în jurul anilor 60000 – 40000 î.e.n. are loc apariția sistemelor politice preistorice;

- 10000 – 6000 î.e.n. are loc apariția unităților ierarhizate a șeferiilor;

- 3500 î.e.n. are loc apariția statelor și a sistemelor politice internaționale;

- 2000 – 1700 î.e.n. are loc apariția imperiilor;

- 1000 – 800 î.e.n. are loc apariția nomazilor de stepă;

- 500 î.e.n. are loc apariția unui sistem economic în Eurasia;

- 500 e.n. are loc căderea Imperiului Roman de Apus și dezvoltarea epocii medievale în Europa;

- 1500 e.n. are loc apariția statului modern național, ca element fundamental al unui sistem politic internațional mondial sau global;
- 1648 e.n. se conturează definitiv sistemul politic internațional mondial sau global;
- 1850 e.n. are loc închiderea sistemului internațional pe mapamond;
- 1900 e.n. sistemul politic internațional este închis în condițiile dictate de marile puteri;
- 1945 e.n. se realizează bipolaritatea;
- 1989 e.n. încetează bipolaritatea fiind înlocuită cu sistemul unipolar.

Factorul determinant politico-militar este înlocuit cu interacțiunea politico-economică.

Această cronologie a Istoriei Universale, efectuată pe baza Teoriei Politicii Internaționale, comportă unele discuții mai aprofundate.

În primul rând, periodizarea propusă anterior este doar orientativă, fiind convențională, în adevăratul sens al cuvântului. În al doilea rând, cronologia propusă se fundamentează pe „momente capitale” în dezvoltarea umanității.

În al treilea rând, trebuie subliniat faptul că această tentativă de periodicizare implică o puternică doză de subiectivitate.

Subliniem faptul că relația ambivalentă dintre Teoria Politicii Internaționale și Istoria Universală are și

un punct de congruență, obiectivat într-un domeniu de graniță, comun ambelor științe: ***Istoria Politicii Internaționale*** sau, după cum mai este denumită, ***Istoria Relațiilor Internaționale***.

Precum, un fapt rămâne cert determinat pentru o înțelegere temeinică a Teoriei Politicii Internaționale, Istoria Universală este de o importanță capitală. Pe de altă parte, contribuțiile aduse de Teoria Politicii Internaționale determină dezvoltarea Științei Istoriei Universale.

*

*

*

În cadrul părții a VI-a am încercat să punctăm câteva chestiuni relative la Teoria Politicii Internaționale (Teoria Relațiilor Internaționale). Astfel, am detaliat unele problematici legate de: Puterea în Politica Internațională; Puterea națiunilor; Suveranitatea de stat și Dreptul Internațional Public; Balanța de putere și Sistemele politice internaționale. În cadrul acestui ultim capitol am încercat să sintetizăm corelația dintre Istoria Universală și Teoria Politicii Internaționale.

Încheiere

În cuprinsul volumului al III-lea al Tratatului de Diplomație am analizat cele mai importante chestiuni legate de Relațiile Internaționale privity ca Știință Social-Politică.

Fără îndoială, atât Istoria Politicii Internaționale, cât și Teoria Politicii Internaționale reprezintă pilonii fundamentali ai Relațiilor Politice Internaționale.

Mai mult chiar, apreciem că Teoria Politicii Internaționale constituie „cheia de boltă” a Științei Relațiilor Intrnaționale. Introducerea făcută de noi la această teorie a dorit să surprindă aspectele esențiale, constante, relativ durabile și identificabile care conferă politicii internaționale previzibilitate și totodată îi „garantează” stabilitatea.

În privința Istoriei Politicii Internaționale facem precizarea că aceasta a fost analizată în mod succint sub aspect sistemic, fundamentându-ne pe sistemele politice internaționale. Aceasta deoarece analiza strict cronologică și descriptivă este proprie Științei Istorice. Ca atare, pentru a particulariza Istoria Politicii Internaționale în raport cu Istoria Universală a lumii am optat pentru tratarea chestiunilor de natură istorică, punând la temelie cercetării noastre „Sistemul Politic Internațional”.

17.04.2013

Autorii